

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KŞANTİ KILGULUK NOM BİTİĞ VE
DAŚAKARMAPATHĀVADĀNAMĀLĀ'DA
İKİLEMELER**

**SİMGE SEVİM
16718004**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MEHMET ÖLMEZ**

**İSTANBUL
MAYIS 2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KŞANTİ KILGULUK NOM BİTİG VE
DAŚAKARMAPATHĀVADĀNAMĀLĀ'DA
İKİLEMELER**

**SİMGE SEVİM
16718004**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MEHMET ÖLMEZ**

**İSTANBUL
MAYIS 2019**

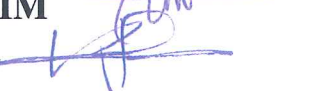
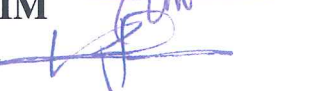
T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KŞANTİ KILGULUK NOM BİTİĞ VE
DAŞAKARMAPATHĀVADĀNAMĀLĀ'DA
İKİLEMELER

SİMGE SEVİM
16718004

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 29.05.2019
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: PROF. DR. MEHMET ÖLMEZ	
Jüri Üyeleri	: DR. ÖĞR. ÜYESİ FİKRET YILDIRIM	
	: DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM SONA	

İSTANBUL
MAYIS 2019

ÖZ

KŞANTİ KILGULUK NOM BİTİĞ VE DAŚAKARMAPATHĀVADĀNĀMĀLĀ'DA İKİLEMELER Simge SEVİM Mayıs, 2019

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Eski Uygur Budist Edebiyatına ait bir tövbe metni olan Kşanti Kılğuluk Nom Bitig (BT 25) ile ait anlatı metni olan Daśakarmapathāvadanāmāla (BT 37) metnilerindeki ikilemeler tespit edilmiştir. “1. Giriş” bölümünde ikilemenin tanımı ve araştırmacıların ikileme türünü nasıl adlandırdığından bahsedilmiş, günümüze kadar yapılan ikileme çalışmaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmanın amacı ve yöntemi verildikten sonra incelenen eserler ve üzerinde yapılan çalışmalar tanıtılmıştır. “2. İkilemelerin Özellikleri” bölümünde ikilemeler ses, hece, yapı, sözcük türü, köken ve anlam bakımından incelenmiştir. “3. İkilemeler Sözlüğü” bölümünde tespit edilen ikilemeler alfabetik sıra ile sıralanmış ve Türkçe – Almanca karşılıkları verilmiştir. Her ikilemenin metinde geçtiği bağlam örnek olarak verilmiş, ikilemenin tespit edildiği metin veya metinler gösterilmiştir. Ayrıca ikilemenin metindeki kullanım sıklığı verilmiştir. “4. Tekrarlar ve Pekiştirmeler” bölümünde tespit edilen tekrar ve pekiştirmelerin Türkçe ve Almanca karşılıkları verilmiş, metinde geçtiği bağlam gösterilmiş ve kullanım sıklığına yer verilmiştir. 5. bölüm “Sonuç” bölümüdür.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk Dili, Eski Uygurca, İkilemeler, Kşanti Kılğuluk Nom Bitig, Daśakarmapathāvadanāmāla

ABSTRACT

HENDIADYSES IN KŠANTI KILGULUK NOM BITIG AND DAŠAKARMAPATHĀVADĀNAMĀLĀ May, 2019

In this study, which has been prepared as master thesis, hendiadyses in repentance text of Kšanti Kilguluk Nom Bitig (BT 25) and narrative text of Buddhist Uighurs Dašakarmapathāvanāmala (BT 37) have been identified. “1. Introduction”, the definition of hendiadys and how the researchers named the type of hendiadys are mentioned. Brief information about the hendiadys studies carried out to date. After the aim and method of the study were given, the books and the studies conducted on it were introduced. “2. Features of Hendiadyses” it is the section which includes the hendiadyses’s analysis in terms of sound, syllable, structure, choice of word, origin and meaning. “3. Dictionary of Hendiadyses” identified hendiadyses are listed in alphabetical order and given Turkish and German meanings. Also, the context they were used and how frequently they were encountered is also given. “4. Reduplication and Intensity” in this section, the Turkish and German equivalents of the identified reduplication and intensity are given. The context in which the text is mentioned and the frequency of use are given. The last chapter is “5. Conclusion”.

Keywords: Old Turkish, Old Uigur, Hendiadys, Kšanti Kilguluk Nom Bitig, Dašakarmapathāvanāmala

ÖN SÖZ

Kşanti Kılğuluk Nom Bitig ve Daşakarmapathāvadānamālā’da İkilemeler başlıklı tez, Türk dilinin en eski dönemlerinden günümüze kadar her dönemde görülen ve anlatımı güzelleştiren, pekiştiren, güçlendiren ikilemeleri ele almaktadır. Özellikle Eski Uygurca metinlerde çok sık karşımıza çıkan bu yapı, bu dönem metinlerinin dilini anlamak için ayrıntılı incelenmesi gereken konulardan biridir. Budist Uygur Edebiyatının önemli iki eseri Kşanti Kılğuluk Nom Bitig ve Daşakarmapathāvadānamāla temel alınarak hazırlanan bu çalışmayla, Eski Uygurcanın “ikileme” sözvarlığına yeni katkılar sunmak hedeflenmektedir. Çalışmanın her safhasında yolumu aydınlatan, değerli zamanını, bilgisini esirgemeyerek her zaman yardımcı olan ve akademik çalışmanın ilmî bir terbiye olduğunu öğreten kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Ölmez’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, eğitim hayatımda bana yol gösteren bütün hocalarıma, maddi manevi her zaman yanımda olan sevgili anne babama ve her zaman desteklerini gördüğüm bütün yakınlarıma, dostlarıma; yüksek lisans eğitimim boyunca maddi destek sağlayan Türk Dil Kurumuna ve ders dönemim boyunca maddi olarak destekleyen Türkiye Milli Kültür Vakfına, tezimi yazarken kaynaklarından yararlandığım İSAM Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim.

İstanbul; Mayıs, 2019

Simge Sevim

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
1.GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	4
1.2. Çalışmanın Yöntemi	4
1.3. İkilemeleri İncelenen Eserler	7
1.3.1. Das Buch von der Sündentilgung Edition des alttürkisch-buddhistischen Kšanti Kılğuluk Nom Bitig	7
1.3.2. Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāavadanāmala	8
2. İKİLEMELERİN ÖZELLİKLERİ	9
2.1. Ses Benzerliklerine Göre İkilemeler	9
2.1.1. Önsesi Benzer Benzer İkilemeler	9
2.1.2. Sonsesi Benzer İkilemeler.....	9
2.2. Hece Sayılarına Göre İkilemeler	10
2.2.1. Hece Sayısı Eşit Olanlar	10
2.2.2. Hece Sayısı Farklı Olanlar	10
2.3. İsim ya da Fiil Oluşlarına Göre İkilemeler	11
2.3.1. İsim Kök ve Gövdelerinden Oluşan İkilemeler	11
2.3.2. Fiillerden Oluşan İkilemeler	12
2.4. Köken Bakımından İkilemeler	12
2.4.1. Türkçe Kelimelerden Oluşan İkilemeler	12
2.4.2. Hem Türkçe Hem Yabancı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	13
2.4.3. Sadece Yabancı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	14
2.5. Anlam Bakımından İkilemeler	15
2.5.1. Eş Anlamli İkilemeler	15
2.5.2. Yakın Anlamli İkilemeler	15
2.5.3. Anlam Tamamlayıcılar	16
2.5.4. Zıt Anlamli İkilemeler.....	16

2.6. Çoklu Yapılar	17
2.6.1. Üç Unsurdan Oluşan İkilemeler	17
2.6.2. İkileme İçinde İkileme	18
2.6.3. İkilemelerin Sıralanmasıyla Oluşan Yapılar	18
2.7. İkileme Olmayan Kelime Grupları	19
2.8. Tamamlama Yapılmış İkilemeler.....	21
2.8.1. Tamamlanan ve Sözlüğe Alınmayan İkilemeler	21
2.8.2. Tamamlama Olan Fakat Sözlüğe Alınan İkilemeler	27
3. İKİLEMELER SÖZLÜĞÜ	28
4. TEKRARLAR VE PEKİŞTİRMELER.....	169
5. SONUÇ.....	176
KAYNAKÇA	177
ÖZ GEÇMİŞ.....	183

KISALTMALAR

bkz.	: bakınız.
BT	: Berliner Turfantexte
BT 25	: Das Buch von der Sündentilgung Teil 1 – 2 Edition des alttürkischbuddhitischen Kṣanti Kılğuluk Nom Bitig
BT 37	: Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvadanāmala
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Çin.	: Çince
DKPAM	: Daśakarmapathāvadanāmala
DLT	: Dîvânu Lugâtî't-Türk
DTS	: Drevnetyurkskiy Slovar
ED	: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish
ElmalıDK	: Daśakarmapathāvadanāmala Giriş – Metin – Çeviri – Notlar - Tıpkıbası. Hazırlayan: Murat Elmalı
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
jmdn.	: jemanden / biri, birisi
OTWF	: Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon I– II
Örn.	: örneğin, örnek olarak
s.	: Sayı
Skr.	: Sanskritçe
Soğd.	: Soğdca
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten
TDK	: Türk Dil Kurumu
TohA	: Toharca A lehçesi
TohB	: Toharca B lehçesi
TDKAlmT	: Almanca - Türkçe Sözlük (Cilt I-II).
UW	: Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 1-6: a-ärñäk.
UW. NB I.1	: Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. I. Verben. Band 1:ab- äzüglä-.
UW NB II.1	: Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen

	türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina-Pronomina-Partikel. Band 1: a-asvık.
UW NB II.2	: Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina-Pronomina-Partikel. Band 2: aş-äžük
(...)	: Parantez, yazmada yer alan sözcüğün yazılmayan ünlüsünü gösterir.
(...)	: Metinde eksik olan yerleri veya gerekli olmadığı için yazılmayan yerleri gösterir.
[...]	: Metinde tamamlanan kısımları gösterir.
-	: Fiil tabanı ve fiil tabanına gelen eki gösterir.
+	: İsim tabanı ve isim tabanına gelen eki gösterir.
<	: Başka bir dilden alıntılanan sözcüğün orijinal biçimini ifade eder.

1. GİRİŞ

Türkçenin ilk yazılı eserlerinden itibaren görülen, anlatımı güçlendiren, güzelleştiren ve ahenklendiren ikilemeler; eş anlamlı, yakın anlamlı yahut zıt anlamlı sözcüklerin art arda gelip kalıplaşmasıyla oluşan önemli bir anlatım özelliğidir. Vecihe Hatipoğlu'na göre (1981, 9) Türkçede ikilemeler o kadar yaygındır ki, ikileme konusu çalışılmadan Türkçenin yapı bakımından aydınlatılması mümkün değildir. Bu görüşe katılan birçok araştırmacı olmalı ki ikilemeler üzerine bugüne kadar çok sayıda çalışma yapılmış ve ikilemelerin özellikleri, oluşum kuralları, neden ve nasıl kullanıldıkları yapılan çalışmalarda incelenmiştir.

İkileme konusu için araştırmacılar birbirinden farklı terimler üretmişler, sınıflandırmalar yapmışlardır. Osmanlıcada *atf-ı tefsiri* (Hatipoğlu, 1981, 9), *terkib-i ihmâli, mühmelât* (Korkmaz, 1992, 82) gibi terimlerle adlandırılan ikilemeler; Türkiye Türkçesinde *ikileme* (Korkmaz, 1992, 82; Hatipoğlu, 1981; Tuna, 1986; Şahin, 1997; Tekin, 1998; Ölmez, 1998; Üstünova, 1998; Yüce, 1998; Çoraklı, 2001; Şen, 2002; Ölmez 2017 v.d.), *hendiadyoin* (Çağatay, 1944, 1978; Aydın, 1997) *yineleme* (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011), *tekrar* (Tuna, 1946-1950), *ikizleme* (Emre, 1945), *ikiz kelime* (Eren, 1949), *kelime koşması* (Ağakay, 1954), *söz koşması* (bu terimi ilk kez Talat Tekin'in kullandığını aktaran Ölmez, 1998, 35) gibi terimlerle adlandırılmış, günümüzde ise *ikileme* terimi en yaygın terim olmuştur.

Batı dillerinde ise genellikle Yunanca *hendiadyoin* “iki aracılığıyla bir” kelimesi ile karşılık bulan ikilemeye İngilizcede *reduplication*, *dual* ve *hendiadys*, Fransızcada *redoublement*, *hendiadyoin*; Almancada *verdoppelung*, *zwillingsformen*, *hendiadyoin*, *worthäufung* gibi terimlerle karşılaşılır (Hatipoğlu, 1981, 9; Ölmez, 1998).

Türkçe ikili kelime grupları ilk kez, bir dilbilimci olan Pott'un eserinde (1862) çok az sayıda olsa da görülmektedir. “Doppelung (Reduplication, Geminatio) als eines der wichtigsten Bildungsmittel der Sprache” adını taşıyan eserde çeşitli tekrar türleri ve ikili olarak oluşan isimler incelenmekte, dünya dillerindeki bu tür ikili

gruplara ilk kez değinilmektedir. (Pott, 1862; Aydemir, 2007:4) Bu çalışmada yer yer, *sık sık, hayran hayran* gibi Türkçe yineleme örnekleri yer almaktadır. (Pott, 1862, 10).

İkilemeler üzerine ayrıntılı ilk çalışma ise Karl Foy (1899) tarafından yapılmıştır. Foy, “Das Hendiadyoin und die Wortfolge ana baba” adlı makalesinde ikilemeleri; anlam, hece sayısı, kelime sırası ve gramer bakımından incelemiş son olarak makalede geçen Türkçe kelime ve ikilemelerin dizinini eklemiştir.

Türkiye’de ikilemeler ise müstakil bir çalışma olarak ilk kez Saadet Şakir Çağatay tarafından “Uygurca’da Hendiadyoinlar” adıyla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin yayımladığı *Yıllık Araştırmalar Dergisi*’nin (1944) I. sayısında yayımlanmıştır. Çağatay bu çalışmasında hendiadyoin olarak adlandırdığı bu olguyu tanımladıktan sonra Türkçede ilk eserlerden itibaren görülen yaygınlığına değinmiştir. Özellikle Eski Uygurca metinlerde bazı cümlelerde 6-7 tane ikileme görüldüğünden bahsederek örnekler vermiştir. İkilemeleri fonetik, gramer ve anlam yönünden inceledikten sonra sınıflandırmıştır. Anlam bakımından eş anlamlı, yakın anlamlı, birbirini tamamlayan yahut zıt anlamlı olanlar diye sınıflandırırken; ayrıca bir kelimenin başka başka kelimelerle de birleşip ikileme olabileceğini söylemekte ve örnekler vermektedir. Köken bakımından ise iki kelimeden birisinin yabancı olduğu örnekler ve iki kelimenin de yabancı olduğu örnekleri göstermiştir. Bundan başka zamir ve sayılarla da ikilemeler oluştuğunu söylemekte ve bu tür ikilemelere günümüzden ve eskiden örnekler vermektedir. İkileme örnekleri için çoğunlukla *Uigurica*, *Manichaica* ve *Türkische Turfantexte* adlı yayın serilerini kullanmış ve 259 ikilemenin, çevirisini, bağlamını, geçtiği metinleri Türkçeye çevirerek sunmuştur.

Çağatay’dan sonra ikileme ve tekrarlar hakkındaki çalışmalar hız kazanmıştır. Osman Nedim Tuna’nın *Türkçede Tekrarlar I-II* (1946, 1950), Hasan Eren’in *İkiz Kelimelerin Tarihine Dair* (1949), Mehmet Ali Ağakay *İkizlemeler Üzerine I-II* (1953) ve *Türkçede Kelime Koşmaları* (1954), Andreas Tietze’nin *Reduplikasyon ve (r) He Kurulmuş Çift Sözler* (1966) gibi makalelerinden sonra Vecihe Hatipoğlu’nun *Türk Dilinde İkileme* (1981) adlı kitabı yayınlanmıştır. Bu kitapta ikilemelerin genel özelliklerinden bahsedilerek; sözcük yapısı, aralıklı ikilemeler, sözcük türü, yapı ve kuruluş bakımından ikilemeler, anlam bakımından ikilemeler, tarih boyunca Türkçede ikileme, şiirde ve düzyazıda ikileme bölümleri ve son olarak ikilemeler sözlüğü verilerek kapsamlı ve müstakil bir eser ortaya çıkarılmıştır.

Eski Uygurcada ikilemeler, Çağatay'ın çalışmasından sonra, Klaus Röhrborn'un sözlüğünde yer almıştır. Röhrborn UW'de ikilemeleri *worthäufung* "söz yığını" olarak adlandırmış ve ikilemeler hakkında kısa bir yazı yazmış, ikileme örneklerini *Wh* kısaltması ile göstermiştir (Röhrborn, 1977, 5). Sözlüğün yeniden basımı sırasında da bu bölüm ve kısaltma aynı şekilde korunmuştur (Röhrborn, 2010, XVIII).

Şinasi Tekin *Ev Bark Nedir?* (1991) adlı yazısında *ev barkın* Uygurca metinlerdeki örneklerinden de söz etmekte, yine *İl Kelimesi ve İştikaklarının Hikâyesi* adlı yazısında Uygurcadaki ikilemelerin oluşumundan kısaca bahsetmektedir (Tekin 1991, 85; Tekin, 2014, 99). Mehmet Ölmez ise bu konuda ilk olarak *Eski Uygurca odug sak ikilemesi Üzerine* (1998) adlı bir makale yazmış, daha sonra *Eski Uygurca İkilemeler Üzerine* (2017) adlı yazısında 1600'den fazla ikilemeyi derlemiş ve ikilemelerin sıralanışı hakkında görüşlerini dile getirmiştir.

Diğer bir çalışma, Uta Schilling tarafından *Untersuchung zu den Wortgruppen im Alttürkischen* (2000) adıyla hazırlanan bir yüksek lisans tezidir. Schilling ayrıntılı bir girişten sonra Eski Türkçe eserlerde yer alan ikilemeleri isim - fiil ayrı olarak hazırlamış ve her ikilemenin ilk kelimesini madde başı yaparak o kelime ile oluşan ikilemeleri göstermiştir.

Başka bir çalışma da Hakan Aydemir tarafından Klaus Röhrborn'un danışmanlığında 2007 yılında hazırlanmıştır. Bu çalışma bir yüksek lisans tezi olup ikilemeler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Çalışmada şimdiye kadar ikilemeler hakkında yapılan çalışmalar özetlenmekte, ikilemelerin oluşumu ile ilgili bilgilere yer verilmekte ve *Huanzang Biyografisi IX*'daki ikilemelerin listesi bulunmaktadır.

2002 yılında ise Serkan Şen'in yüksek lisans tezi *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler* 2000 yılına kadar çıkan Uygurca çalışmaların çoğunu inceleyen bir eserdir. Kısa bir girişten oluşan çalışmada Uygurca ikilemeler; anlamı, örnek bir cümle ve Türkçe çevirisi ile tespit edilmiştir. Bundan başka Uygurca ikilemeler üzerine Türkiye'de yüksek lisans çalışmaları olarak Meltem Can *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler* (2010) ve Emrah Bozok *Eski Uygur Türkçesinde İştikaklı İkilemeler* (2012) bulunmaktadır.

Türkçenin tarihsel dönemlerinde kullanılan ikilemeler üzerine yapılan diğer çalışmalara örnek olarak ise Erhan Aydın'ın *Orhon Yazıtlarında İkilemeler* (1997)

makalesi, Hatice Şahin'in *Ferah-Nâme'de Geçen İkilemeler Üzerine* (1997), Talat Tekin'in *Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk* (1998) kitabı içindeki ikilemeler bölümü (s. 15-17), Zühal Ölmez'in *Kutadgu Bilig'de İkilemeler 1-2* (1997, 1998), İbrahim Taş'ın *Kutadgu Bilig'de İkilemeler* (2012), Gülsel Sev'in *Divanü Lügat'it Türk'te yer alan ikilemeler* (2004), Mehmet Dursun Erdem'in *Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine* (2005), Bilal Aktan'ın *Dîvânü Lügâtî't-Türk'ün Söz Varlığında Yer Alan İkilemeler* (2010), Hüseyin Yıldız'ın *Eski Uygurca Dışastvustık'ta İkilemeler Üzerine Notlar* (2013), Serpil Soydan'ın *Ali Şir Nevâî ve Hüseyin Baykara'nın Manzum Eserlerine Göre Klasik Çağatay Türkçesinde İkilemeler* (2017) verilebilir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Kşanti Kılğuluk Nom Bitig ve Daşakarmapathâvadanâmala adları ile bilinen metinler incelenerek ikilemeler tespit edilmeye ve sınıflandırılmaya çalışılmış, tespit edilen ikilemelerdeki bazı kelimeler incelenmiştir. Kimi ikili kelime grupları ve tekrarlar da verilmiştir. 1970 sonrası tekrar ve yeni fragmanlar eklenerek *Berliner Turfantexte serisinde* çalışılan bu iki eser, çalışmada kısaca BT 25 ve BT 37 olarak söz edilecektir, taranarak ikilemeler incelenmiş, daha önceki çalışmalarda gözden kaçan veya yeni ikileme grupları tespit edilmiştir. Yaklaşık 1075 ikileme sözlük olarak hazırlanmış, ikilemelerin Türkçe ve Almanca karşılıkları ile metinde kullanıldığı bağlam verilmiştir. Ayrıca ikilemenin geçtiği metne ve satır numarasına yer verilmiş olup, ikilemenin metindeki kullanım sıklığı tespit edilmiştir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle ikilemeler hakkında kısaca bilgi verilmiş ve ikileme için kullanılan terimler üzerinde durulmuştur. Türkiye'de ve dünyada bu konu üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Çalışmanın amacı belirlendikten sonra kullanılan eserler hakkında bilgi verilmiştir. Bu eserlerin seçiminde etkili olan nokta ise eserin en son ve en kapsamlı çalışma olması ve ikilemelerin bolca bulunmasıdır. Bunu sağlayan iki eser seçilmiştir. İkilemelerin çok fazla yer aldığı ve üzerine yeni fragmanlar eklenerek genişletilen BT 25 ilk seçilen ve taranan eser olmuştur.

İkinci olarak 2016 yılında yayınlanan ve günümüze kadarki en uzun metin yayını olan BT 37 seçilmiş ve ikilemeler taranmıştır. BT 37’de tespit edilen ikilemeler içerisinde BT 25’te olan ikilemeler ayrı madde olarak alınmamış, sadece BT 37’de de bulunduğu belirtilmiştir. İkilemelerin tespiti ve ikilemeleri anlamlandırmak için UW, UW NB I.1, UW NB II.1, UW NB II.2, ED, DTS sözlükleri, *Eski Türkçenin Grameri* (Gabain, 1988), *Old Turkic Word Formation I-II* (Erdal, 1991) ve *Eski Uygur Türkçesi Grameri* (Eraslan, 2012) gramer kitapları ile *Altun Yaruk III. Kitap (=5. Bölüm)* (Ölmez, 1991), *Eski Uygurca Din Dışı Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı* (Ayazlı, 2016) ve *Daşakarmapathāvadānamālā* (Elmalı, 2016) çalışmalarının sözlük bölümleri kullanılmıştır.

İkilemeler anlamlandırılırken metin içindeki bağlama göre değerlendirilmiştir. İkilemelerin Almanca karşılıklarında çoğunlukla Wilkens’in çevirisine sadık kalmakla birlikte bazı çeviriler anlama ve TDKAlmT’ye uygun olarak değiştirilmiştir. Metinlerin anlaşılır olması amacıyla; eksik, tamamlanan veya düşen kısımları göstermek için kullanılan işaretler eklenmemiştir. Transkripsiyon sisteminde yer alan, metinlerin imla özelliğini gösteren đ ʈ ve ʐ gibi şekiller kullanılmamıştır. İkilemenin geçtiği bağlam alınırken anlaşılır bir bütün olmasına dikkat edilmiş, eksik veya tamamlanan kısım varsa yahut çok uzun bir cümle ise (...) ile tamamlanmıştır.

Bazı kelime gruplarının ikileme olup olmadığı konusunda kararsız kalınmış eser sözlüklerinde ikileme olduğu belirtilen kimi kelime grupları ikilemeler sözlüğüne alınmamıştır. Örn. *şlok nom* “dörtlük, dize, beyit, şiir” (BT 37: 04948-04949), *padak nom* “dörtlük şiir, manzume” (BT 37: 01934) gibi eserde ikileme olarak tanımlanan kelime gruplarının ikileme değil sıfat tamlaması şeklinde olduğu görülerek ikileme olarak alınmamıştır. Ya da ikileme gibi gözükse fakat metin içinde farklı ekler alan kelime grupları ikilemeler sözlüğüne alınmamıştır.

Bazı sıfat tamlamaları eserlerin indeksinde ikileme olarak gösterilmiştir. Örn. Wilkens’in ikileme olarak gösterdiği *kizlençü agılık* “hazine / Schatzhaus₂” *üç üdki burhanların içtin sınır kizlençü agılıkları bolmuş* (BT 37: 00052-00053) UW NB II.1’de ikileme değil “gizli hazine / Geheimnis - Schatzhaus” olarak çevrilmiştir. Bu yüzden ikileme olarak alınmamıştır (Röhrborn, 2015, 58).

Eser sözlüğünde ikileme olarak gösterilen *tikenlig azgan kamçı* “dikenli kırbaç / Dornen₂peitsche” *yiti süvri tikenlig azgan kamçın tokıyu ite tarta kay kay sayu eltdiler*

(BT 37: 10066) UW NB II.2’de *yiti süvri tikenlig azgan kamçı* “keskin sivri dikenli çalı, keskin diken / Rute des Dornenstrauch mit scharfen, spitzen Dornen” (Röhrborn, 2017,107) olarak verilmiş olup ikileme kaydı yoktur. ElmalıDK’de “dikenli yaban çiçeği” olarak verilmiş ikileme olarak gösterilmemiştir (Elmalı, 2016, 275, 4023. satır).

Yine *yæg üstünki edgü ögli (köñüllüg)* “en üstün iyi kalpli / Der mit dem allerbesten Wohlwollen (Sumaitri = Buddhaname)” Burada *yæg üstünki* sıfat olarak *edgü ögli* tamlamasını nitelediği için ikileme olarak alınmamış fakat *yæg üstünki* ve *yæg üstünki edgülüg* gibi kelime grupları ikileme olarak alınmıştır. *Edgülüg asıg* “iyilik, fayda, yarar / Wohl und Nutzen” *emgekliglerig ozgurup edgülüg asıg bérteçi* (BT 25: 1287) ikilemesi için de ilk olarak *edgülüg* “iyilik” kelimesi *asıg* “fayda” kelimesinin niteleyicisi olabilir mi diye düşünülmüş fakat fayda olan şey zaten iyi olacağından bu kelime grubu ikileme olarak alınmıştır.

BT 25’in sözlük kısmında ikileme olarak gösterilen yapılardan biri de *adak asra kıl-* “aşağılamak, yenmek, boyun eğdirmek, bağımlı kılmak / erniedrigen₂, unterwerfen₂” *alku ters nomlug tirtelarig adak asra kılıp yaşurdaçı* (BT 25: 1285)’dır. Burda ayak altına almak, ayak aşağı kılmak anlamında kullanılan bu yapı ikileme değildir. UW NB. II. 1’de adak maddesinde “...şakilarag utmak adak asra kılmak ,... die Śakya-Familie unterwerfen₂” olarak verilen *ut- adak asra kıl-* yapısı ikilemedir fakat incelediğimiz metinlerde bu ikileme olmadığı için sözlükte yer almamaktadır (Röhrborn, 2015, 17).

Aynı kökle oluşan bir isim ve bir fiilin kurduğu yapılara eserlerde rastlanmaktadır. Hatipoğlu’na göre aynı kökten değişik biçimde kurulan iki sözcüğün yan yana kullanılması kavramda ayrıca bir güç, bir pekiştirme sağlamadığından ikileme sayılmaz, bunlara kökteleşme denir (Hatipoğlu, 1981, 18). Bu tür yapılar tekrar ve ikilemeler bölümüne alınmamıştır. Örn. BT 37’de tespit edilen *yat yatlanguçı*¹ “büyücü / Zauberer” (BT 37: 09718-09819) ED’de *yat* “rain magic / rain stone / yağmur büyüsü, yağmur taşı” (Clauson, 1972, 883a) olarak, *yat yatlan-* “to perform magical ceremonies / büyü töreni yapmak, büyü yapmak” olarak *yat yatlanguçı* ise “who performed magical ceremonies / büyü törenleri yapan” olarak geçer (Clauson, 1972, 891a).

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Zieme, 1994, 147-151).

İkilemeler dışında tekrar ve pekiştirmeler sözlüğü de hazırlanmıştır. Tekrarlar aynı kelimenin art arda tekrar edilmesi ile oluşan yapılardır. Örn. *adrok adrok* “ayrı ayrı, başka başka” (BT 25: 0359), *isig isig* “çok sıcak, sınımsıcak” (BT 37: 06923), *miñ miñ* “binlerce” (BT 37: 08022). Pekiştirmeler ise sözcüğün anlamını yoğunlaştırmak ve güçlendirmek için ilk heceye belirli kurallarla *p*, *m*, *s*, *r* ünsüzlerinin eklenmesi ve bu yeni hecenin kelimenin başına eklenmesiyle oluşturulan yapılardır (Hatipoğlu, 1973,11; Korkmaz, 1992, 121). Örn. *kup kurug* “kupkuru, çok kuru” (BT 37: 06134), *tem telim* “pek çok, çok fazla” (BT 37: 02083), *top tolgu* “çok yuvarlak” (BT 37: 06212-06213), *tüp tüz* “dümdüz” (BT 25: 0370). Yine aynı kelimenin tekrarıyla ve ilk unsura +*DA* eki getirilerek oluşturulan bir yapıya rastlanmaktadır. Bu tür yapılar da tekrar olduğu için bu bölümde gösterilmiştir. *A Grammar of Old Turkic*’te sıfat ve zarfların yoğunlaştırılması bölümünde yer bulan bu şekilde sıfat ve zarfa, *en iyi*, *en çok* anlamları katılmaktadır (Erdal, 2004,150). Örn. *alpta alp* “çok zor” (BT 37: 01817), *artokta artok* “çok fazla” (BT 37: 06447), *edgüde edgü* “çok iyi, en iyisi” (BT 37: 04737), *teriñde teriñ* “çok derin” (BT 25: 0239-0240).

1.3. İkilemeleri İncelenen Eserler

1.3.1. Das Buch von der Sündentilgung Edition des alttürkisch-buddhistischen Kṣanti Kılğuluk Nom Bitig

İkilemeleri incelenen Kṣanti Kılğuluk Nom Bitig adlı eser Budist bir tövbe metnidir. Eser, 40 bölümden oluşan *apokryphe* (uydurma) bir Çince Budist eseri olan *Cībēi dào-chāng chān-fǎ*’dan çevrilmiştir. Tövbe yoluyla günahlardan arınmak için yazılan ve bir ritüel sırasında okunan eser Uygurlarca birçok kez kopya edilmiştir (Wilkins, 2007). İlk olarak *Berliner Turfantexte* serisinin 2. cildinde Klaus Röhrborn tarafından 1368 satır metin, çeviri, açıklama, dizin ve tıpkıbasım olarak neşredilmiştir. 1978 yılında Ingrid Warnke eserle ilgili bir doktora tezi hazırlamıştır. Bu çalışmanın giriş bölümünde eser hakkında içerik, fragmanlar hakkında bilgi, yazım özellikleri, fonetik, morfoloji ve sentaks, kelime dağarcığı, çeviri tekniği konularında bilgi verilmiştir. Devamında 852 satırlık metin, Almanca çeviri ve notlar bulunmaktadır. 1983 yılında ise *Altorientalische Forschungen* adlı dergide yayınladığı, “Fragmente des 25. und 26. Kapitels des Kṣanti qilyuluq nom bitig” adlı makalesinde; 120 satır metni, çeviri, açıklama ve tıpkıbasım olarak incelemiştir. Son olarak Jens Wilkins (2007) *Berliner Turfantexte* serisinin 25. kitabında Almanya, Rusya, Çin ve

Japonya'dan tespit edilen bütün fragmanları bir araya getirmiş ve 4443 satırlık bir metni yayınlamıştır. İki ciltten oluşan bu çalışmanın birinci cildinde; giriş, metinde geçen Buda'nın isimlerinin Çince ve Sanskritçe karşılıklarının listesi, metin ve çeviri yer almaktadır. İkinci cildinde ise sözlük, fragmanların transliterasyonu ve tıpkıbasımları bulunmaktadır.

1.3.2. Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāবাদanāmala

İncelenen ikinci eser olan ve kısaca DKPAM olarak adlandırılan bu çalışma; Uygurca çalışmalarında metin yayımı olarak şimdiye kadar çalışılan en uzun metin olup, eser üzerine F. W. K. Müller ile *Uigurica* serisinde başlayan çalışmalar, A.v. Gabain, M. Shogaito, Geng Shimin H. J. Klimkeit, J. P. Laut, Murat Elmalı gibi birçok araştırmacı ile devam etmiştir. (Ölmez, 2016, 147; Elmalı, 2016, 29-35) Türkçeye “On Kötü Amelin Yolları’na Ait Anlatılar” (Ölmez, 2016, 147) olarak çevrilebilecek eser, “on günah”la ilgilidir. Bu günahlar; *canlı bir varlığı öldürmek, hırsızlık yapmak, zina etmek, yalan söylemek, iftira etmek, küfürlü ve kaba sözler söylemek, iki yüzlülük yapmak, aç gözlülük ve kıskançlık yapmak, öfkelenmek ve aykırı fikirde olmaktır* (Elmalı 2016, 11).

Jens Wilkens’in çalışması (2016) *Berliner Turfantexte* serisinin 37. kitabı olup, 3 ciltten oluşmakta ve 12566 satır metin içermektedir. İlk iki cildi uzun bir giriş, metin çeviri açıklamalar ve fragmanları; üçüncü cilt ise sözlük ve fragmanların transliterasyonunu içermektedir.

2. İKİLEMELERİN ÖZELLİKLERİ

2.1. Ses Benzerliklerine Göre İkilemeler

İkilemelerin oluşmasında ahengin önemli bir yeri vardır. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin seslerinin aynı olması ikilemenin etkisini arttırmaktadır. İkilemeler ses benzerliklerine ön ses veya son ses benzerlikleri olarak iki kısımda incelenmiştir.

2.1.1. Önsesi Benzer Benzer İkilemeler

Tespit ettiğimiz ikilemelerde önsesi benzer olan ikilemelerden bazıları şunlardır;

agır ayag “saygı hürmet” (BT 25:0470)

agır ayançağ “huşu, derin saygı” (BT 25: 0114-0115; BT 37)

bag bukağı “hapis, cezaevi” (BT 37: 04229)

etöz et “vücut ve et” (BT 25: 3494)

ı ıgaç “çalı ve ağaçlar, orman” (BT 37: 03067)

iç içegü “iç organlar” (BT 25: 1654-1655)

karağı kararık “karanlık” (BT 25:2830)

2.1.2. Sonsesi Benzer İkilemeler

Bazı ikilemelerde, ikilemeyi oluşturan sözcüklerde sonseste benzerlik görülmektedir. Tespit edilen ikilemelerde sonses benzerliği görülen ikilemelerden bazıları şunlardır;

açmak usmak “açlık ve susuzluk” (BT 25: 3568)

agınçsız evriliñsiz “dönüşsüz, sarsılmaz” (BT 37: 03211)

bodun bokun “halk” (BT 37: 00163)

erüş üküş çok, birçok, çok sayıda” (BT 37: 05733)

kövreŋ kövdöŋ “gövde, beden” (BT 37:00358)

ulag sapıg “sıra, dizi” (BT 25: 1149)

2.2. Hece Sayılarına Göre İkilemeler

Tespit edilen ikilemeler hece sayısı eşit olanlar ve farklı sayıda olanlar olarak düzenlenmiş, hece sayısı farklı olan ikilemeler de ilk kelimesi az heceli ikinci kelimesi çok heceli olan ikilemeler ve ilk kelimesi çokheceli ikinci kelimesi az heceli olan ikilemeler olarak sınıflandırılmış, bunlara örnek ikilemeler verilmiştir.

2.2.1. Hece Sayısı Eşit Olanlar

agrıg tikiŋ “ağrı sancı, acı” (BT 37: 03194)

busuŋ emgek “sıkıntı keder, üzüntü” (BT 25: 0567)

eziŋ igid “yalan yanlış” (BT 25: 0383)

kan et “ kan ve et” (BT 37: 00622)

küvenç yokay “mağrur kibirli” (BT 0908)

münstüz kadagsız “suçsuz, günahsız” (BT 25: 2461)

sevinç utlı “sevinç, minnettarlık, şükran” (BT 37: 03220)

sız- öç- “erimek ve sönmek, eriyip kaybolmak” (BT 25: 2311-2312)

2.2.2. Hece Sayısı Farklı Olanlar

2.2.2.1. İlk Kelimesi Az Heceli İkinci Kelimesi Çok Heceli Olan İkilemeler

aç saran “açgözlü ve cimri” (BT 25: 0768)

tsuy erinçü “günah” (BT 25: 0640)

nom törö “budist öğretisi, dini yasa ve kurallar” (BT 25: 1503)

ulı- sıgta- “inlemek, sızlamak, haykırarak ağlamak” (BT 25: 0793)

yagı yavlak “düşman” (BT 37: 00468)

çar tokır “örgü, topuz” (BT 37: 00352)

bur- bürkir- “kokmak, koku vermek” (BT 37: 00308)

2.2.2.1.2. İlk Kelimesi ÇokHeceli İkinci Kelimesi Az Heceli Olan İkilemeler

boşgun- tut- “öğrenmek ve kabullenmek, anlamak” (BT 25: 0015)

katıglan- tavrın- “uğraşmak, çabalamak, gayret göstermek” (BT 25: 1314)

odug sak “dikkatli, uyanık, tetikte” (BT 25: 0056)

bulganyuk yavlak “karışık ve kötü” (BT 25: 1522)

boksıg yıdıg “kötü kokulu, pis kokan” (BT 37: 00268)

kılınç çarıt “iş, fiil, icraat” (BT 25: 0515)

sukançıg edgü “harika ve güzel” (BT 25: 3764)

küvenç yokay “mağrur, kibirli” (BT 25: 0908)

2.3. İsim ya da Fiil Oluşlarına Göre İkilemeler

Tespit edilen ikilemeler çoğunlukla isim kök ve gövdelerinden oluşmakla birlikte fiil kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler de az değildir.

2.3.1. İsim Kök ve Gövdelerinden Oluşan İkilemeler

atay kenç “yavru, minik, genç” (BT 37: #00780)

bun töz yiltiz “temel, esas, asıl, kök” (BT 37: 00055)

içgü suvsuş “içecek, meşrubat” (BT 37 #00788),

köni tüz “doğru düzgün” (BT 25: 0283)

morvant monçuk “inci boncuk” (BT 37: 09377)

tözüin ıdok “asil ve kutsal” (BT 25: 1671)

ün çogı “gürültü” (BT 37: 0864)

üzük bilerzök “yüzük bilezik” (BT 25: 2965)

yıd yıpar “güzel koku, rayiha” (BT 25: 3710)

2.3.2. Fiillerden Oluşan İkilemeler

al- yulı- “kapmak, soymak, kaçırmak” (BT 37: 03777)

evdit- yıgtur- “toplatmak, yığdırmak” (BT 25: 0030)

ıdala- tit- “vazgeçmek” (BT 37: 00922-00923)

ilinçüle- meñile- “eğlenmek” (BT 25: 1458)

kör- adırtla- “bakmak ayırmak” (BT 25: 2847-2848)

örte- köyür- “yakmak, ateşe vermek” (BT 37: 07021)

sal- tokı- “tokuşturmak, (birbirine) vurmak” (BT 37:08917)

sëzin- ıçan- “sakınmak ve dikkat etmek (BT 25: 0334)

2.4. Köken Bakımından İkilemeler

Eski Uygurcada yeni girilen kültür daireleri ve dinler sebebiyle birçok yabancı sözcük ve terim dile geçmeye başlamıştır. Bu farklı terim ve kelimeleri anlamak ve anlatmak kolay olmadığından ikilemeler kullanılarak anlaşılma ve anlatılma sağlanmıştır. Yabancı ve yeni olan bir kelimenin yanına toplum tarafından bilinen, yeni kelimeyi açıklayacak veya anlaşılmasına yardımcı olacak bir kelime getirilerek ikilemeler oluşturulmuştur. Tespit edilen ikilemeler çoğunlukla iki Türkçe kelimedenden oluşmakla birlikte bazen hem yabancı hem Türkçe kelimelerden, bazen de bütün kelimeler yabancı kelimedenden oluşmaktadır.

2.4.1. Türkçe Kelimelerden Oluşan İkilemeler

adır- këter- “uzaklaştırmak, gidermek “ (BT 37: 05911)

al altag “yöntem, hile, kurnazlık, hüner” (BT 25: 0117; BT 37)

bil- uk- “kavramak, anlamak, idrak etmek” (BT 25: 0523; BT 37)

él uluş “memleket, ülke, devlet” (BT 25: 0252; BT 37)

étig yaratıg “süs, süs püs, donanım” (BT 37: 00898)

karımak ölmek “yaşlanma ve ölme” (BT 37: 10417)

ölür- yëtür- “öldürmek, yok etmek” (BT 37: 00374)

sünüş tartış “savaş” (BT 37: 00525)

tetik ~ têtig bilge “bilge, akıllı, zeki” (BT 25: 0441; BT 37)

tınmaksız sönmezsiz “durmaz bitmez, sonsuz” (BT 25: 1315)

2.4.2. Hem Türkçe Hem Yabancı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

abipiray yörüg “anlam, yorum” (BT 37: 00216). *abipiray* < TohA *abhiprāge (Poucha, 1955, 7) ~ TohB *abhiprāy* “intention // niyet (Adams, 2013, 19). < Skr. *abhiprāya* “meaning, sense // anlam, duyu” (Monier-Williams, 1899, 66b).

açakram yılan “yılan” (BT 37: 001183). *açakram* < TohB *acakarm* “?” (Adams, 2013,7) < Skr. *ajagara* “a huge serpent, boa constrictor // kocaman bir yılan, boa yılanı” (Monier-Williams, 1899, 9b).

bodi tuiyunmak “ilham, aydınlanma, erme” (BT 37: 00102-00103). *bodi* < Soğd. *pwδ’y ~ pwδy* “knowledge, enlightenment // bilgi, aydınlanma” (Gharib, 1995, 328b, 8161. madde) < Skr. *bodhi* “perfect knowledge or wisdom // mükemmel bilgi veya aydınlanma” (Monier- Williams, 1899, 734c).

çiñle- bışgur- “pişirmek” (BT 25: 3632). *çiñle-* veya *çiñla-* olabilir. *çiñ* < Çin. 蒸, zhēng “steam // buhar” *çiñ+le* (Pulleyblank, 1991, 403; Wilkens, 2007, 271, 3632. dipnot).

çuñ koñragu “çan, zil, çingirak” (BT 25: 3583-3584). *çuñ* < Çin. 鐘 “zhōng, bell // çan, zil” (Wilkens, 2007, 267, 3583. dipnot; Pulleyblank, 1991, 410) *koñragu* OTWF’de sadece DLT’de görülen ve ergenlikte erkeklerin seslerinin derinleşmesini tanımlayan *koñra-* fiilinden türeyen *koñra-gu* bir çeşit küçük çan, zil demektir ve CC’de *koñranır men* “ben mırıldanırım” olarak geçmektedir (Erdal, 1991, 470). ED’de de kelime aynı şekilde *koñra:-gu* “bell // zil” olarak geçmektedir (Clauson, 1972, 640a).

dyan sakınç “iç bakış, meditasyon” (BT 25: 3515- 3516; BT 37). *dyan* < TohB *dhyām* “meditation // meditasyon” (Adams, 2013, 349) < Skr. *dhyāna* “meditation or contemplation / meditasyon veya tefekkür” (Edgerton, 1953, 297a).

kēsari arslan “aslan” (BT 25: 1848). *kesari* < Skr. *kesarin* “ a lion / aslan” (Monier- Williams, 1899, 311a).

öz konok marım “beden, vücut, hayati organlar” (BT 37: 02454). *marım* < Skr. *marmā* “a joint, or other external part of the body // eklem veya vücudun dış organları” (Clauson, 1972, 772a) *marman* “the joint of a limb, any joint or articulation /bir uzvun eklemi, eklem veya mafsalsal” (Monier- Williams, 1899, 791b) < TohA. *marm “cuiusdam partis corporis / vücudun belli parçaları”(Poucha, 1955, 214).

tugmak ölmek sansar “doğum ölüm döngüsü, dünya, samsara” (BT 25: 2843-2844). *sansar* < TohA. *saṃsār* “animarum peregrinatio // ruhların dolaşımı” (Poucha, 1955, 357) ~ TohB. *saṃsār* “cycle of rebirth // yeniden doğuş döngüsü” (Adams, 2013, 734) < Skr. *saṃsāra* ““going or wandering through, circuit of mundane existence, the world, secular life, metempsychosis // gitme ve dolaşma, dünyevi varoluş döngüsü, dünya, dünyevi yaşam, ruh göçü,” (Monier-Williams, 1899, 1119c).

darni arviş “büyü, sihir” (BT 25: 0012). *darni* < Skr. *dhāraṇī* “magic formula: often consisting of meaningless combinations of syllables. // sihirli formül: genellikle anlamsız hece kombinasyonlarından oluşur.” (Edgerton, 1953, 284b).

2.4.3. Sadece Yabancı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

dējit kṣanti “tövbe, günahların affı, bağışlanma” (BT 25: 0012). *dējit* < TohB. *deśit*, ~ *teśit* “confession // günah çıkarma (Adams, 2013, 325), TohA *deśit* “confessio // günah çıkarma, itiraf” (Poucha, 1955, 138) < Skr. *diśati* (also = *deśayati*) “confesses // itiraf etmek, günah çıkarmak (Edgerton, 1953, 272a).

lèn paryan “çilehane, keşiş hücresi” (BT 37: 06956) *lèn* < TohB *leṃ* “(monastic) cell, resting place // (keşiş) hücre, dinlenme yeri” (Adams, 2013, 608) TohA *le(m)* “cella (cum *paryāṃ* coniunctio synonymorum) // oda (paryam ile birlikte, eş anlamlı)” (Poucha, 1955, 272) < Skr. *layana* “a place of rest, house, cell // dinlenme yeri, ev, hüce” (Monier-Williams, 1899, 903b). *paryan* < TohB *paryāṃ* “ circuit // devre” (Adams, 2013, 383), TohA *paryāṃ* “cella, semper cum suo synonymo *leṃ* // hücre, her zaman eş anlamlısı *leṃ* ile birlikte (kullanılır)” (Poucha, 1955, 162) < Skr. *paryāṇa* “ a circuit // devre” (Monier-Williams, 1899, 608a).

muhur didim “taç” (BT 37: 09377) *muhur* < TocB *mahūr** “diadem, head-dress // taç, süslü saç bandı” (Adams, 2013, 478) < TochA *mahur* “diadema /// taç, süslü saç bandı” (Poucha, 1955, 216) < Skt. *mukūṭa* “a tiara, diadem, crown // taç, hükümdarlık

taçı” (Monier-Williams, 1899, 819b). *didim* < Soğd. *dyōm* “diadem // taç” (Gharib, 1995, 148a, 3739. madde) < Grek. *διάδημα* (Wilkens, 2016, 963).

narakapalakē rakşaz “cehennem bekçisi, kötü yaratık, insan yiyen şeytani varlık” (BT 25: 2934-2935) *narakapalakē* < Skt. *nārapālaka* (Wilkens, 2007, 390), *rakşaz* < TohA *rākṣās* “manes, daemon // ruh, şeytan” (Poucha, 1955, 255).

2.5. Anlam Bakımından İkilemeler

Tespit edilen ikilemelerin anlamlarına göre eş anlamlı, yakın anlamlı, anlam tamamlayıcılar ve zıt anlamlı kelimelerle oluştuğu belirlenmiş olup bunlara örnek ikilemeler verilmiştir.

2.5.1. Eş Anlamlı İkilemeler

ada tuda “tehlike, felaket” (BT 25: 0059; BT 37)

agın kevgek “kekeme, dilsiz” (BT 25: 0654)

ar- ermegür- “yorulmak” (BT 25: 0842)

çintamani erdini “mücevher” (BT 25: 2819-2820)

erk türk “güç, kuvvet” (BT 37: 00550)

övkelig keklig “öfkeli” (BT 25: 0293-0294)

2.5.2. Yakın Anlamlı İkilemeler

aç- yad- “açmak, yaymak; açıklamak, izah etmek” (BT 25: 0776; BT 37)

adır- kèter- “uzaklaştırmak, gidermek” (BT 37: 05911)

ênçgülüg esengülüg “huzurlu, sağ salım” (BT 25: 0275; BT 37)

isig amrak “sıcakkanlı, yakın, sevimli, sevgi dolu” (BT 37: 09257)

kavır- tèr- “toplamak derlemek, özetlemek” (BT 37: 06453)

kirsiz münsüz “temiz, günahsız” (BT 37: 04066-04067)

körk meñiz “şekil, görünüş, sima; güzellik” (BT 37: 03512-3513)

tepre- kamşa- “sallanmak, sarsılmak” (BT 37: 05571).

2.5.3. Anlam Tamamlayıcılar

Bu tür ikilemelerde ikilemeyi oluşturan kelimeler aynı kavram alanına ait, birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan kelimelerdir. Örneğin;

- aç saran* “açgözlü ve cimri” (BT 25: 0768)
- açmak usmak* “açlık ve susuzluk” (BT 25: 3568)
- artat- sı-* “bozmak ve kırmak” (BT 25: 4008)
- çıgay emgeklig* “fakir ve sıkıntılı, dertli” (BT 25: 0530-0531)
- ı tarıg* “tohum, tahıl” (BT 37: 03524)
- ır oyun* “şarkı ve oyun” (BT 25: 0577; BT 37)
- in eçi* “abi kardeş, küçük kardeş ve ağabey” (BT 37: 04913)
- karımak ölmek* “yaşlanma ve ölme” (BT 37: 10417)
- kemi köprüg* “gemi ve köprü” (BT 25: 1289)
- ogul kız* “oğul kız” (BT 25: 0289)
- ög kañ* “ana baba” (BT 25: 0253)
- ördek kaz* “yaban ördeği ve yaban kazı” (BT 25: 1451)
- su süt* “su ve süt” (BT 25: 1602)
- tagon askançu* “alay ve dedikodu” (BT 37: 07659)
- üzük bilerzök* “yüzük bilezik” (BT 25: 2965)
- yapargak yavışgu* “yaprak, yeşillik” (BT 37: 08021)
- yilik kan* “ilik ve kan” (BT 25: 3704)

2.5.4. Zıt Anlamlı İkilemeler

- ag- çök-* “yükselmek, çökmek” (BT 25: 3392)
- ayıg edgü* “sevap ve günah, iyi davranış ve suç” (BT 25: 2881)
- ayıg kılınç buyan* “günah ve sevap” (BT 25: 2872)
- bar kel* “gidiş geliş” (BT 25: 4036)
- edgü ayıg* “iyi ve kötü; sevap ve günah” (BT 25: 0516; BT 37)

edgü ögli ayıg ögli “iyi ve kötü kalpli” (BT 25: 0254-0255)

ınaru berü “ileri geri, öteye beriye, hepsi, her şey” (BT 37: 03869)

ırak yakın “uzak yakın” (BT 25: 0065)

iç taş “ iç ve dış” (BT 25: 0065)

kovuk suvuk “koyu ve cıvık” (BT 37: 00305)

teñri yér “gök ve yer” (BT 25: 0442)

tugmak ve öçmek “doğum ve ölüm (döngüsü)” (BT 25:2963-2964)

yogun yinçge “kalın ve ince” (BT 25: 0518)

2.6. Çoklu Yapılar

İkilemeler genelde iki unsurdan oluşmakla birlikte nadiren de olsa üç veya daha fazla unsurdan oluşanlar mevcuttur. Ancak üç kelimededen fazla olan ikilemeler genellikle iki yakın anlamlı ikilemenin art arda sıralanmasıyla oluşmaktadır. Ayrıca bazı ikilemelerde ikileme içinde ikileme görülmektedir. Örneğin; *kal teltök bol- yañıl-* “şaşırmak ve yanılmak” (BT 25: 2806-2807) ikilemesinde ilk unsur olan *kal teltök bol-* içinde *kal teltök* “deli, kaçık” ikilemesi; *ters azag nomlug tirté* “sapkın, kafır” (BT 25: 2824-2825) ikilemesinin ilk unsuru *ters azag nomlug* içinde ise *ters azag* “yanlış, sapkın” ikilemesi vardır.

2.6.1. Üç Unsurdan Oluşan İkilemeler

alkugun barça kalısız “bütün, tamamen, hepsi” (BT 25: 0861)

buş- sıkıl- tañıl- “sıkışmak, sıkılmak, daralmak” (BT 25: 0565)

çın kértü köni “doğru, gerçek” (BT 37: 04014-04015)

ezüg çınsız yarpsız “yalan, sahte, gerçekdışı” (BT 25: 0381-0382)

kèñjürü aç a yada “ayrıntılı, bütünüyle, açarak, yayarak” (BT 25: 2059-2060)

öçlüg keklig övkelig “nefret dolu ve öfkeli” (BT 37: 01069-01070)

sök- sars- karga- “küfretmek, lanet etmek” (BT 37: 10240)

tokı- toñla- kına- “dövmek, kamçılarlamak ve cezalandırmak” (BT 25: 1047)

turug örüg amıl “sakin, sessiz ve uysal” (BT 37: #00731)
tülüklüg küçlüg küsünlüg “güçlü, kuvvetli” (BT 25: 3545)
yêg üstünki edgülüg “çok iyi ve sağlıklı” (BT 25: 3720)
ulımak sıgtamaklıg emgeklig “inilti, dertli” (BT 25: 1452-1453)
uzun turkaru amru “her zaman, daima, sürekli” (BT 37: 05360-05361)
ülgüsüz sansız üküş “sınırsız, sayısız ve çok” (BT 25: 1694)
üzeliksiz yêg üstünki “en iyi ve en yüksek” (BT 25: 0346-0347)
yêr- mûne- karga- “yermek, hor görmek ve azarlamak” (BT 37: 07471)
yılın yumşak oglagu “yumuşak, narin, sevecen” (BT 37: 07047-07048)

2.6.2. İkileme İçinde İkileme

êligler hanlar oglı ~ oglanı têgitler “prensler” (BT 25: 1712)
ıntın yoguç keç- aş- “karşıya geçmek” (BT 37: 00532)
kal teltök bol- yañıl- “şaşırmak ve yanılmak” (BT 25: 2806-2807)
ters azag nomlug tirtê “sapkın, kafır” (BT 25: 2824-2825)
tugmak ölmek sansar “doğum ölüm döngüsü, dünya, samsara”
(BT 25: 2843-2844)
tüp tüz adırtısız “dümdüz, ayrımsız” (BT 25: 3377-3378)
yêrtinçü yêr suv “dünya” (BT 25: 0032; BT 37)
yip yirümiş artamış “tamamen çürümüş, bozulmuş” (BT 25: 3643)

2.6.3. İkilemelerin Sıralanmasıyla Oluşan Yapılar

uulsuz/ulsuz tüpsüz alkınçsız tüketinçsiz “dipsiz, sonsuz, tükenmez”
(BT 25: 0260)
kêter- tarkar- öçür- amırtgur- “gidermek, söndürmek, yatıştırmak”
(BT 25: 1646)
ööç kek üz boz “nefret, kin ve öfke” (BT 37: 06907)

tut- boşgur- okı- sözle- “tutmak, öğretmek, okumak ve duyurmak”

(BT 25: 0546-0547)

ülgüsüz sansız ulsuz tüpsüz uçsuz kıdıgsız “sayısız, ölçsüz, sonsuz”

(BT 25: 1058)

üz boz öç kek “kin, nefret, öç” (BT 25: 1526)

2.7. İkileme Olmayan Kelime Grupları

Çalışmada bazı kelime gruplarının ikileme olup olmadığı konusunda kararsız kalınmış, ikileme olmadığını düşündüğümüz kelimeler sözlüğe alınmamıştır. Örneğin eserlerde Wilkens tarafından ikileme olduğu söylenen bazı kelime grupları incelendiğinde ikileme olmadığı görülmektedir. BT 37’nin sözlük bölümünde *padak nom* “dörtlük şiir, manzume / Vers₂” *‘eñ aşnu bo padak nomlarıg nomlayur teg* (BT 37: 01934) ve *şlok nom* “dörtlük, dize, beyit, şiir / Vers, śloka” (BT 37: 04948-04949) ikileme olarak gösterilmektedir. *Padak* < Skr. *pādaka* “a small foot; a sandal, shoe; making a quarter of anything // küçük ayak, sandalet, ayakkabı, bir şeyin dörtte biri” (Monier-Williams, 1899, 618a). *Şlok* < TohB. *ślok** “śloka, strophe; prayer, hymn // şloka, kıta; dua, ilahiler” (Adams, 2013, 706) < Skr. *śloka* “a stanza, (esp.) a particular kind of common epic metre. // bir dörtlük (özellikle) epik eserlerde yaygın bir vezin türü” (Monier-Williams, 1899, 1104c). *Nom* < Soğd. *nwm* “law, canon // din, töre, kanun, öğreti” (Gharib, 1995, 246, 6138. madde). Yunanca *nomos* “kanun” kelimesi Süryanicede ve Maniheiztler tarafından daha geniş bir anlamda terim olarak “hukuk, doktrin, öğreti” anlamında kullanılmıştır ve Soğdca *nwm* olarak geçer. Türkçede hem Maniheizt hem Budist metinlerde benzer olarak geniş anlamlarıyla görülür (Clauson, 1972, 777a). Bu kelime gruplarında *padak* ve *şlok* kelimeleri *nom* kelimesini nitelediği için ikileme olarak alınmamıştır.

BT 37’nin dizininde *agat ot* “panzehir ve şifalı bitki / Gegengift und Heilkraut” *olarınıñ çahşapatlıg yëg adrok agat otların yok yodun kılı* (BT 37: 03094) [1 kez] olarak yer verilen kelime grubu UW NB II.1’de anlamı “1) Her hastalığa kullanılan bir ilacın adı 2) Budist öğretinin mecaz adı” olarak verilmiştir (Röhrborn, 2015, 55). Buna göre bu yapı ikileme değil sıfat tamlaması olmaktadır ve cümle örneğinde Budist öğreti anlamında kullanılmıştır.

çuŋ koŋragu “çan, zil, çingirak / Glocke, Schelle” *çuŋ koŋragu labay kövrüg kim sır (...)* (BT 25: 3583-3584) [1 kez] ise ilk olarak ikileme olduğu düşünülse de cümlede müzik aleti adları örnek olarak sıralandığı için ikilemeler listesine alınmamıştır.

edgü asıglıg “iyi faydalı / Der mit gutem Nutzen” *edgü asıglıg atlıg teŋri burhan kutıŋa yükünürbiz* (BT 25: 2459) [1 kez]. Burada ise *edgü asıglıg* Buda’nın bir ismi olan Şubhârta anlamında bir isimdir ve UW NB II.1’de de ikileme kaydı yoktur (Röhrborn, 2015, 300). *Edgü* sıfat olarak *asıg* kelimesini nitelemektedir.

uçugma kuş kuzgun “uçan kuş kuzgun / Vögel₂” *kurt koŋuz üstün uçugma kuş kuzgunnuŋ uyalagulukı bolup* (BT 37: 04969) [1 kez]. Metinde ikileme olarak gösterilen bu yapıda *uçugma* sıfat olarak *kuş kuzgun* ikilemesini nitelemektedir. Bu yüzden çalışmada sadece *kuş kuzgun* ikilemesi yer almaktadır.

utru yoriyu kel- “karşılama, karşısına çıkmak / entgegenkommen₂” *ëlig begke utru yoriyu kelti* (BT 37: 03673) [1 kez]. Metindeki cümle “hükümdara doğru yürüyerek geldi” olarak çevrilmektedir ve bu yapının ikileme olmadığı görülmektedir.

Metin içinde ikileme gibi gözüken *arokla- yat-* “dinlenmek, yatmak” *bir kün idok ordosınta aroklap yatur erken* (BT 25: 0046), *tegür- èlt-* “ulaştırmak, götürmek; refakat etmek” *busuşlug emgekligin tegürü èltip* (BT 25: 0585) *bo közünür üdte yene tugguluk kurug asıgsız kemişü ıdıp* “reddetmek, vazgeçmek” (BT 25: 0651), *sızıl- ak-* “sızılmak, akmak” *iki adakınta yağı sızulu akıp* (BT 37: 06207), *al- èlt-* “alıp götürmek” *bo meŋin altı azıglarımın alıp èltgil* (BT 37: 02915), *kèt- bar-* “gitmek, varmak” *meniŋ köñülüm yürekim sèntede öñi kètıp bargusı yok* (BT 37: 09832), *kèter- it-* “gidermek ve itmek, uzaklaştırmak, uzağa itmek” *ogul amramakın kèn kèterü itip* (BT 37: 05966) *sok- ala-* “sokup parçalamak, ezmek / reißen” *baltırların yotaların sokup alayu* (BT 37: 01517-1518), *al- yulı-* “kapmak, soymak, kaçırmak / rauben” *muni sen alıp yulıdın* (BT 37: 03777), *kap- èlt-* “kapıp götürmek, kaçırmak / entführen, entreißen” *men kergek erdim erki anı üçün mèni kapıp èltidi* (BT 37:04004), *alkın- tüke-* “sona ermek ,tükenmek, tamamen kaybolmak / gänzlich schwinden” *ayıg kılınçlıg ilişleri alkinu tükep iç köñülleri* (BT 25: 0328), *büt- tüket-* bitmek, tüketmek / sich erfüllen und beenden” *iki sakınçı büte tüketser* (BT 25: 1170) gibi örnekler, farklı ekler aldıkları için bu çalışmada ikileme olarak alınmamıştır.

2.8. Tamamlama Yapılmış İkilemeler

İncelediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz bazı ikilemeler tamamlama yapılmıştır. Uygurca metinde okunamayan, yırtık veya anlaşılamayan kısımlar yazar tarafından eserin diğer dildeki nüshaları ile karşılaştırılarak anlama uygun şekilde tamamlanmıştır. Bu tür ikilemelerden çok azı ikilemeler sözlüğüne alınmış, çoğunluğu alınmamıştır.

2.8.1. Tamamlanan ve Sözlüğe Alınmayan İkilemeler

Tamamlanan ikilemelerde eğer tamamlanan kısım çok fazlaysa ve kelimelerin de başka bir kelime olma ihtimali varsa böyle ikilemeler sözlük kısmına dahil edilmemiş, çalışmanın bu kısmında belirtilmiştir.

adək köñül asra sakınç “aşâğılık, olumsuz ve kötü düşünce / Unterwürfigkeit”

[ada]k köñülin asra sakınçın yêg baştınk köñülüg turgurup

(BT 25: 0325) [1 kez]

agtın- yokla- “yükselmek, yukarı çıkmak / hinaufsteigen, besteigen”

şalmali atlıg söğüüt [üze agt]nıp yoklayu[r]lar (BT 37: 01519-01520) [1 kez]

alkın- yok bol- “kaybolmak, yok olmak / schwinden, zunichte werden”

séziksiz bo ayıg kılınç[ı] alkingay yok bolgay] (BT 37: 05451) [1 kez]

amırtgur- turultur- “yatıştırmak, teselli etmek, durultmak / beruhigen”

köñülin köküzin amırtgurup t[urulturup] (BT 25: 1691) [1 kez]

amrak küsençig sever “sevgili / geliebt”

kaltı amrak k[küsençig] sever oglin kızın koyuğa [koltukıña] sıgınturu ogşayur

(BT 37: 01282-01283) [1 kez]

armaksızın sönmeksizin “yorulmadan, durmadan / unermüdlich”

armaksız[ın sönmeksizin] (BT 25: 0956-0957) [1 kez]

ayınçsız korkınçsız “korkusuz / furchtlos”

bo m[untag ay]ınçsız kor[kınçsız] (BT 37: 01490-01491) [1 kez]

azag tirtê “sapkın / Häretiker”

pradivaçêta ulatı azag t[irtê]lar neçe neçe meni söktiler[r]

(BT 37: 10318) [1 kez]

erigle- ütle- “öğüt vermek, uyarmak, ders vermek / beraten, ermahnen”

(...) [erig]lep ütlep (...) (BT 25: 1868-1869) [1 kez]

evir- yantur- “uzaklaştırmak, vazgeçirmek / abwenden, Abstand nehmen (von),
(jmdn.) abbringen (von)”

bo köñülingin küsüşüñin [evi]rgil yanturgıl (BT 37: 00955) [2 kez]

ermez yavız “olumsuz ve kötü / negativ und schlecht”

yılkı tégli [er]mez yavız yollarta tugup (BT 25: 0312) [1 kez]

bagsız çugsız “bağsız, kösteksiz / Der ohne Bande”

[bagsı]z çugsız atlıg tenri burhan kutıña yükünürmen bek

(BT 25: 1787) [1 kez]

bil- tuy- “bilmek duymak, kavramak, anlamak / verstehen”

(...) ***bjilip tuy-*** (...) (BT 37: 09366) [1 kez]

birik- yak- “birleşmek, yaklaşmak / sich verbinden (mit) und nahe sein”

*alku ugrın **birikzün yakzun*** (BT 25: 1134) [1 kez]

bütmek kanmak “tatmin olma, kanma / Erfüllung”

(...) ***[bütmek]i kanmakı*** bolzun (BT 25: 4426) [1 kez]

çı erig barıg “davranış, hareket, tavır / Verhalten”

*amranmaklıg **çısın [erigin] barıgın**öp sakınıp* (BT 37: 10887-10888) [1 kez]

ér- ayıgla- “yermek, kötülemek, hakaret etmek / beleidigen, schmähen”

*yoğun eyrig savlar üze **ér[e ayıglayu]*** (BT 25: 0309) [3 kez]

érinmek ermegürmeklig “tembellik / Trägesein”

*bo **érinmek [ermegürmeklig]** ayıg kılınç ol* (BT 37: 02137) [1 kez]

ınaglıg umuglug “umutlu, dayanaklı / mit Zufluch und Hoffnung”

*isig [öziñe **ınaglıg] umuglug** közin çandallar [tapa tétrü] körir erdi*

(BT 37: 07782) [1 kez]

ınçge uvşak “ince / fein”

*yörügin [**ınçge uvşak]** tükel sözlegeli bulmaz* (BT 37: 05266) [1 kez]

irt bèrt “vergi, borç / Schuld, Schulden”

(...) **irt b[èrt]** (...) (BT 37: 10653) [1 kez]

isi- ço- “ısıtmak / sich aufheizen”

kün tenri çoğıña [isim/iş ç[omış] saylıg yêrde [agnayu] yatıp

(BT 37: 04608) [1 kez]

katıl- karıl- “katılmak karılmak, karışmak / sich einlassen”

uvutlug ıyatlıg yazoksuz kişi birle ka[tı]lm[ad]ın [karıl]madın

(BT 37: 07613-07614) [1 kez]

kenç yigit “genç ve yiğit, delikanlı / jung, jugendlich”

kenç [yigi]t oylan erken tapını (BT 37: 00933) [1 kez]

kor kem “zarar, hasar ve hastalık / Shädigung und Krankheit”

agulug emgetmeklig köñülüm üze birer k[or] kem kelmiş sayu yalar oot teg

(BT 25: 0068) [1 kez]

köni könimen “çok doğru / wahrhaftig”

yumşak köñüllüg kogşak eriglig kuvra[g köni könime]n kişi yme negüke

emgeklig têp têtürler (BT 37: 07464) [1 kez]

mün kadaglıg “suç, günah, kabahat / Sünden-”

[mün kad]aglıg oprıda erdeçi tınlıglarka bo ayıg kılınç yörügin inçge uvşak

tükel sözlegeli bulmaz (BT 37: 05264) [1 kez]

odun- tuyun- “uyanmak, ortaya çıkmak, belirlemek / erwachen”

*kujal edgü kılınçları köñülinte **odunu [tuyun]u** mamika kız tapa têtirü körüp*

(BT 37: 09957-09958) [1 kez]

okı- okıt- “okumak, okutmak / lesen und dozieren”

*bo nom erdinig boşgundaçı tutdaçı **okıtaçı [okıtdaçı]***

(BT 25: 0015-0016) [1 kez]

siñir tamır “sinir ve damar / Nerv und Ader”

*eti kırtışı **s[iñiri] tamırı** barça bıçılı osultı* (BT 37: 01218) [4 kez]

tirig özütlüg “canlı, diri / lebendig”

*biziñe yme **tirig ö[züt]l[üg]** ol* (BT 37: 05671) [1 kez]

tit- ert- “terk etmek, vazgeçmek, geçmek / aufgeben und passieren”

*(...) **tit]dükde ertdük[de** (...) (BT 25: 0909) [1 kez]*

tuyunmış odunmış “uyanmış, aydınlanmış / Erwachter (Bodhana = Buddhaname)”

*y[ü]kü[nürbiz **tuyunmış odunmış]** atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25: 1985) [1 kez]

tü saç “tüy saç / Körper- und Kopphaare”

*ol madarnıñ **tü[leri saçları]** ol kayu kızıl tag kısılı közünür*

(BT 37: 01100-01101) [1 kez]

tüp tüz adirtsız “dümdüz, ayrımsız / Einmütig

*ne üçün tēse[r **tüp tüz adirtsız**] köñülin teñ [tüz dyan sakınç]ka kirip*

(BT 25: 3377-3378) [1 kez]

tüş- kamıl- “düşmek, devrilmek, yıkılmak / zusammenfallen”

*yük teg [**tüşde**]çi **kamıltaçı** ol* (BT 37: 04967) [1 kez]

unıt- tit- “unutmak ve vazgeçmek / vergessen und aufgeben”

*nom[la]rığ **unıtmadaçı** [**titmedeçi**] bolayın* (BT 25: 4031) [1 kez]

ün- tul- “çıkmak, dışarı vurmak / herausschlagen”

*birerde agızınta oot yalını **ü[nüp tulup]*** (BT 25: 0760) [1 kez]

üz boz öç kek “kin, nefret, öç / Haß und Zorn”

*üz **b[oz öç] kek** köñülüg şeşmek yörmek (...)* (BT 25: 1526) [1 kez]

yarı- yaşu- üstel- “parlamak ve çoğalmak / glänzen und zunehmen ”

*öz öz tērinleriniñ kuvraglarınıñ yarukları yaşukları **yarıyu yaşuyu ü[stelü]***

(...) (BT 25: 1798) [1 kez]

yumak arıtmaklıg: “yıkama ve arıtma ile / mit Waschen und mit Reinigen”

*etözüg köñül[üg **yumak]** **arıtmaklıg** bürtmek[lerig]* (BT 25: 3773) [1 kez]

2.8.2. Tamamlama Olan Fakat Sözlüğe Alınan İkilemeler

Tamamlanan ikilemelerde; sadece birkaç harf tamamlama ise ve kelimenin ne olduğu açıkça anlaşılıyorsa veya daha önceki eserlerde de tespit edilen bir ikileme ise sözlüğe alınmıştır. Örneğin; [ö]lütçi yititçi “katil” (BT 25: 0528), *samantabadre puik[en]* “Buda’nın sağ kolu, temel kanunların efendisi” (BT 25: 1317), *tugm[aklıg] ölmek[lig]* “doğum ölüm, samsara” (BT 25:1072), *b[ag] bintavir* “örtü, perde” (BT 25: 1075) *ay]ınçsız kor[kınçsız* “korkusuz” (BT 37: 01490-01491), *içgü suvs[uş* “içecek, meşrubat” (BT 37: #00788), *ka]yınturmak bışurmak* “ kaynatma, pişirme” (BT 37: 12260), *ke]lim şuk* “kalem, yazı yazma aracı / Schreibgriffel” (BT 37:10584), *köyür- [ör]te-* “yakmak, ateşe vermek / in Brand setzen” (BT 37: 06223-06224), *noş raşay[an* “iksir, hayat iksiri, ölümsüzlük ilacı” (BT 37: 08465).

3. İKİLEMELER SÖZLÜĞÜ

abipiray yörüg “anlam, yorum / Bedeutung”

*kayusınta **abipiray yörügi** seşip* (BT 37: 00216) [1 kez]

aç kız “açlık, kıtlık / Hungersnot”

*çak ol uğurda ertinü **aç kız** erdi* (BT 37: 11275) [1 kez]

aç saran “açgözlü ve cimri / gierig und geizig”

***aç saran** köñülüg titü umadın* (BT 25: 0768) [1 kez]

aç turuk “aç, zayıf, bir deri bir kemik / hungrig”

***aç turuk** tınlıglar oztumuz tēp* (BT 37: 01496) [1 kez]

aç- yad- “açmak, yaymak; açıklamak, izah etmek / erklären, deuten”

*inçip amtı ol ayıg kılınçlarımın **aça yada** ökünüp*

(BT 25: 0776, [1 kez]; BT 37)

açakram yılan “yılan / Schlange”

***açakram yılan** kişi tilinçe ol satıgçılarıg okıp* (BT 37: 001183) [5 kez]

açı- çıvşa- “acımak, ekşimek, mayalanmak / sauer sein, fermentieren”

*kovuk suvuk arıgsızları birgerü katılıp **açıyu çıvşayu** yıdımış sasımış*

(BT 37: 00306) [1 kez]

açığ tarka emgek “acı / bitter, schlimm”

artokrak açığ tarka emgek emgenürmen (BT 25: 0079) [13 kez]

açın- todgur- “beslemek, doyurmak / versorgen und sättigen”

edgü yëzgü üze açınıp todgurup (BT 25: 2157) [1 kez]

açmak usmak “açlık ve susuzluk / “Hunger und Durstigsein”

prêtlarnıy açmak usmak (...) üze çulup buşrulup (BT 25: 3568) [3 kez]

ada tuda “tehlike, felaket / Gefahr”

odgurak munta ada tuda kılıp (BT 25: 0059, [2 kez]; BT 37)

adalığ tudalıg “tehlikeli / gefahrvoll”

adalığ tudalıg evke barmagıl (BT 37: 10875) [1 kez]

adalığ kadag “tehlikeli ve günahkâr / Gefährdung und Sündhaft”

adalığın kadagın köñülin uzatı bilelim (BT 25: 3828) [1 kez]

adınsıg karşı “başka, karşı, aksi, ters / Gegenteiliges”

alku kamag tınlıglar bodisatavların yarlıgınca eyin bolup adınsıg karşı (...)

(BT 25: 4178) [1 kez]

adır- kêter- “uzaklaştırmak, gidermek / entfernen”

(...) adırıp kêterip aklançığ ak bolur (BT 37: 05911) [1 kez]

adırt öñi “farklı, ayrı / unterschiedlich”

*tümen tümen türlüğ nomlar **adırt öñi** eraserler* (BT 25: 2118) [1 kez]

adırtsız bir teg “aynı, ayrımsız, farksız / unterschiedslos und gleichmäßig”

*bütün sansartaki tınlıglar üze **adırtsız bir teg** ulug yarlıkançuçı köñüli
yadılyuk ol* (BT 37: 08055-08056) [1 kez]

adrıl- kêt- “ayrılmak, gitmek / sich trennen”

*odgurak eñ kêninte **adrılıp kêtip*** (BT 37: 04908-04909) [1 kez]

adrıl- üdrül- “ayrılmak / sich trennen”

*bo yigit urı ölügi alku edgülerinte **adrılıp üdrülüp*** (BT 37: 00319) [1 kez]

ag- çök- “yükselmek, çökmek / weichen”

***agmadın çökmedin** ol tınlıglarınñ alp yavalgulukı ugrınta*
(BT 25: 3392) [1 kez]

ag- tegil- “yükselmek, ulaşmak, kurtulmak; varlık şeklini değiştirmek, başka bir kılığa girmek / aufsteigen, nach oben gehen; die (Existenz)form wechseln, sich verändern”

*ilkisiz sansartaberü tuga tegzinü **aga tegile*** (BT 37: 06909) [3 kez]

ag- tegşil- “görüşünü, inancını değiştirmek, uzaklaştırmak / rückfällig werden, sich abwenden (von), sich verändern”

*kértgünç köñülüğ öritip ikileyü **agmalım tegşilmelim*** (BT 25: 0348) [3 kez]

agın kevgek “kekeme, dilsiz / stumm”

*antag bir yıkı bolup til evirip sözleyü umaz **agın kevgek***

(BT 25: 0654) [1 kez]

agınçsız evriliñsız “dönüşsüz, sarsılmaz / unumkehrbar, unerschütterlich”

*ol arjiler **agınçsız evriliñsız** süzök köñül bulup* (BT 37: 03211) [1 kez]

agır ayag “saygı, hürmet / unter würdiger Verehrung”

*üç erdiniler kutıña **agır ayagin** biz amtı yinçürü töpön yükünüp*

(BT 25: 0470) [12 kez]

agır ayançañ “huşu, derin saygı / Ehrfurcht”

*çın kértü **agır ayançañ** süzök kértgünç köñülin kşanti kılmaklıg*

(BT 25: 0114-0115) [1 kez]

agır ulug “şanlı, ulu; pahalı / sehr schlimm, sehr schwerwiegend, (Preis) hoch”

*bo ergülüğ ordoñuzta **agır ulug** ada tuda kılğalı kelmiş*

(BT 25: 0083, [1 kez]; BT 37)

agıt- yitür² “(gönlünü) çevirmek ve kaybetmek / aufgeben und verlieren”

*bo kértgünç köñülümni **agıtmayın yitürmeyin*** (BT 25: 0358) [1 kez]

agrıg sızlag “ağrı sızı / Schmerz”

*yip ışıg tartar teg **agrıg sızlag** yorıyur* (BT 25: 0566) [1 kez]

---

²BT 25 (Wilkens, 2007, s. 74) ve UW NB I.1’de (Röhrborn, 2010, s. 24) *étür*- olarak okunan kelime *yitür*- olarak düzeltilmelidir.

agrığ tikiğ “ağrı sancı, acı / Schmerz”

*kayu olarnıñ etözlerinteki **agrıgları tikiğleri** erdi* (BT 37: 03194) [1 kez]

agtarıl- toñtarıl- “döndürölmek, çevrilmek / herumgewirbelt werden”

*içinte bagırsukları kıs kus ete öri kudi **agtarılı toñtarılı***

(BT 37: 00294-00295) [1 kez]

akıltur- yad- “akmak ve yaymak / ausströmen lassen und verbreiten, Vighuşaştrī = Buddhaname)”

*yükünürmen edgüsin edremin **akılturdaçı yadtaçı** atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25:1785) [1 kez]

aklançıg ak “nefret edilen, sevilmeyen, tiksindirici, kötü / verhasst”

***aklançıg ak** bolur* (BT 37: 05911) [1 kez]

akruş serimlig “sakin ve sabırlı / ruhig und geduldig”

*tözün yumşak **akruş serimlig** küvenç köñülüg kétermiş* (BT 37: 10727) [1 kez]

akruş serinmek “sükûnet ve tevekkül / Ruhe und Geduld”

***akruş serinmekiñin** köreyin* (BT 37: 06120-06121) [1 kez]

akujal ayıg “kötü / Schlecht”

*ikinti **akujal ayıg** (...)* (BT 37: 01391) [1 kez]

al altag “yöntem, hile, kurnazlık, hüner; bir bodisatvanın canlıları kurtarmak için kullandığı araç / methode, list, Kunstgriff, Mittel”

*bo emgektin ozguluk **al altag** teginmez* (BT 25: 0117, [2 kez]; BT 37)

al altaglıg “yöntemle, hünerle / mit Methode, Methoden”

al altaglıg okın yazınçsız atar erdi (BT 37: 03184) [1 kez]

alk- yokadtur- “yok etmek, öldürmek / vernichten, töten”

*aurelarıg uvu **alktı yokadturdılar*** (BT 37: 00442-00443) [2 kez]

alkın- arta- “ölmek, yok olmak / dahingehen und sterben”

*üzlünçüde **alkındaçı artadaçı** erürler* (BT 25: 2900) [2 kez]

alkın- yokad- “azalmak, kaybolmak, bitmek, yok olmak / schwinden”

alkınmaz yokadmaz azuk osuglug tęp (BT 37: 04807) [1 kez]

alkınçsız tüketinçsiz “bitmez ve tükenmez / unerschöpflich und unendlich”

*eziğ igid adalık kevrek üçün tegsilme ki artamakı yme **alkınçsız tüketinçsiz** têtir* (BT 25: 0384-0385) [3 kez]

alkınçsız üküş “sonsuz ve çok / unendlich und zahlreiche”

*tapıg udug üze tapınıp udunup **alkınçsız üküş** (...) bërdi*

(BT 25: 0145) [4 kez]

alku barça “hepsi, tüm, bütün / alle”

*alku kamag tınlıglarıg **alkunı barça** tuyunturu odunturu yarlıkazunlar*

(BT 25: 0486-0487, [5 kez]; BT 37)

alku kamag “hepsi, tüm, bütün / alle”

alku kamag tınlıglar üçün inanu yükünü teginürbiz (BT 25: 0262) [112 kez]

alkugun barça “hepsi, tümü / alle insgesamt”

(...) *alkugun barça* (...) (BT 25: 0223) [10 kez]

alkugun barça kalısız “bütün, tamamen, hepsi / alle insgesamt, restlos”

alkugun barça kalısız öczünler arızunlar (BT 25: 0861) [1 kez]

alp adalıg “çok zor ve tehlikeli / schwieriger und gefährlicher”

*anın tirpanki atlıg parinirvan sudurta ol öldeçilerniñ alp adalıg oronta aşu
azukı bultukmaz* (BT 25: 2952) [1 kez]

alp alpagut “yiğit savaşçı, kahraman / Held, Heerführer”

alpı alpagutı birle orto barıp (BT 37: 00736-00737) [1 kez]

alp erdem “cesaret / Tapferkeit”

*alp erdemi üze eñ mintin teñrilerniñ alpagutı mahaşvare teñrig yme utdı
yègeddi* (BT 37: 00512) [1 kez]

alp erdemlig “cesur, erkekçe / tapfer, mannhaft”

etözin alpın erdemligin sakınur erti (BT 37: #00719) [2 kez]

alp emgek “zorluk, güçlük, zahmet, sıkıntı / Widerwillen, Mühe ”

alpın emgekin el ornınta olurgalı tapladı (BT 37: 05676) [3 kez]

alpkatag / alp katıg “cesur / tapfer”

alpkatag çaştanè eligig öñi kèterser (BT 37: 08862) [1 kez]

alp têtîmlig “cesur, korkusuz / mutig”

(...) *alp têtîmlig* (...) (BT 25: 1301) [2 kez]

amra- sakın- “sevip düşünmek / lieben und denken”

*kamag ulug bodisatavlarını tınlıglarıg amramakı sakınmakı ögnüñ kañnıta
artok erür tēp* (BT 25: 0302) [1 kez]

amrak isig “sevgili / geliebt”

*luular kılı amrak isig burhanlıg küçin bökünki künte tükel kılı yarlıkadı
(BT 37: 03218) [1 kez]*

amırtgur- turultur- “yatıştırmak, teselli etmek, durultmak / beruhigen”

köñülin köküzin amırtgurup turulturup (BT 25: 1691) [1 kez]

amtı tēmin “şimdi, demin / jetzt sogleich”

amtı tēmin yañırtı tuyunup odunup (BT 25: 0852) [1 kez]

anantraş tsuy “tek başına işlenen günah / ānantarya-Vergehen”

*anantraş tsuy kılmuş kişike toyın bolmak törösi yok tēp tērler
(BT 37: 10990) [1 kez]*

anta ötrü “sonra / dann, daraufhin”

*anta ötrü adın bir sın suburgan ara egil körklüg (...)
(BT 37: 00234) [154 kez]*

antag osuglug “böyle, bu şekilde /derartig”

antag osuglug yarlığın eşidip hanka yılan kişi tili üze

(BT 25: 0061, [2 kez]; BT 37)

anuk bar “hazır, var / bereit”

*tamuta barçaka bo ayığ kılınçlıg ülüş **anuk bar** erür*

(BT 25: 2203-2204) [1 kez]

apıt- yupat- “gizlemek, saklamak / (bir dönüşlü ile birlikte) (sich) verbergen”

*kentü özin **apıtu yupatu** (BT 25: 0053) [1 kez]*

ar- emgen- “yorulmak ve zahmet çekmek / müde sein und müde abplagen”

ardım emgentim tēp tēyü yarlıkamazunlar (BT 25: 0633) [1 kez]

ar- ermegür- “yorulmak / müde sein”

*yene artokrak **arıp ermegürüp** (BT 25: 0842) [1 kez]*

ar- yov- “aldatmak, kandırmak / betrügen”

*odgurak **arıp yovıp** eziğ sözlemiş bolur (BT 37: 04006) [2 kez]*

arı- alkın- “temizlenip gitmek / rein werden und schwinden”

*arızun **alkınzun** kop törlüg ugrın dējit kşanti bolzun*

(BT 25: 0902, [11 kez]; BT 37)

arı- süzül- “temizlenmek / rein werden, sich klären”

*taş etözleri iki birle **arısar süzülser** (BT 25: 0329) [4 kez]*

arı- yu- “temizlenmek, saf olmak / sich reinigen, rein sein”

*ulug élig **arip yuyup*** (BT 37: 04936) [1 kez]

arığ silig “temiz, arı / rein”

*tükel **arığ silig** belgülig bolzun* (BT 37: 03205) [2 kez]

arığ turug “temiz, duru / rein”

*apamulug **arığ turug** nirvanlıg menjike tegürdeçi* (BT 37: 00068) [1 kez]

arığ semek ~ sêmek “orman / Wald”

***arığ semek** yêrlerig (...)* (BT 37: #00787) [34 kez]

arığ süzök “temiz, saf / rein”

*alku kamağ nomlarda **arığ süzök** tözi üze* (BT 25: 0462, [9 kez]; BT 37)

arıt- süz- “arıtmak, temizlemek / bereinigen”

*kamağ tıdtaçı tıtagların barçanı **arıtıp süzüp*** (BT 25: 1951) [1 kez]

arkış têrkiş “haberci, ulak, elçi / Bote, Herold”

*kün ök **arkış têrkiş** kêçürmetin* (BT 37: 04819) [2 kez]

arkış yalavaç “haberci, ulak, elçi / Bote, Herold”

*élig tört yınaktın kelmiş **arkış yalavaçlarıg** okıp* (BT 37: 02707) [1 kez]

armaksızın sönmeksizin “yorulmadan, durmadan / unermüdlich”

*(...) **armaksızın sönmeksizin** (...)* (BT 25: 0956-0957) [1 kez]

aroksuz erinöksüz “yorulmaz, erinmez / unermüdlich”

*kim birök buyan edgü kılınç kazganmakta **aroksuz erinöksüz** köñülin
katıglanguçı erip* (BT 37: 09648-09649) [1 kez]

art basut “yardım / Hilfe”

*edgü ögli yarlıkançuçı köñüllüg küçleri üze artokrak **art basut** bolup*
(BT 25: 1238) [3 kez]

arta- buzul- “yok olmak, mahvolmak, bozulmak, geçip gitmek / vergehen”

*oron ok **artamaz buzulmaz*** (BT 37: 05992-5993) [1 kez]

artamak buzulmak “yok olma, mahvolma, bozulma, geçip gitme /

Zugrundegehen”

*taştıñkı tavarlarınıñ **artamakı buzulmakı** barmu erki* (BT 37: 08166) [1 kez]

arta- yokad- “mahvolup yok olmak, kaybolmak / vergehen, zugrunde gehen”

*bo yértinçüde tugmış törümiş yalñoklar eñkéninte **artadaçı yokaddaçı** erürler*
(BT 25: 0675) [2 kez]

artamak ertmek “yok olma, ölme / Vergehen”

*terk tavrak ürlüksüz törö éyin **artamak ertmekke** kelip* (BT 25: 0579) [1 kez]

artat- ertür- “yok etmek, mahvetmek / vernichten”

*anıtyat ürlüksüz ölüm törö **artatdı ertürdi** éltti* (BT 37: 00387-0388) [1 kez]

artat- sı- “bozmak ve kırmak / (Gebote) verletzen und brechen”

***artatmadın sımadın** köñüllüg küzetmeklig nom kapıgı* (BT 25: 4008) [1 kez]

artok üküş “çok / mehr als”

*belgürtmelerte **artok üküş** kalp sakışı üze ertinçsiz tüketinçsizler birle teñ tüz
üdüin emgenürler* (BT 25: 2141) [1 kez]

artok üstün “en iyi, en üstün, mükemmel / besser”

*munuñ bilge biliginte **artok üstün** bolup yègedgeli umazlar*
(BT 37: 10432) [1 kez]

asanké nayut “sayısız, sayılamayacak kadar çok / unzähligen”

***asanké nayut** sanınça tınlıglar* (BT 25: 0034) [2 kez]

askançula- élügle- “alay etmek, dalga geçmek / verspotten”

*adınlarıg **askançulayu élügleyü** sözlemiş* (BT 37: 08168) [1 kez]

asıg tuso “fayda, yarar / Nutzen und Vorteil”

***asıg tuso** çoğ yalın bay ayaglıg tegüçi (...) ök yalñoklarınñ özlerin yaşların
uzatgalı umazlar* (BT 25: 2906, [2 kez]; BT 37)

asıl- üstel- “artmak, çoğalmak, büyütölmek / zunehmen”

*süzök kèrtgünç köñüli **asılıp üstelip*** (BT 25: 0148) [2 kez]

aş azuk “yiyecek, azık / Speise und Mundvorrat”

*anın tirpanki atlıg parinirvan sudurta ol öldeçilerniñ alp adalıg oronta **aşı
azuku** bultukmaz* (BT 25: 2952) [1 kez]

aş içgü “yiyecek, içecek / Speise und Trank”

*maña yok antag bir **aş içgü*** (BT 25: 0072) [7 kez]

at küü “ad, şan / Ruhm”

*öz yaş öñ körk **at küü** meñi toña çoğ yalın tégli bėş törlüg buyanlar üze*

(BT 25: 0644, [2 kez]; BT 37)

at mañal “hayırlı, kutlu / Glückverheißend”

*yükünürbiz **at mañal** etözlüg atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25: 1978, [1 kez] ; BT 37)

at öñ “isim / Name und Form”

*köñültin ötgürü **at öñ** belgülüg bolur* (BT 37: 10394) [5 kez]

ata kañ “ata, baba / Vater”

*yertinçünün ulug edgü ögli yarlıkançuçı köñüllüg **atalarıña kañlarına***

umunup inanıp (BT 25: 0701-0702, [1 kez]; BT 37)

ata- sözle- “ad vermek, adlandırmak / bezeichnen”

*ėşlerim adaşlarım tęp **atamışım sözlemişim*** (BT 37: 09298) [1 kez]

ataç kañıç “babacık, sevgili baba / Väterchen, lieber Vater”

*kut teñrisiñe ogşatı kolusuz kutlug **ataçım kañıçım** kınığın ötünmiş ötüğümin*

eşidü yarlıkan (BT 37: 00948) [1 kez]

atay kenç “yavru, minik, genç / Lieber”

*korkmañlar korkmañlar **ataylarım kençlerim*** (BT 37: #00780) [1 kez]

av- kel- “kuşatmak; etrafına toplanmak, birikmek / wimmeln”

*telim üküş kurtlar **avıp kelip*** (BT 25: 0077) [1 kez]

avant tıltag “asıl ve yan sebepler / Haupt- und Nebenursache”

avant tıltagı (...) (BT 25: 0227, [3 kez]; BT 37)

avant tüş “sebepe ve sonuç / Ursache und Wirkung”

yme bo avant tüş tölüg nomlarını kölige teg yaŋku teg (...)tüşi tugmaklıg
(BT 25: 0511) [1 kez]

avantlıg tıltaglıg “sebepli / mit Haupt- und Nebenursache”

avantlıg tıltaglıg tınlıglarını kelmiş yığılmış öŋlerin (BT 25: 3499) [1 kez]

avçı keyikçi “avcı / Jäger”

avçı keyikçilerinı tatıgına tatganıp (BT 25: 3629) [1 kez]

avyakirt yarlıgsız “nötr, yansız, tarafsız / neutral”

kavıra tutsar kılınç üç törlüg bolur eşidgil tözüin oglum bir kujal edgü ikinti
akujal ayıg üçünç avyakirt yarlıgsız (BT 37: 01391-01392) [1 kez]

aya- ağırıla- “saygı göstermek, hürmet etmek / verehren”

ayayu ağırılayu el uluş iyesi eligler hanlar üçün
(BT 25: 0251-0252, [3 kez]; BT 37)

ayag çilteg “saygı, hürmet / Verehrung, Huldigung”

aşaguluk ayagların çilteglerin kodup kemişip (BT 37: 00174) [4 kez]

ayı ked “ok / sehr”

(...) aıg emgekin ayı ked emgen (...) (BT 25: 1048) [1 kez]

ayıg edgü “sevap ve günah, iyi davranış ve suç / Verdienst und Vergehen”

edgüli ayıglı kılınçlarnıñ tüşleri teggüde neñ olartın ozgalı adrılğalı bulmaz

(BT 25: 2881) [3 kez] (BT 37)

ayıg kılınç buyan “günah ve sevap / Sünde und Verdienst”

yme bo ayıg kılınçlı buyanlınıñ avantının tüşiniñ tugruşmakları üze

(BT 25: 2872) [2 kez]

ayıg yavız “kötü, fena / böse, Böses”

kişilerniñ ayıgın yavızın sakınmadın (BT 25: 1351) [4 kez]

ayıg yavlak “kötü / schlecht”

isig öz korkınçı ayıg yavlak ol (BT 37: 00569) [1 kez]

az amranmak “hırs, açgözlülük / Gier”

azu yme az amranmak üze (BT 25: 1586) [3 kez]

az nizvani “arzu, heves, ihtiras / die Befleckung, Gier (Skt. kleśa)”

(...) ürtülüp az nizvanika (...) (BT 25: 1008) [1 kez]

azkıya kiçikiye “azıcık, küçücük, birazcık / ein wenig; sehr klein”

azkıya kiçigkiye emgekin ögsirermen (BT 37: 04869) [2 kez]

azkıya yukakıya “azıcık, küçücük / ganz klein und gering”

edgü ögli köñüli olarnı üze azkıya yukakıya bolur (BT 25: 0295) [1 kez]

azlan- yapşın- “imrenmek, yapışmak / begehren und haften”

*negülük ol maña bo çöpik yavız üdke koluka **azlanıp yapşınıp***

(BT 25: 0642) [1 kez]

azlanmaksız yapşınmaksız “hırssız, isteksiz / ohne Gier, ohne Begehren”

*iklieyü takı negüke **azlanmaksız yapşınmaksız** bolzunlar*

(BT 25: 3328-3329) [1 kez]

azsız esirkençsiz “hırssız ve cömert / beigerdelos und freigebig”

***azsız esirkençsiz** köñülüg (BT 25: 3227-3228) [1 kez]*

baçag çahşapat “(dinî) emir, yasak / Gebote”

*özlük ölürmekdin (...) sekiz tözün **baçag çahşapat** (...)*

(BT 37: 03314) [1 kez]

bag bintevir “bağ, perde / vorhang”

*biligsiz biliglig **bag bintevirig** (BT 25: 1075) [1 kez]*

bag bukagu “hapis, cezaevi / Gefängnis”

*uzun turkaru sansarlıg **bag bukagutın** beklenip arıtı ünü umaz*

(BT 37: 04229) [2 kez]

bag tügün “bağ, düğüm / Knoten, Fessel”

*kılınç tégme **bagıg tügünüg** bıçtaçı kesteçi (BT 37: 00058) [3 kez]*

bagsız çugsız “bağsız, kösteksiz / Der ohne Bande (Asita = Buddhaname)”

bagsız çugsız atlıg teñri burhan kutıña yükünürmen bek (BT 25: 1787) [1 kez]

bahşı ulug “üstad, hoca ve ulu / Lehrer und Große”

ög kañ bahşılar uluglar üçün (BT 25: 0253) [14 kez]

bakır yartmak “para / Kupfermünze, Geld”

at küü bakır yartmak erdinilig ed tavar bolar (BT 25: 2908) [1 kez]

balık uluş “memleket, ülke ve şehir / Stadt und Land”

balık uluştakı bodun kara üçün (BT 25: 0438, [1 kez]; BT 37)

bar kel “gidiş geliş / In-Bewegung”

*bilge biliglig küçlüg nom kapıgınta tilinmek tegzinmekte ulatı bar kel kılmak
üze* (BT 25: 4036) [1 kez]

bar- teg- “varmak, ulaşmak / hingehen und ankommen”

öz sakınçın ol kişilerke barıp tegip (BT 25: 1190) [1 kez]

barmak yölenmek “varmak ve dönmek / Gehen (zu) und Sichstützen”

kértgünçke barmak yölenmekke işleşip (BT 25: 0728) [1 kez]

baş töpö “baş, tepe, kafa / Kopf”

yumşak eligin başların töpölerin yarlıkançuçı köñülin suvadı sıkadı
(BT 37: 07117) [1 kez]

bavan ordo “konut, mesken / Behausung”

*ötrü atası kilimbe yek öz **bavan ordosiña** kelip* (BT 37: 09116) [2 kez]

bay ayaglıg “zengin ve saygın / reich und angesehen”

*çok yalın **bay ayaglıg** tégüçi at küü bakır yartmak erdinilig (...)*

(BT 25: 2907) [1 kez]

bay barımlıg “zengin, itibarlı / reich, wohlhabend”

*arık süzök köñüli yığıglıg erenler ertiñü **bay barımlıg** bolgu erip*

(BT 25: 0530, [1 kez]; BT 37)

bedük kên “büyük ve geniş / Größe und Breite”

*yüz miñ bera **bedüki kên** ançulayu yme teriñi bir kup belgülig bolur*

(BT 37: 01603-01604) [1 kez]

bek ebire “sürekli, durmadan, habire / beständig, fortwährend”

***bek ebire** çokrayu teşilü ünmiş* (BT 37:00266-00267) [1 kez]

bek katıg – katag “sağlam, kuvvetli, sert, kararlı / fest”

*burhan kutıña tegginçeketegi **bek katıg** kértgünç köñülüg öritip*

(BT 25: 0347, [15 kez]; BT 37)

bek meñü “sağlam, kalıcı, devamlı / ewig, beständig”

***bekmeñü** ıgsız agrıgsız nirvanlıg uluşka tegürmekim bolzun tęp*

(BT 37: 07300) [5 kez]

bek yarp “sertlik, dayanıklılık / Festigkeit, Beständigkeit”

munuñ beki yarpı yok (BT 37: 03496) [1 kez]

beklig solaglig “bağlı, zincirli / festgesetzt und angekettet”

ulatu kıynlıkta beklig solaglig alku kınıg kızgutug tegindeçiler erip
(BT 25: 3053) [1 kez]

beksiz meñüsüz “gelip geçici, fani, değişken / unbeständig”

bo mamika kıznuñ etözi yme beksiz meñüsüz ol (BT 37: 09968) [1 kez]

beksiz ornagsız “gelip geçici, fani, değişken / unbeständig”

(...) beksiz ornagsız (...) (BT 37: 09926) [1 kez]

belgürt- ét- “oluşturmak / schaffen”

bo yértinçü yér suvug tınlıg tınsız edler birle belgürtdeçi étdeçi men
(BT 37: 00416-00417) [1 kez]

bı~bi bıçgu “bıçak, keski / Messer”

azuça yme bı bıçgu üze közin teglelmiş kişi teg bolup
(BT 25: 0411, [6 kez]; BT 37)

bıç- kes- “biçmek kesmek / (durch)schneiden”

kılınç tégme bağıg tügünüg bıçtaçı kesteçi (BT 37: 00059) [1 kez]

bıç- os- “biçmek doğramak / (ab)schneiden”

bütün etözinteki yüz yüzegüsin öñi öñi bıçıp osup (BT 37: 06257) [3 kez]

bıçıl- osul- “biçilmek doğranmak / abgeschnitten werden”

*eti kırtışı siñiri tamırı barça **bıçılı osultı*** (BT 37: 01218) [5 kez]

bışrun- öğretin- “öğrenmek, alıştırma yaparak ustalaşmak / sich üben”

*edgü nomta **bışrunu öğretinü*** (BT 25: 0658) [2 kez]

bi bıçgulug “bıçaklı / mit Messern”

*(...) **bi bıçgulug** (...)* (BT 37: 07683) [1 kez]

bil- uk- “kavramak, anlamak, idrak etmek / verstehen”

*ol öñre ajuntakı kılmuş kılınçların **bilgeli ukgalı** umazlar*

(BT 25: 0523, [3 kez]; BT 37)

bilin- ukun- “anlayışlı, anlaşılabilir olmak / einsichtig sein”

*kayuka erser taayangusun tüşgüsin arıtı **bilinmez ukunmaz***

(BT 25: 2925-2926) [1 kez]

bir yintem “sadece / nur ein, einzigartig”

*bo muntag kılınçlarınıñ **bir yintem** bolmamakıña* (BT 25: 0517) [1 kez]

birik- yak- “birleşmek, yaklaşmak / sich verbinden (mit) und nahe sein”

*alku ugrın **birikzün yakzun*** (BT 25: 1134) [1 kez]

biti- bitit- “yazmak ve yazdırmak / schreiben und schreiben lassen”

*bo nom erdinig (...) **bitideçi bititdeçi*** (BT 25: 0016) [1 kez]

bodi tuiunmak “ilham, aydınlanma, erme / Erleuchtung”

***bodi tuiunmak** bölöklüg hwa çeçekler üze tolپ etözlerin étindeçi yaratındaçı*

(BT 37: 00102-00103) [2 kez]

bodsuz belgüsüz “görünmeyen / körper- und merkmallos”

***bodsuz belgüsüz** ölümlüg madar uturu keltükde* (BT 25: 2915-2916) [1 kez]

bodun bokun “halk / Volk”

*(...) kamag **bodun bokun** (...) (BT 37: 00163) [1 kez]*

bodun kara “halk / Volk”

*balıkdaki uluştaki **bodun kara** üçün* (BT 25: 0253) [2 kez]

boksıg yıdıg “kötü kokulu, pis kokan / stinkend”

*kap kara **boksıg yıdıg** kanı üze ürtülüp* (BT 37: 00268) [3 kez]

boşgun- tut- “öğrenmek ve kabullenmek, anlamak / lernen und fassen”

*bo nom erdinig **boşgundaçı tutdaçı*** (BT 25: 0015) [1 kez]

boşgutlug boşgutsuz “eğitim gören kişi ve artık eğitime ihtiyacı olmayan kişi,

öğrenci ve usta / mit Belehrung (Skt. śaikṣa) = Schüler und ohne Belehrung

(Skt. aśaikṣa) = Meister”

***boşgutlug boşgutsuz** toyınların edgülüg edremliğ yıdların uzatı yıdlalıu*

(BT 25: 3657-3658) [1 kez]

böke toña “kahraman, yiğit / Held”

*ulug bökelerig toñalarig eliglerig hanlarig barçanı bir teg adırsız yüz
körmedin* (BT 37: 00384-00385) [1 kez]

böl- yad- “dağıtmak / aufteilen, verteilen”

*yaşaguluk isig öziniñ sanın sakışın ertürgeli idmatın olarnı ölürüp irkliklerig
eşiçlerig böle yada* (BT 25: 2162) [1 kez]

brahmalok ezrua yértinçüsi “tanrı yeri / der Brahmaloka”

brahmalok ezrua yértinçüsi (BT 25: 1089-1090) [1 kez]

bulgan- busan- “üzülmek, dertlenmek, içi sıkılmak / trauern”

kentü etözin bulganur buşanur (BT 37: 00321) [1 kez]

bulgan- telgen- “heyecanlanmak, aşırı tepki göstermek, üzülmek / sich erregen,
überspannt sein, aufgewühlt sein”

köñüli bulgantı telgenti (BT 37: 00952) [5 kez]

bulganyuk yavlak “karışık ve kötü / verwirren und schlechten”

bêş çöpik kelyük bulganyuk yavlak üdte koluda (BT 25: 1522) [2 kez]

buluñ señir “köşe bucak / Ecke und Winkel”

ötru ol malunkê aşçı buluñta señirte yaşa olurup (BT 37: 03757) [1 kez]

buluñ yuñak “yön, taraf, köşe, kenar / Richtung”

anın süüsin butarlayu bütün buluñ yuñak saçayın (BT 37: 04692) [6 kez]

bun töz yiltiz “temel, esas, asıl, kök / Wurzel, Grundlage”

*üçünç yme altı törlüg **bun töz yiltiz** nizvanılıg taglarıg yemirdeçi saçdaçı*

(BT 37: 00055) [1 kez]

bur- bürkir- “kokmak, koku vermek / dampfen”

*boksıg yıdıg kanları yiriñleri iç içegüleri **bura bürkire***

(BT 37: 00308) [1 kez]

bursañ ~ burson kuvrag “cemaat, topluluk / Gemeinde, Gemeinschaft”

*kamağ **bursañ kuvrag** yme yumkı birgerü keñşeşü sözleşip*

(BT 25: 0111, [1 kez]; BT 37)

bursañ kuvraglıg “cemaatli, topluluklu / Gemeinde-”

***bursañ kuvraglıg** erdini munça kiçig yigit toyın teñridem közke tükellig
bolsar (BT 37: 11059) [1 kez]*

busan- bulgan- “üzülmek ve sıkılmak / sich Sorgen machen und verwirrt sein”

*ançulayu kelmişniñ edgülerin öyü sakınu yeriñüyü açıyü **busanu bulganu***

(BT 25: 0435) [1 kez]

busuş emgek “sıkıntı, keder, üzüntü / Kummer und Leid”

*ton kedim tıtagınta yme üküş **busuş emgekniñ** bolmakı közünür*

(BT 25: 0567) [2 kez]

busuş sakınc “endişe, düşünce, üzüntü, dert tasa / Besorgnis”

*amtı köñülüñdeki ne **busuşuñ sakıncıñ** erser (BT 37: 06621) [2 kez]*

busuşlug emgeklig “sıkıntı, kederli, üzüntü / Kummer und Schmerz”

busuşlug emgekligin tegürü eltip (BT 25: 0585) [1 kez]

busuşlug kadgulg “üzüntülü, kaygılı / kummervoll”

bo ok ajunta bek bukaguluktaki busuşlug kadgulg emgeklig sıkıgılgılgar üçün
(BT 25: 3051) [2 kez]

busuşlug sakınçlıg “endişeli, düşünceli, kederli / besorgt”

kañım ulug elig busuşlug sakınçlıg bolmazun (BT 37: 02693) [5 kez]

busuşsuz sakınçsız “endişesiz, düşüncesiz, dertsiz tasasız; temiz yürekli / arglos, umbesorgt”

busuşsuz sakınçsız seniñ eyin keltimiz (BT 37: 01120) [6 kez]

buşıçı koltguçı “dilenci / Bettler”

çıgay buşıçı koltguçı tınıglarka köñül eyin buşı bergey men
(BT 37: 05692-05693) [5 kez]

buyan edgü kılınç “sevap / Verdienst”

bir yeg üstünki buyan edgü kılınç kılıp (BT 25: 0088, [18 kez]; BT 37)

buyan edgü kılınçlıg “sevaplı, hayırlı, yararlı / mit Verdienst, Verdienst”

yeg üstünki buyan edgü kılınçlıg tegzinçler anın tegresinte tegzinürler
(BT 37: 02005-02006) [1 kez]

buz- artat- “bozmak ve yok etmek / zerstören, und verderben”

*bek katıg köñüllerin alku şımnularka ters azag nomlug tirtelarka **buzgalı artatgalı** (BT 25: 0369) [2 kez]*

buz- butarla- “parçalamak, yarmak; parça pinçik etmek / aufreißen”

*kör munuñ uçasınıñ ogurgaların kal ıtlar **buzup butarlap** (BT 37: 00357-00358) [1 kez]*

buz- yantur- “bozmak, çevirmek, döndürmek / zerstören und umwenden”

*yogaçarılarnıñ köñüllerin **buza yanturu** yarlıkamazunlar (BT 25: 0737) [1 kez]*

bürt- karva- “dokunmak, kavramak; sarılıp kucaklamak / berühren”

*kal telve kişi teg iki kolın suna kurug yerte **bürtüp karvap** (BT 37: 05989-5990) [2 kez]*

büt- bış- “bitmek, tamamlanmak ve olgunlaşmak / vollendet werden und zur Reife kommen”

*(...) kılğuluk işimniñ **bütgüsiñe bısgusuña** katıglanıñ emgenip (BT 25: 3044) [1 kez]*

büt- kan- “tatmin olmak, kanmak / sich erfüllen und befriedigt werden”

*kamag tınlıglarnıñ küstüşleri sakınçları köñülleri eyin **bützün kanzun** (BT 25: 0490) [4 kez]*

bütmek kanmak “tatmin olma, kanma / Erfüllung”

*(...) **bütmeki kanmakı** bolzun (BT 25: 4426) [1 kez]*

çar tokır “örgü, topuz / Haarknoten”

çar tokırın kör munuŋ (BT 37: 00352) [2 kez]

çaramabavikê közünür “şimdi, şimdiki, en son / gegenwärtigen”

*on tümen kolti çaramabavikê közünür ajunta kut bultaçı bodisatavlarının
küçleri yıgılsar* (BT 37: 04121-04122) [1 kez]

çı erig “davranış, hareket, tavır / Verhalten”

tüü törlüg çısin erigin (...) kılıp (BT 37: 03874) [2 kez]

çıgay emgeklig “fakir ve sıkıntılı, dertli / arm und leidend”

çıgay emgeklig bolmuşları közünür (BT 25: 0530-0531) [1 kez]

çın kértü “doğru, gerçek / wahrhaftig, wahr, aufrichtig, der Wahre”

çın kértü sézingülük ıçanguluk bolgaylar (BT 25: 0334, [12 kez]; BT 37)

çın kértü köni “doğru, gerçek / wahr, korrekt”

ay ulug elig çın kértü köni savlıg ermiş sen (BT 37: 04014-04015) [1 kez]

çınsız kértüsüz “yalan yanlış / unwahre”

tokuzunç kayu sözlegülük savlarda çınsız kértüsüz savlıg bolmak
(BT 25: 2193-2194) [1 kez]

çintamani erdini “mücevher / Wunschjuwel”

öŋin öŋin burhan kutınta ornatdaçı çintamani erdini
(BT 25: 2819-2820) [1 kez]

çiñle- bışgur- “pişirmek / dünsten, kochen”

*tıñlıglarığ **çiñlemiş bışgurmış** (...) sögülmüş yıdlarığ yıdlamalım*

(BT 25: 3632) [1 kez]

çog yalın “ışık, parlaklık, haşmet / Glanz, Majestät, Würde”

*öz yaş öñ körk at küü meñi toña **çog yalın** tégli bësh törlüg buyanlar üze
tüzüglüg* (BT 25: 0644, [2 kez]; BT 37)

çoglug yalınlıg ~ yalınlag “görekemli, haşmetli, ısıltılı, aydınlık, gösterişli /
majestätisch, glanzvoll, Majestätischer, und Glänzender”

*tavgaç eli üze (...) **çoglug yalınlıg** (...) lovudi atlıg han bolı*

(BT 25: 0038, [2 kez]; BT 37)

çom- bat- “dalmak, batmak / eintauchen, einsinken”

*öz arıgsızımta **çoma bata** tepretü umatın* (BT 37: 07014) [4 kez]

çök- bat- “çökmek, batmak / niedergeschlagen sein”

*köñülü karını artok **çöküp batıp*** (BT 25: 0095) [1 kez]

çöpik yavız “kötü, fena / getrübt, üble”

***çöpik yavız** üdke koluka azlanıp yapşınıp* (BT 25: 0641) [1 kez]

çul- buşrul- “ışkence çekmek, eziyet görmek / gequält und gepeinigt werden”

*pretlarını açmak usmak (...) üze **çulup buşrulup*** (BT 25: 3569) [1 kez]

darni arviş “büyü, sihir / dhārani-Zauberspruch”

***darni arviş** tutdaçılarığ küğçi küzetçiler için* (BT 25: 0257) [3 kez]

déjit kşanti “tövbe, günahların affı, bağışlanma / Sündenbekenntnis”

*kop törlüg ugrın **déjit kşanti** (BT 25: 0012) [1 kez]*

dyan sakınç “iç bakış, meditasyon / einer, der Meditationsgedanken denkt”

*amrılıp ünsizin alku **dyan sakınç** sakındaçıların*

(BT 25: 3515- 3516, [1 kez]; BT 37)

ed tavar “mal mülk / Habe, Besitz, Substanz”

*(...) törlüg **ed tavar** (...) (BT 25: 0222, [1 kez]; BT 37)*

edgü amrak “sevgili, değerli / Lieber”

***edgülerin amrakların** kuçugsayurça (BT 37: 00324) [2 kez]*

edgü ayıg “iyi ve kötü; sevap ve günah / Gute und Böse, Verdienst und Vergehen”

***edgüli ayıglı kılınçlarıg katı karı kılurlar** (BT 25: 0516, [4 kez?]; BT 37)*

edgü edrem “iyilik, fazilet, meziyet / Tugend”

*alku **edgü edremlerke** öñin öñin tükellig bolzunlar*

(BT 25: 1321-1322) [4 kez]

edgü ögli ayıg ögli “iyi ve kötü kalpli / Gute und Böse”

*başta otra adakta olurdaçı **edgü ögli ayıg ögliler** üçün*

(BT 25: 0254-0255) [9 kez]

edgölüg asıg “iyilik, fayda, yarar / Wohl und Nutzen”

*emgekliglerig ozgurup **edgölüg asıg** bérteçi (BT 25: 1287) [1 kez]*

edgölüg edremli “erdemli, liyakatli, meziyetli / Tugend, Tugendhaft”

erklig türklüg kutlug (...) edgölüg edremli lovudi atlıg han bolı

(BT 25: 0039) [3 kez]

edlig tavarlıg “zengin / Reich”

yene üküş telim edlig tavarlıg bolmakları közüniür (BT 25: 0533) [1 kez]

egsüksüz tolu “eksiksiz, dolu, tam / vollständig”

(...) edremlerke eggsüksüz tolu tükellig bolup (BT 25: 3031-3032) [1 kez]

egsüksüz tükel “eksiksiz, tam / vollständig”

teşri burhanka eggsüksüz tükel ötünti (BT 37: 06544) [1 kez]

elvır-³ buş- “(aklı) karışmak, delirmek / verwirrt sein”

ögi biligi elvirip buşup (BT 25: 2941) [1 kez]

em yürünteg “ilaç, çare / Heilmittel”

kıyın kızgut em yürüntegin tegindeçiler kamag adın bek bukagulukta
yazoksuz bıtağı (BT 25: 3119, [1 kez]; BT 37)

emgek busuş “sıkıntı, dert ve eziyet / Leid und Kummer”

yene isig kuyaş üdlerde (...) olarnıñ emgeki busuşı teriñ bolur üçün

(BT 25: 0572-0573) [3 kez]

---

³ BT 25’te (Wilkens, 2007:232) *alvır-* olarak yer alan kelime UW NB I.1’e (Röhrborn, 2010:54, 134) göre *elvır-* olarak düzeltilmiştir.

emgek sıkıg “dert, sıkıntı / Leid, Not”

emgekke sıkıgka teggölük erip inçip (BT 25: 0532) [2 kez]

emgek tolgak “ sıkıntı, dert, ıstırap / Leid”

birök tınlıglarnıñ emgek tolgak teginmişlerin körmış (BT 25: 0409) [5 kez]

emgeklig sıkıglıg “sıkıntılı, kederli / mit Leiden”

*bo ok ajunta bek bukaguluktakı busuşlug kadgulg **emgeklig sıkıglıglar** üçün*
(BT 25: 3052) [3 kez]

emgeklig tolgaklıg “eziyet çeken, ıstıraplı / leidend”

emgeklig tolgaklıg tınlıglarka adrok adrok nomlarıg nomlap
(BT 25: 0421-0422) [1 kez]

emgen- katıglan- “acı çekmek ve gayret etmek / sich plagen und anstrengen”

*altı kırkıñ **emgendeçi katıglandaçı** edgölük işlerke éyin ögirdeçi küç
bérdeçiler* (BT 25: 3039-3040) [2 kez]

emgen- sıkıl- “eziyet çekmek, sıkılmak / leiden”

*körü tükettükte **emgenip sıkılıp*** (BT 25: 0412) [1 kez]

emgetteçi sıkdaçı “eziyet veren, yaralayıcı / verletzend”

*olar nece katıg çike **emgetteçi sıkdaçı** savlarıg sözleser* (BT 25: 0400) [1 kez]

emgetiş- tokış- “karşılıklı eziyet vermek ve dövüşmek / sich gegenseitig quälen und schlagen”

*birtemleti yene altı yollarta açığ tarka emgekler üze **emgetişmezünler tokışmazunlar** (BT 25: 1599-1600) [1 kez]*

emsiz yürüntegsiz “çaresi, tedavisi olmayan, telafisiz / ohne Heilmittel”

*tükel bilge teŋri teŋrisi burhan ters körümlüg tınlıglarığ **emsiz yürüntegsiz** ol tēp yarlıkadı (BT 37: 09670-09671) [1 kez]*

eŋit- yükün- “eğilip secde etmek / sich verneigen”

*bēş tilgenimizni yērke tegürüp **eŋitü yükünü** erinçketü tsuyurkatu ökünü bilinü teginürbiz (BT 25: 1084) [1 kez]*

erig barıg “davranış, tutum, muamele, tavır / Verhalten”

*ölütçi kişi ölgeli turup bo muntag **erig barıg** kılur (BT 37: 01467) [9 kez]*

erig ornag “mesken, yer, ikametgâh / Aufenthalt”

*tüş bērmeki üze ıdok tujit ordota **erig ornag** tuta yarlıkamış (BT 37: 00184) [1 kez]*

erigle- ütle- “öğüt vermek, uyarmak, ders vermek / beraten, ermahnen”

*(...) **eriglep ütlep** (...) (BT 25: 1868-1869) [1 kez]*

erk tülük “güç, kuvvet / Macht”

*(...) yalının **erkin tülük**in (...) (BT 37: 06915) [1 kez]*

erk türk “güç, kuvvet / Macht”

*kop **erk türktin** kêtîp* (BT 37: 00550) [5 kez]

erklîg türklüg “güçlü, muktedir, kuvvetli / mächtig”

*tavgaç êli üze **erklîg türklüg** (...) han boltı* (BT 25: 0038, [1 kez]; BT 37)

erksiz türksüz “güçsüz, kuvvetsiz / Machtlose”

*alku nece iglig kemlig **erksiz türksüzler*** (BT 25: 3124) [1 kez]

ermez yavız “olumsuz ve kötü / negativ und schlecht”

*yılkı tēgli **ermez yavız** yollarta tugup* (BT 25: 0312) [1 kez]

ertmiş keçmiş “ölmüş, geçip gitmiş / hinübergegangen, verstorben”

ertmiş keçmiş amrak ogulumuz (BT 25: 1529) [1 kez]

ertinçsiz tüketinçsiz “bitip tükenmeyen, sonsuz / etwas Unvergängliches und Unzerstörbares”

ertinçsiz tüketinçsizler birle teŋ tüz üdün emgenürler (BT 25: 2142) [1 kez]

erüş üküş “çok, birçok, çok sayıda / viele”

erüş üküş bramanlarka buşı bërser (BT 37: 05733) [5 kez]

esen tükel “sağ salim, sağlıklı, sapasağlam / gesund und munter, heil und gesund”

*bo munı teg kaç kün olar taloy kıdıŋıŋa **esen tükel** tegdiler*

(BT 37: 01050) [3 kez]

eşid- tıŋla- “işitmek, dinlemek / zuhören”

bo nom erdinig (...) eşidteçi tıŋlataçı (BT 25: 0016, [1 kez]; BT 37)

et kırtış “et deri / Fleisch und Haut”

eti kırtışi siŋiri tamırı barça bıçılı osultı (BT 37:01218)

et teri “et deri / Fleisch und Haut”

telim üküş kurtlar avıp kelip etimin terimin isirmekleri sormakları üze inçe kaltı (BT 25: 0077) [1 kez]

et yin “et deri / Fleisch und Haut”

etin yinin üklitip semirtip (BT 25: 2157-2158) [1 kez]

etöz et “vücut ve et / Körper und Fleisch”

olarnı etözlerin etlerin (...) (BT 25: 3494) [1 kez]

etöz isig öz “vücut, canlı / Körper, Leben”

bo etözüg isig özüg titip ıdalap (BT 25: 0349) [2 kez]

etöz körk “vücut, beden, görünüş, şekil / Körper und Gestalt”

çambudivipka yana yarlıkasar meniŋ bo etözümün körkümün tuta
(BT 25: 0781-0782) [1 kez]

ev bark “ev bark / Haus und Hof”

(...) evdin barkdın ünmeŋniŋ (...) (BT 25: 0926, [5 kez]; BT 37)

eve ~ ève taya “acele eden, telaşlı / zitternd, bestürzt”

ève taya iki koolıçakın atasının boyunun kuçup (BT 37: 003726) [3 kez]

evdi- al- “toplamak, almak; karşılaştırmak / sammeln lassen, annehmen”

ulug agılık nomlarda evdip alıp bütürmiş (BT 25: 1517) [4 kez]

]

evdit- yıgtur- “toplatmak, yığdırmak / sammeln lassen”

tolp taitsoiki ulug agılıg nomta evditip yıgturup yaratdurmış kulturmış erür

(BT 25: 0030) [1 kez]

evir- kèter- “uzaklaştırmak, gidermek / (jmdn.) abbringen (von)”

adınlarig burhan kutıntın evirgölük kètergölük sav sözlegeli tegimlig bolur

(BT 37: 07996) [1 kez]

evlig barklıg “evli barklı, ev sahibi, varlıklı / Haus- Besitz-”

evlig barklıg örtlüg oprıdın tezip ünyük men (BT 37: 05553) [1 kez]

evrilmek tegzinmek “çevrilme, dönme / Sichdrehen, Sichwenden”

evrilmek tegzinmekte ulatı savlarım barça köñülçe tapça ênç esen

ermişimizke (BT 25: 0646) [1 kez]

eyinç korkınç “korku, endişe, kaygı / Furcht, Befürchtung, Angst”

eyinç korkınç köñül öritgölük teg (BT 37: 06747) [1 kez]

ezüg armak “yalan / Lüge”

isig özlerin titip ezüg armak sav sözlemezler (BT 37: 04276-04277) [1 kez]

ezüg yalğan “yalan / Lüge”

*bir agız **ezüg yalğan** sözlemekim yok* (BT 37: 03929-03930) [1 kez]

ezügsüz armaksız “doğru, yalansız / ohne Lüge und Trug”

*bo munı teg bir sutasomé elig **ezügsüz armaksız** sözleri tıltagınta (...)*

(BT 37: 04174) [1 kez]

ezüg çinsız yarpısız “yalan, sahte, gerçekdışı / falsch und unwirklich”

*tınlıglı idişli yertinçüler yme **ezüg çinsız yarpısız** erürler*

(BT 25: 0381-0382) [1 kez]

ezüg igid: “yalan yanlış / falsch”

***ezüg igid** adalıg kevrek üçün tegşilmeki artamakı yme alkınçsız tüketinçsız
tétir* (BT 25: 0383) [2 kez]

éêş tuş “eş dost / Gefährte”

*körü kanınçsız tükel bilge tenri burhan yarlıkançuçı köñüllüg **éêşin tuşın**
öñtün kılıp* (BT 37: 03182) [1 kez]

él uluş “memleket, ülke, devlet / Land”

*ayayu ağırlayu **él uluş** iyesi eligler hanlar üçün*

(BT 25: 0252, [4 kez]; BT 37)

él törö “ülke, yurt, devlet / Reich”

***elig törögüg** balıkag uluşug adasız küyü küzedü tutzunlar*

(BT 03608-03609) [1 kez]

èlen- erksin- “hükmetmek, egemen olmak, hakimiyet kurmak / herrschen, souverän sein”

alkunı barça èlenteçi erksindeçi atası hanı (BT 37: 00417-00418) [2 kez]

èlig beg “hükümdar, han, bey / König”

anıñ arasınta èlig begniñ oñ kolı bilekindin kesilip (BT 37: 00807) [281 kez]

èlig han “hükümdar, han / König”

ayayu ağırlayu èl uluş iyesi èligler hanlar üçün

(BT 25: 0252, [5 kez]; BT 37)

èligler hanlar oğlı ~ oğlanı tégitler “prensler / Prinzen”

èligler hanlar oğlanı tégitler üçün burhanlarka yükünmek

(BT 25: 1712) [2 kez]

èlügle- askançula- “alay etmek, dalga geçmek / Verspotten”

èlüglegülük askançulaguluk bolurlar (BT 37: 08137-08138) [1 kez]

èn- arta- “bozulmak, dejenere olmak / degenerieren”

ıdok nomınta ènmişi artamışı bar erser (BT 37: 00218) [1 kez]

èn- èsil- “inmek / absteigen”

ène èsilü turur (BT 37: 00185) [1 kez]

ènç esen “huzur, sağlık, rahat, mutlu / friedvoll”

savlarım barça köñülçe tapça ènç esen ermişimizke (BT 25: 0647) [1 kez]

ênç meñilig “huzurlu ve mutlu / friedvoll und froh”

etözleri köñülleri ênç meñilig bolup (BT 25: 2788) [3 kez]

ênç sımtag “ihmal, boşverme / sich ruhig und nachlässig”

ênç sımtag kılğuluk ermez (BT 25: 2974) [1 kez]

ênç turanç “huzur, barış, sükûnet / Ruhe, Frieden”

meñi ênçturanç bérıp (BT 37: 03367) [1 kez]

ênçgü meñi “huzur, mutluluk / Ruhe und Freude”

barçanı yintem birgerü ênçgüke meñike tegürüp (BT 25: 0475) [5 kez]

ênçgülüg esengülüg “huzurlu, sağ salım, / Friedvoller”

edgü ögli köñülleri üze ênçgülüg esengülüg kılıp

(BT 25: 0275, [3 kez]; BT 37)

ênçgülüg meñilig “huzurlu ve mutlu / Der Friedvolle und Frohe”

yükünürbiz ênçgülüg meñilig atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 3083-3084) [2 kez]

êr- ayıgla- “yermek, kötülemek, hakaret etmek / beleidigen, schmähen”

yoğun eyrig savlar üze êre ayıglayu (BT 25: 0309) [3 kez]

èrig⁴ sarsıg “kaba ve sert / grobe und harsche”

tilin èrig sarsıg savlar sözlep (BT 25: 0770, [2 kez]; BT 37)

èrig yavgan “kaba saba, kötü / grob”

kayu kişi tözintinberü èrig yavgan urukş yavlak köñüllüg bolsar

(BT 37: 00564) [24 kez]

èrig⁵ yogun “kaba / grob”

èrig yogun kavag yêp etöziñe teñlep üdçe aş aşanmışın yènik yumşak tonlarıg kèterip (BT 25: 0592) [1 kez]

èrinç çıgay “zavallı, yoksul, sefil / Elend und Armsein”

èrinç çıgay bolmakdın (BT 25: 3411) [1 kez]

èrinç yarlıg “zavallı, sefil, acınacak hâlde / elend”

ol ugurta kolti sanınça èrinç yarlıg aç turuk tınlıglar oztumuz têt têtürler

(BT 37: 01496) [10 kez]

èrinçke- tsuyurka- “acımak, merhamet etmek, şefkat göstermek / sich erbarmen,

Mitleid zeigen, bemitleidenswert sein”

èrinçkeyü tsuyurkayu yarlıkamakları üze kşanti bolzun (BT 25: 0011) [8 kez]

èrinçket- tsuyurkat- “pişman olmak, üzüntü duymak / bereuen”

èrinçketü tsuyurkatu ökünü bilinü teginürbiz (BT 25: 1084-1085) [1 kez]

---

⁴BT 25 (Wilkens, 2007:90) ve OTWF’de (Erdal, 1991:200) *eyrig*, diğer çalışmalarda *irig* olarak okunan kelime; UW NB II. 2 (Röhrborn, 2017:352) göz önüne alınarak *èrig* olarak düzeltilmiştir.

⁵ bkz. 2.dipnot.

êrkek eren “erkek, erkekler / Männer”

kördeçi êrkek erenlerniñ köñüllerin köküzlerin tıgratır erti

(BT 37: 00289) [1 kez]

êrmek ayıglamak “yerme, kötüleme, hakaret etme / Beleidigung, Schmähung”

barça yavız köñülin adınlarınıñ edgüsin êrmek ayıglamak ugrınta têtir

(BT 25: 0851) [1 kez]

ês- tit- “azaltmak, vazgeçmek / reduzieren und aufgeben”

ol tınlıglarnıñ alp yavalgulukı ugrınta yme edgülig yultızların êsmezler

titmezler (BT 25: 3394) [1 kez]

êsil- kora- “kaldırmak, azalmak, çıkarmak / abnehmen zugrunde gehen”

(...) êsildeçi koradaçı bolgay (BT 25: 0219, [1 kez]; BT 37)

êsiz yavız “kötü / schlecht”

kunçuylarnıñ êsiz yavız sakınçın uzun turkaru begi brahmadatê êligke

yalganturur erdi (BT 37: 02740-02741) [2 kez]

êş adaş “eş dost, arkadaş / Gefährte”

êşlerim adaşlarım têt atamışım sözlemişim yoksuz bolgay

(BT 37: 09297-09298) [1 kez]

êş tuş “eş dost / Gefährte”

ayıg kişiler birle êş tuş bolup (BT 25: 2189, [1 kez]; BT 37)

ét- yarat- “donatmak, süslemek / ausschmücken und verziieren”

tüş üze ételim yaratalım (BT 25: 3964, [1 kez]; BT 37)

étig yaratıg “süs, süs püs, donanım / Schmuck, Zusammengesetztes (Skr. saṃskṛta)”

ol bayagutnuḡ yértinçü yér suvnuḡ étigi yaratıgı bolmış

(BT 37: 00898) [6 kez]

étig(lig) yaratıglıg “süslü, donatılmış, dekore edilmiş / ausgestattet, Der Geschmückte”

(...) étiglig yaratıglıg (...) nom uguşıḡa (BT 25: 4121-4122, [2 kez]; BT 37)

étıl- yaratıl- “süslenmek, donanmak / ausgestattet sein, versehen sein”

alku kurulmaklar üze étılmiş yaratılmış etözlügin (BT 25: 0757) [2 kez]

étin- yaratın- “süslenmek, bezenmek / sich schmücken”

amtı tonun ürtüglüg étinip yaratınıp (BT 37:03494) [5 kez]

étmek yaratmak “donatma, süsleme / Ausstatten, Schmücken”

etözüg étmek yaratmak erür (BT 25: 0504) [1 kez]

évit-⁶ yorit- “harekete geçirmek / antreiben, in Gang setzen”

tuymak biliglig kaḡlıçısı anı üküş katıḡlanmakın éviter yoritur erti

(BT 37: 00343) [1 kez]

---

⁶BT 37 (Wilkens, 2016:220)’de *evit-* olarak okunan kelime UW NB I. 1 (Röhrborn, 2010:208) göz önüne alınarak *évit-* olarak düzeltilmiştir.

gangavaluk kum sanınça “Ganj nehrindeki kum sayısı, sayılamayan çoklukta,
sonsuz / der Zahl nach gleich Sandkörnern im Ganges”

alku gangavuluk kum sanınça burhanlarka yêrgülük mûnegülük bolup

(BT 37: 04230-04231) [5 kez]

gavsar çintan “sandal ağacı / Sandelholz”

*ontun sıyarkı yêrtinçülerdeki gavsar çintan ulatı satıgsız edler yıdların uzatı
yıdlalım* (BT 25: 3649) [1 kez]

han erklig “han, hükümdar / Herrscher”

(...) hanımaz erkligimiz têp (...) (BT 37: 01623-01624) [1 kez]

hua çeçek “çiçek / Blume”

hua çeçek edremliğ atlıg tenri burhan kutıya yükünürbiz

(BT 25: 0871, [7 kez]; BT 37)

hua çeçeklig “çiçekli / Blumig”

tenridem hua çeçeklig tüşke tegip (BT 25: 1218-1219) [1 kez]

hualig çeçeklig “çiçekli / mit Blumen, mit Blumen versehen”

adın otlug suvlug hwa çeçeklig yêrke baralım (BT 37: 02818) [4 kez]

ı ıgaç “çalı ve ağaçlar, orman / Strauch und Baum, Baum”

biz tüşlög yemişlig hwalig çeçeklig ı ıgaç yuul yuulaklıg yêrde barıp

(BT 37: 03067) [5 kez]

ı tarıg “tohum, tahıl / Feldfrucht und Getreide”

yêti törlüg ı tarıg tüş yemiş bışu umatın (BT 37: 03524) [1 kez]

ıçan- saklan- “dikkatli olmak / sich hüten”

yêg kudıkı bolguluk savlarka êrteken ıçanıp saklanıp (BT 25: 2168) [1 kez]

ıd- kemiş- “vazgeçmek ve reddetmek / aufgeben und verwerfen”

tüşin ıdıp kemişıp (BT 25: 0613) [1 kez]

ıdala- tit- “vazgeçmek / überlassen, aufgeben”

alku edin tavarın alkuka ıdalayı tite (BT 37: 00922-00923) [1 kez]

ıdok kutlug “kutsal / heilig”

kêñ yêtiz ıdok kutlug satyanuparvirt tilin at mañal bolguluk ne erser
(BT 37: 06638) [1 kez]

ıman- yükün- “inanmak, secde etmek, ululamak / Zuflucht nehmen und sich verneigen”

ımanu yükünü teginürbiz (BT 25: 0263) [3 kez]

ımanç tayanç “vezir, yardımcı, sırdaş / vertrauter und asistent”

ımançın tayançın öskinte kigürüp (BT 25: 0096, [1 kez]; BT 37)

ımaru berü “ileri geri, öteye beriye, hepsi, her şey / hin und her, überall”

(...) teg ımaru berü itişıp (BT 37: 03869) [20 kez]

ıntın yogu “karşı, karşı taraf / jenseitig”

ol upasënë arhant sansardın ıntın yogu ertyük erdi (BT 37:02602) [3 kez]

ıntın yogu ke- a- “karşıya geçmek / überqueren”

(...) tüpsüz teri taloy ügüz suvın ıntın yogu keip açıp

(BT 37: 00532) [1 kez]

ır oyun “şarkı ve oyun / Gesang und Spiel”

ır oyun ögrünç mei teginü kergek (BT 25: 0577, [1 kez]; BT 37)

ır takşut “şarkı / Gesang”

ır takşut ünlerig eşidtürürler (BT 25: 1453) [1 kez]

ırak yakın “uzak yakın / fern und unfern”

ırakdaki yakındaki tapıçı udugçı kim bar erser (BT 25: 0065) [1 kez]

ıru belgü “işaret, iz, belirti / Zeichen”

on törlüg ıru belgüler üze egsük kergek (BT 37: 00026) [2 kez]

i iegü “iç organlar / Eingeweide”

i iegü sızılmak bışmaklı emgeklerke yolukmalım

(BT 25: 1654-1655, [1 kez]; BT 37)

i taş “i ve dış / innen und außen”

iinteki taşıntakı tärin kuvrag ırakdaki yakındaki tapıçı udugçı kim bar erserler (BT 25: 0065) [1 kez]

içger- tut- “benimsemek, içselleştirmek, kabullenmek / sich annehmen”

alkunı içgerip tutup (BT 25: 3419) [1 kez]

içgü suvsuş “içecek, meşrubat / Getränk, Trank”

içgü suvsuş kergek teginmez (BT 37: #00788) [1 kez]

ig kem “hastalık / Krankheit”

ig kem törüp (BT 25: 0564-0565, [1 kez]; BT 37)

iglik kemlik “hasta / krank”

alku nece iglig kemlig erksiz türksüzler (BT 25: 3124, [2 kez]; BT 37)

ig tapsız “hastalık / Krankheit”

igin tapsızın tarkargalı taplap (BT 37: 07396) [1 kez]

ig toga “hastalık / Krankheit”

éyin kezigçe igi togası kêtîp(BT 37: 02529) [13 kez]

iglig tapsızlıg “hasta / krank”

iglig tapsızlıg boltukta (BT 25: 0666) [1 kez]

igsiz agrıgsız “sağlıklı, sağlam, iyi / onhe Krankheit und Schmerz”

bekmeñü igsiz agrıgsız nirvanlıg uluşka tegürmekim bolzun tēp

(BT 37: 07300) [1 kez]

ikileyü takı “bir kez daha, tekrar, yine / erneut wieder”

ikileyü takı emgeksiz bolsunlar (BT 25: 0494) [8 kez]

ikileyü yine “bir kez daha, tekrar, yine / erneut wieder”

menilerte ikileyü yine emgek tugar (BT 25:0562) [15 kez]

ikinti yine “yine, tekrar, ikinciye / und noch einmal”

ikinti yine (...) (BT 37: 02055) [1 kez]

ikirçgü sèzik “şüphe, kaygı / Zweifel”

alku tınlıglar ikirçgü sèziktin öni üdrülmeyük (BT 25: 0506) [4 kez]

ikirçgü sèziklig “şüpheli / zweifelnd, zweifel habend”

ikirçgü sèziklig kişiler mürki biligsiz üze ataguluk bolurlar
(BT 25: 0534) [1 kez]

ilin- yapşın- “yapışmak, bağlanmak / haften (an)”

edke tavarka ilinip yapşınıp (BT 25: 0768, [1 kez]; BT 37)

ilinçü meñi “eğlence / Freude”

ilinçülerin meñilerin titip ıdalap (BT 37: 00170-00171) [2 kez]

ilinçüle- meñile- “eğlenmek / sich ergötzen”

ilinçüleyin meñileyin erti tēp (BT 25: 1458) [1 kez]

ilinmek bodulmak “bağlanma, yapışma / Haften und Leidenschaft”

burhan bahşıta ilinmek bodulmak üze (BT 25: 0433) [1 kez]

ilinmeksiz yapşınmaksız “bağlanmamış, yapışmamış / Nichtanhaften und Nichtanhängen”

ilinmeksiz yapşınmaksız köñülin tერიnde tერი nomka kirip

(BT 25: 3418-3419) [1 kez]

in eçi “abi kardeş, küçük kardeş ve ağabey”

ölüm üdte kişi kul in eçi kakadaş ed tavar kılınç (...) tęp

(BT 37: 04913) [3 kez]

indri kaçığ “duyu organı / Sinnesorgan”

ayığ kılınçlag kişiniñ ölümü yakın keltökte eñ aşnu etözinteki indriları

kaçıgları başıntın ölüp barır (BT 37: 01451-01452) [2 kez]

intki yarag “yarar, fayda / Passendes”

elniñ uluşnuñ işniñ küçnüñ intkisin yaragın körü yarlıkamakları üze

(BT 37: 00176) [2 kez]

irklig eşiç “kazan, tencere / Kessel, Kochtopf”

irkliglerig eşiçlerig böle yada tikip bışurtup (BT 25: 2161-2162) [1 kez]

isimiş kızartmış “kızgın, kızarmış, sıcak / heiß”

yine ök tamu erkligleri kelip isimiş kızartmış temirlig yerde küçeyü çalarlar

(BT 37: 1760-1761) [1 kez]

isig amrak “sıcakkanlı, yakın, sevimli, sevgi dolu / lieb, liebevoll”

isig amrak köñülin yüzleri tapa têtü körüp (BT 37: 09257) [7 kez]

isig kuyaş “sıcak ve güneş (~ güneşli) / heiß und sonn”

yene isig kuyaş üdlerde ağır kürkde (BT 25: 0571) [1 kez]

isig öz “hayat, yaşam / Leben”

ol hannı bir isig özi teg sever çizi atlıg han bolı

(BT 25: 0040, [8 kez]; BT 37)

isig özlüg “canlı / Lebewesen”

yolıntakı kamaglar ertmiş isig özlügler için

(BT 25: 1967, [1 kez]; BT 37)

isin- yılın- “ısınmak / sich erwärmen (für)”

öñin öñin yaraglarınça isinü yılını (BT 25: 0242) [2 kez]

isirmek sormak “kemirme ve içine çekme, kuvvetle emme / Benagen und Aussaugen”

etimin terimin isirmekleri sormakları üze inçe kaltı

(BT 25: 0077-0078) [1 kez]

iş küç “iş güç, görev, sözleşme / Dienst, Vereinbarung”

bo munı teg ulug işke küçke yme tapışmışım teginmez (BT 37: 00202) [4 kez]

iş küdök “iş güç / karma, Taten”

işleri küdökleri bir ermez (BT 25: 2119) [1 kez]

işle- bul- “bir işi kararlılıkla yürütmek, bir şeyi çaba ile elde etmek / zu betreiben und zu erlangen”

bo savlar neñ öz köñülçe karışmak yarışmalaşmaklıg üze işlegülük bulguluk ermez (BT 25: 2132) [1 kez]

işlemek bütürmek “sonuçlandırma, başarma, uygulama / Vollbringen, Ausführung”

alku yavız işlerig işletmek bütürmek (BT 25: 2184-2185) [1 kez]

it- tart- “itmek ve çekmek / stoße und ziehen”

yiti süvri tikenlig azgan kamçın tokıyu ite tarta kay kay sayu eltdiler
(BT 37: 10066) [1 kez]

itlin- bat- “bozulmak, dejenere olmak / degenerieren”

élniñ uluşnuñ intkisin yarağın kılıp itlinü bata turur (BT 37: 00187) [1 kez]

iz oruk “iz, yol / Bahn”

tamu pret yulkalarınñ öñi öñi izi orukı tétir (BT 25: 2128) [1 kez]

ka kadaş ~ kakadaş “hısım akraba, kardeş / Verwandter”

keze kelmiş kalp üdlerteki kakadaş için (BT 25:0690, [6 kez]; BT 37)

kaç- tez- “kaçmak, firar etmek / fliehen”

anı için korkup kaçar men tezer men (BT 37: 10311) [1 kez]

kadır katıg “kaba ve sert / grob und harsch”

birök kadır katıg savlag kişi birle aştı toyda (BT 37: 05300) [1 kez]

kal teltök “deli, kaçık / verrückt”

kal teltök (...) (BT 25: 1448) [1 kez]

kal teltök esrök “deli, kaçık, şaşkın / verrückt”

kal teltök esrök bolup (BT 25: 2941) [1 kez]

kal teltök bol- yañıl- “şaşırmak ve yanılmak / irre werden und sich täuschen”

burhan kutın bulgıncakatägi ikileyü takı kal teltök bolup yañılıp

(BT 25: 2806-2807) [1 kez]

kal telve ~ tëlve “deli divane, çılgın / verrückt; Verrückter”

kal telve kişi teg iki kolın suna kurug yerte bürtüp karvap

(BT 37: 05988) [3 kez]

kalp kalp üdün “vakit vakit, ara ara, devirden devire / in jedem kalpa, von kalpa zu kalpa”

bo tilteki kılınç muntag kalp kalp üdün tüşin tegintürür erser

(BT 25: 0798) [1 kez]

kamagu ~ kamugu barça “hepsi, bütün / alle insgesamt”

kamagu barça han kapıgında yığılıp (BT 37: 03794) [13 kez]

kan et “kan ve et / Blut und Fleisch”

*yene ök yêti künte kên ol **kan et** tançu bolur* (BT 37: 00622) [1 kez]

kan- büt- “yerine gelmek, tatmin olmak / sich erfüllen”

*bo muntag tınlıg asıgın kılğuluk kūsüşümüz **kanzun bützün***

(BT 25:2234-2235) [1 kez]

kap- êlt- “kapıp götürmek, kaçırmak / entführen, entreißen”

*men kergek erdim erki anı üçün mênî **kapıp êltî*** (BT 37:04004) [3 kez]

kara bodun “halk, avam, alt tabaka / das einfache Volk”

*kamağ **kara bodun** yığılıp* (BT 37: 03765) [10 kez]

karaŋgu kararığ “karanlık / Finsternis”

***karaŋgu kararığta** ulatılarıg kèterdeçi tarkardaçı* (BT 25: 2830) [1 kez]

karımak ölmek “yaşlanma ve ölme / Altern und Sterben”

*tugmak öçmişte kên **karımak ölmek** öçer* (BT 37: 10417) [2 kez]

karişmak yarişmalaşmak “kavga etme, mücadele etme / Streit und

gegenseitigem Bekämpfen”

*bo savlar neŋ öz köñülçe **karişmak yarişmalaşmaklıg** üze işlegülük bulguluk
ermez* (BT 37 2131-2132) [1 kez]

katı karı “karışık, karmakarışık / vermischt, durcheinander”

*edgüli ayıglı kılınçlarıg **katı karı** kılurlar* (BT 25: 0516) [1 kez]

katig çike “katı ve sert / hart und harsch”

*olar nece **katig çike** emgetteçi sıkdaçı savlarıg sözleser* (BT 25: 0400) [1 kez]

katig kınıg “sert, katı, kararlı / fest, entschlossen; Festigkeit”

***katig kınıg** köñülin ol sartlarag edgü üt erigin ütlep eriglep*

(BT 37: 01039) [6 kez]

katig tıgrak “diri / fest, hart und fest”

*kên körtle köküzinte **katig tıgrak** bürtgeli yumşak iki emigleri étiglig yaratıglıg turur* (BT 37: 00272) [3 kez]

katıgılan- emgen- “uğraşmak, zahmet çekmek / sich mühen und plagen”

*birök bo antag **katıgılanmadı emgenmedi** erser* (BT 25: 0608) [3 kez]

katıgılan- bışrun- “uğraşmak ve alıştırma yapmak / sich mühen und üben”

*uzatı **katıgılanıp bışrunup*** (BT 25: 1678) [3 kez]

katıgılan- tavrın- “uğraşmak, çabalanmak, gayret göstermek / sich bemühen, sich anstrengen”

*inçe kaltı açitè toyın teg **katıgılanıp tavrınıp*** (BT 25: 1314, [11 kez]; BT 37)

katıglantur- tavrıantur- “ilham vermek ve teşvik etmek / anspornen und ermutigen”

*uzatı kışilerig ütlep eriglep **katıglanturup tavrıanturup*** (BT 25: 3966) [1 kez]

katılışmaksız bulgaşmaksız “katıksız, karışık olmayan / Unvermischt und Nichtverwirrt”

katılışmaksız bulgaşmaksız köñülüg (BT 25: 3226-3227) [1 kez]

katnayu yene “yine, tekrar, yeniden / erneut, nochmals”

katnayu yene bir uçlug köñülin beş tilgenimin yërke tegürüp

(BT 25: 1275) [1 kez]

kavır- tēr- “toplamak derlemek, özetlemek / sammeln, zusammenfassen”

anı üçün atavake yekniñ avadanın kavıra tère sözleyin

(BT 37: 06453) [1 kez]

kayın- bış- “kaynamak ve pişmek / kochen, sieden”

örtlüg eşiçlerte kayıngalı bışgalı ıdmaz (BT 37: 01947) [1 kez]

kayın- çıvşa- “kaynamak / brodeln”

(...) koñuz kayınu çıvşayu (...) (BT 37: 04661) [1 kez]

kayınturmak bışurmak “ kaynatma, pişirme / Kochen, zum Kochen bringen”

(...) kayınturmak bışurmak (...) (BT 37: 12260) [1 kez]

keçmek tegmek “geçme ve ulaşma / Übersetzen und Hinübergelangen”

nirvanlık ıntın kızıgka keçmekleri tegmekleri üçün ugrayu

(BT 25: 0636) [1 kez]

kelim şuk “kalem, yazı yazma aracı / Schreibgriffel”

*sünökün üze (...) **kelim şuk** eteyin* (BT 37:10584) [2 kez]

kêmi köprüg “gemi ve köprü / Schiff und Brücke”

yoriguluk barguluk kêmi köprüg boltaçılar için (BT 25: 1289) [1 kez]

kemiş- id- “reddetmek, vazgeçmek / verwerfen”

*bo közünür üdte yene tugguluk kurug asıgsız **kemişü ıdıp***

(BT 25: 0651) [1 kez]

kenç kiçig “genç ve küçük / jung”

***kenç kiçik** ogulkiyası basasinta çarlayu* (BT 37: 07784) [7 kez]

kentü öz “kendi / sich selbst”

***kentü özin** apıtu yupatu umadın* (BT 25: 0053, [26 kez]; BT 37)

kezig tizig “sıra, dizi / reihenfolge”

***kezigçe tizigçe** yoridaçı atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25: 3065-3066, [1 kez]; BT 37)

kên keligme “gelecek / zukünftig”

***kên keligme** üdki alku kamag toyınlar samnançlar*

(BT 25: 1893-1894, [4 kez]; BT 37)

kêṇ alkıḡ “geniş / weit und breit”

*tilin sudurlar **kêṇ alkıḡ** ötgürü bilmişlerig ayıḡlayu*

(BT 25: 3920, [2 kez]; BT 37)

kêṇ yêtiz “geniş ve yüksek, erişilmez, ulaşılmaz / weit, Breite und Höhe”

*ol ok kunçuyların **kêṇ yêtiz** köküzinte topık teg (...)* (BT 37: 03474) [8 kez]

kêṇet- boşun- “(ömrü) uzatmak ve serbest olmak, kurtulmak / (das Leben)

verlängern und sich befreien”

*netegin kentü özüm **kêṇetgeli boşungalı** ugay biz* (BT 25: 2896-2897) [1 kez]

kêṇürü aça yada “ayrıntılı, bütünüyle, açarak, yayarak / ausführlich”

*kşanti kılḡuluk nom bitigig **kêṇürü aça yada** okıḡu üçün*

(BT 25: 2059-2060) [3 kez]

kêrtgün- tegin- “inanmak ve kabul etmek / an (etw.) glauben und es hinnehmen”

*asıḡ tusu kılı yarlıkamışların yme ök **kêrtgünmedin teginmedin***

(BT 25: 0308) [1 kez]

kêrtgün- umun- “inanmak ve güvenmek / glauben und vertrauen”

*bir uçlug köḡülin **kêrtgünüp umunup*** (BT 25: 0338-0339) [1 kez]

kêsari arslan “aslan / Kesarin-Löwe (Simha = Buddhaname) Skr. kesarin”

*yükünürmen **kêsari arslan** atlıḡ teḡri burhan kutıḡa*

(BT 25: 1848, [6 kez]; BT 37)

kêt- tarık- “gitmek, uzaklaşmak / sich entfernen”

ol yañılmakları sêzikleri kêtêr tarıkar (BT 25: 0616, [5 kez]; BT 37)

kêter- tarkar- “gidermek, uzaklaştırmak / entfernen, beseitigen”

alku emgeklerig barçanı kêtêrip tarkarıp (BT 25: 0953, [6 kez]; BT 37)

kêter- tarkar- öçür- amırtgur- “gidermek, söndürmek, yatıştırmak / beseitigen, auslöschen, und beruhigen”

alku üzlüg (...) köñülümüzni kêtêrû tarkaru öçürü amırtguru yarlıkazunlar
(BT 25: 1646) [1 kez]

kıkır- alakır- “bağırarak çağırmak, haykırmak / schreien”

yavlak katıg ünin kıkırtı alakırdı (BT 37: 06806) [1 kez]

kıkır- çoğıla- “bağırarak çağırmak, haykırmak / schreien”

öni öni törlüg erig yavgan ünleri üze kıkırdılar çoğıldılar
(BT 37: #00741-#00742) [1 kez]

kıkırış- alakırış- “bağırarak çağırmak / einander zurufen”

kolti sanınça yekler katıg ünin kıkırıştılar alakırıştılar
(BT 37: 08974-08975) [1 kez]

kıl- belgürt- “yaratmak, üretmek ve oluşturmak / schaffen und hervorbringen”

yıl sanı üze kılmuş belgürtmiş (BT 25: 2140) [1 kez]

kılığ erig “karakter / Charakter”

*bo muntag teşsiz tüzüz **kılık erig** üze* (BT 25: 1055) [1 kez]

kılığ çarit “iş, fiil, icraat / Taten und Wandel”

*bo alku tınlıgların **kılığları çaritları** yintem bir teg ermez için*
(BT 25: 0515) [1 kez]

kın/kıyın kızgut “ceza, işkence / Strafe, Folter”

*alku **kınığ kızgutug** tegindeçiler* (BT 25: 3054, [2 kez]; BT 37)

kınığ katıg “katı, kararlı; merhametsiz, acımasız / hartherzig, entschlossen”

*ulug **kın kızgut** tegürmiş bolzun* (BT 37: 00805) [3 kez]

kırı luvlan “anlamsız / sinnlos”

*yalğuz kentü özi ök kurulup **kırı luvlan** erür ermez* (BT 25: 0741) [1 kez]

kıs kus “gurul gurul, gur gur (karın ve bağırsaklar için) / schmatzend”

*içinte bağırsukları **kıs kus** ete örü kudı agtarılı toñtarılı* (BT 37: 00294) [1 kez]

kısır- kısa kıl- “kısaltmak / verkürzen”

*yaşaguluk yaşın **kısırup kısa kılıp*** (BT 25:0394-0395) [1 kez]

kız saran “cimri / Geiz”

*étldeçi ol **kız saran** köñül ötrü taytsesı inçe tıp ötünti* (BT 37: 08233) [2 kez]

kiçig ini “(küçük) erkek kardeş / jüngerer Bruder”

*atavake yekniñ **kiçigi inisi** gardabê yek* (BT 37: 06696-06697) [1 kez]

kiçig yigit “genç, küçük / jung”

***kiçig yigit** arhant toyın bar erdi* (BT 37: 11044) [2 kez]

ki lug tégme at bitig “başlık listesi, isimler listesi / Titilverzeichnis, Kanonkatalog und (Werk-)Titilverzeichnis”

*tolp taitsoki ulug agılık nomnuñ **ki lug tégme at bitiglerin** tutdurup*
(BT 25: 0130) [1 kez]

kim kayu “herhangi / irgendein”

*birök **kim kayu** kişiler saçok yanlok köñülin erser yme*
(BT 25: 0825, [4 kez]; BT 37)

kirsiz arıg “kirsiz, arı, saf / Der Reine”

*yükünürbiz **kirsiz arıg** körgeli erklig kuanşı im bodisatav kutıña*
(BT 25: 3093, [3 kez]; BT 37)

kirsiz münsüz “temiz, günahsız / flecken- und sündlos”

*(...) **kirsiz münsüz** arıg süzök tillig erdinisi agızınta tar emgekin emgenmedin*
(BT 37: 04066-04067) [1 kez]

kirsiz tapçasız “lekesiz, kusursuz, hatasız, tertemiz / makellose”

***kirsiz tapçasız** köñülin uzatı tözün yavaş ayançañ töröte bışrunup*
(BT 25: 1664, [1 kez]; BT 37)

kişi yalɣok “insan, kişi / Mensch”

*ne üçün tɛp tɛser ne atlıg ögsüz köñülsüz **kişi yalɣok** bolur*

(BT 25: 0536, [2 kez]; BT 37)

kod- kemiş- “bırakmak, vazgeçmek; atmak fırlatmak / verwerfen”

*aşaguluk ayagların çilteğlerin **kodup kemişip** (BT 37: 00175) [1 kez]*

kog kıçmık “atom, zerre, toz tanesi / Atom”

*kop ajundakı **kog kıçmıklar** sanınça (BT 37: 00084) [6 kez]*

kor yas “zarar ziyan / Schaden”

*yértinçü yer suvka üküş törlüg **kor yas** kıltaçı ol (BT 37: 07550) [3 kez]*

korgu yènik “dikkatsiz, özensiz/ leichtfertig”

***korgu yènik** kılınçlarıg kèterip (BT 37: 02157) [4 kez]*

kork- eymen- “korkmak / sich fürchten”

*kördeşilerke tüü tüpi yokaru turgu teg **korkmagu eymenmegü** teg ermedin*

(BT 25: 0753-0754, [1 kez]; BT 37)

kork- uyad- “korkmak ve utanmak / sich fürchten und sich schämen”

*bo yértinçüdeki uvutsuz tınlaglar takı **korkmatın uyadmatın***

(BT 37: 07701-07702) [1 kez]

kork- ürk- “korkmak, ürkmek / sich fürchten”

*bo sansarka ertinçü **korkup ürküp** (BT 37: 00313) [1 kez]*

korkınç ayınç “korku / Furcht”

korkınç ayınçtın öñi üdrültürteçi bolayın (BT 25: 3367, [1 kez]; BT 37)

korkınçig kaşınçig “korkunç / schrecklich und furchtbar”

ol sudurtakı sav korkınçig kaşınçig ermez mi (BT 25: 0797) [1 kez]

korkınçsız eyinçsiz “korkusuz, endişesiz / furchtlos”

(...) korkınçsız eyinçsiz öğrünç (...) (BT 37: 11401) [5 kez]

korkıt- ürküt- “korkutmak, ürkütmek / erschrecken”

körksüz yavız öñler kişilerig korkitur ürkütür tēp (BT 25: 2960) [1 kez]

korkunç eyinç “korku / Furcht”

korkunçı eyinçi (...) katıg bolsar (BT 37: 08730) [1 kez]

korlug kunçlug “hasar, zarar ziyan / schädigen”

üküş telim kişilerig korlug kunçlug kılıp (BT 25: 0069) [1 kez]

kovuk suvuk “koyu ve cıvık / dickflüssig und dünnflüssig”

kovuk suvuk arıgsızları birgerü katılıp açıyu çıvşayu yıdımış sasımış

(BT 37: 00305) [1 kez]

kök kalık “gök, gökyüzü, sema / Himmel, Gagana

yükünürbiz kök kalık atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 3803, [71 kez]; BT 37)

köküz böğsek “göğüs, meme / Brust”

tözün yumşak elgin köküzlerin böğseklerin tokıdılar

(BT 37: 05812-05813) [2 kez]

köni kærtü “doğru, gerçek / wahrhaftig”

köni kærtü köñülin bodisatavlarıg eyin éderü ırak öñi bolmazunlar

(BT 25: 4173-4174, [4 kez]; BT 37)

köni oñaru “gerçek, doğru / wahr”

(...) köni oñaru nom (...) (BT 37: 11689) [2 kez]

köni tüz “doğru düzgün / wahr und eben”

üzelihsiz yæg üstünki köni tüz tuymak burhan kutıña tegürdeçisi üze

(BT 25: 0283, [19 kez]; BT 37)

köñül bilig “kalp ve düşünce / Herz und Gedanken”

köñülleri biligleri tıdılp tutulup (BT 25: 1562) [1 kez]

köñül karın “gönül, kalp, yürek, ruh, can / Herz, Gemüt”

erig sarsıg söz sözlemekin uzatı kışınıñ köñülin karnın artatur

(BT 37: 07483) [1 kez]

köñül köküz “ruh, gönül, kalp, yürek / Geist, Herz, Gemüt”

köñülin köküzin amırtgurup turulturup (BT 25: 1691, [1 kez]; BT 37)

köñül küsüş “arzu, dilek, istek / Wunsch, Absicht”

bo köñülingin küsüşüñin evirgil yanturgıl (BT 37: 00954-00955) [2 kez]

köñül sakınç “gönül, düşünce / Absicht”

*ay ulug elig-a ne köñülin sakınçın yalȝok etözin bo muntag tamudakı açığ
emgek emgentiñ tēp ayıtdı* (BT 37: 07362-07363) [2 kez]

köñül tap “arzu, istek / Wunsch”

köñüli tapı neteg erser ançulayı kılzun (BT 37: 04983) [1 kez]

köñül yürek “gönül yürek / Herz”

köñülüg yürekig sıktaçı tañtaçı ol çaşut çaşurmak
(BT 37: 03590-03591) [19 kez]

köñülçe tapça “arzuyla ve istekle / nach Wunsch”

savlarım barça köñülçe tapça ênç esen ermişimizke
(BT 25: 0647, [10 kez]; BT 37)

kör- adırtla- “bakmak ayırmak / erschauen und unterscheiden”

yēg sukançıg nomlarıg körüp adırtlap (BT 25: 2847-2848) [1 kez]

kör- eşid- “görmek duymak / sehen und hören”

*alp uguluk körmegülük eşidmegülük ülgüsüz üküş emgek tüşlüg tıtaglarıg
kılum erser* (BT 25: 1077) [1 kez]

kör- sakın- “bakıp düşünmek, dikkatlice incelemek / betrachten und erwagen”

*muntag **körü sakınu** tükettükde birök olar emgek teginmiş üdte kentü özleri*

(BT 25: 1188) [1 kez]

körgit- közüntür- “göstermek / zeigen”

*(...) **körgitü közüntürü** (...)* (BT 37: 11876) [1 kez]

körk meñiz “şekil, görünüş, sima; güzellik / Gestalt”

*bo kunçuyıların **körki meñizi** munı teg yèrgülük yarsıguluk bolup*

(BT 37: 03512-3513) [9 kez]

körklüg meñizlig “güzel / schön”

*tözünüim ol er neteg osuglug **körklüg meñizlig** erdi* (BT 37: 02820) [6 kez]

körksüz yavız “çirkin, kötü, iğrenç / haßlich und abscheulich”

*bo **körksüz yavız** etözümün siziñe eymençsizin körgitdim*

(BT 25: 0085, [3 kez]; BT 37)

körünç üküş “çok / zahlreich”

***körünç üküş** edgüler üze yaratılmış* (BT 37: #00753) [1 kez]

kövdün etöz “vücut, beden / Körper”

***kövdün etözün** alku açığ tarka emgeklerig teginmezünler*

(BT 25: 2807-2808) [1 kez]

köyür- örte- “yakmak, ateşe vermek / in Brand setzen”

köyürgeli örteveli ıdu yarlıkamazun (BT 37: 06223-06224) [1 kez]

kövren kövdön “gövde, beden / Rumpf”

kurug kövren kövdön bolup turur (BT 37: 00358) [1 kez]

köz karak “göz ve gözbebeği / Auge”

köziñe karakiña kan kudulup (BT 37: 00800-00801) [6 kez]

közsüz teglök “kör / blind”

közsüz teglök kişi yol yañılsar (BT 37: 02269) [1 kez]

kşan üd: “an / Moment”

tört kırk kşan üdinte altı kırk kolti sanı şimnu süüsin utup yëgedip

(BT 37: 00003-00004) [8 kez]

kudıkı asrakı “alçak, düşük / Niedrige”

kudıkı asrakı yavız yavlaklarka umug ınag bolup (BT 25: 0398-0399) [3 kez]

kujal edgü “iyi, sağlıklı / gut, heilsam”

eşidgil tözün oglum bir kujal edgü ikinti akujal ayıg üçünç avyakirt yar

(BT 37: 01390) [2 kez]

kun- al- “çalmak, gasp etmek / rauben”

ellerin törölerin kuntı aldı (BT 37: 00521) [2 kez]

kurt koņuz “kurt, böcek, börtü böcek / Würmer, Würmer und Käfer”

*yıdıg etözin **kurt koņuz** kayına alkuka yarsıguluk teg bolup yatur*

(BT 37: 03482) [4 kez]

kurt koņuzlug “kurtlu, böcekli / mit Würmern”

*kêçmedin ara **kurt koņuzlug** yogurkanın osuglug yêrgülük yarsıguluk bolgay*

(BT 37: 4916-4917) [5 kez]

kurug asıgsız “faydasız, boş, nafi / nutzlos”

*bo közünür üdte yene tugguluk **kurug asıgsız** kemişü ıdıp*

(BT 25: 0651) [1 kez]

kurug yok “kuru, boş, yararsız / leer, nutzlos”

***kurug yok** savlarıg sözleyü askaңçulayur* (BT 37: 08123) [1 kez]

kuş kuzgun “kuş kuzgun, yırtıcı kuşlar / aasfressende Vögel”

***kuş kuzgun** kelip* (BT 37:00354) [1 kez]

kut kıv “uğur, talih, baht; yücelik, haşmet, karizma / Majestat, Charisma”

***kutın kıvın** çogın yalının edin tavarın ükliti asıltı* (BT 37: 09580) [3 kez]

kutlug kıvılg “kutlu, uğurlu, şanslı, hayırlı; mutlu, karizmatik / charismatisch, vom Glück gesegnet”

*bo arıg semek ertinü **kutlug kıvılg** çoglug yalınlig közünür*

(BT 37: 06058-06059) [5 kez]

kut kol- kūsüş örit- “şans dilemek, istekte bulunmak / Heil erflehen und den (Gelübde)wunsch wünschen”

kut kolu kūsüş öritü teginürmen (BT 25: 0237) [1 kez]

kut kolunmak kūsüş küsemek “şans dileme, istekte bulunma / Heil erflehen und den (Gelübde)wunsch wünschen”

kut kolunmak kūsüş küsemekim bodisatavlar yorıkıntakı

(BT 25: 1132) [1 kez]

kut vahşik “koruyucu ruh / Schutzgeister”

alku kut vahşikler üçün burhanlarka yükünmek bölök bo erür

(BT 25: 1722) [3 kez]

kutlug buyanlığ “şanslı, tâlihli / glücklich”

kutlug buyanlığ çoğlug yahınlığ edgülüg edremlig lovudi atlıg han boltı

(BT 25: 0038) [2 kez]

kutlug ülüglüg “mutlu, kutlu / glücklich”

(...) *kutlug ülüglüg* (...) (BT 25: 1143) [1 kez]

kü- küzet- “gözetmek, kollamak / bewachen”

üç erdinilerig küyü küzeti tut- (...) (BT 25: 0185-0186, [1 kez]; BT 37)

küç erk “güç, erk / Macht, Kraft”

kértü küsen tilinçe yaratdaçı bilgelerniñ küçi erki (BT 37: 00215) [1 kez]

küç küsün “güç kudret, otorite / Kraft, Autorität”

*etözteki ulug **küç küsün** yme bulmış* (BT 37: 01272) [14 kez]

küç tülük “güç kudret / Kraft, Gewalt”

*bodisatavların ulug **küçin tülük**in yırğadı* (BT 37: 02926) [1 kez]

küçlüg küsünlüg “güçlü, kuvvetli / kräftig, stark”

*ol tēmin bir nomdaş **küçlüg küsünlüg** ulug er tēp*

(BT 25: 0743-0744, [2 kez]; BT 37)

küçsüz yavız “güçsüz ve kötü / kraftlos und schlecht”

*neş **küçsüz yavız** savlar tüzü tüketi ukıtguluk ermez* (BT 25: 1695) [1 kez]

kügçi küzetçi “gözcü, bekçi, koruyucu / Wächter und Beschützer”

*darni arviş tutdaçılarış **kügçi küzetçiler** için* (BT 25: 0258) [6 kez]

kük- çavık- “ünlü olmak, şan şöret sahibi olmak / berühmt sein”

*kövşek körtle kılıkı erigi üze kentü **kükmiş çavık**miş erti*

(BT 37: 00908-00909) [1 kez]

küni kıvırkak “haset, kıskanç / Neid, neidisch”

***küni kıvırkak** övke kakıg köñül öritip* (BT 25: 0066-0067, [1 kez]; BT 37)

kürüm yumgaklıg “tümör, ur, yumru / Tumor”

***kürüm yumgaklıg** (...) ertiñü emgeklig ermez* (BT 37: 07101-07102) [1 kez]

küse- kergekle- “arzulamak, gerek duymak / sehnsüchtig, wünschend”

anın küseyü kergekleyü teginürbiz (BT 25: 2884-2885) [2 kez]

küse- kut kolun- “istemek, kurtuluş için yalvarmak / wünschen, Heil erflehen”

küseyü kut kolunu teginirmen (BT 25: 1233) [1 kez]

küse- tile- “dilemek, arzulamak / wünschen, erstreben”

kamag edgü nomlarıg küseyü tileyü (BT 25: 2212) [1 kez]

küse- tutuz- “rica etmek, istemek / wünschen und anweisen”

kimke erser küsegeli tutuzgalı bolmaz (BT 25: 2914-2915) [1 kez]

küse- yalvar- “istemek ve yalvarmak / wünschen und flehen”

küseyü yalvaru ayıg kılınçımın kşanti ötünü teginürmen

(BT 25: 0853) [2 kez]

küsüş sakınç “arzu ve düşünce / Wunsch und Gedanke”

kim kamag tınlıglarnıg küsüşleri sakınçları köñülleri eyin bützün kanzun

(BT 25: 0490, [2 kez]; BT 37)

küsüş köñül “arzu, istek / Wunsch”

bo köñülümdeki küsüşüm köñülümtegiçe bolup

(BT 25: 3699, [2 kez]; BT 37)

küsüş tilik “dilek / Wunsch”

*anıñ **küsüşin tilikin** takı yme ança sözletgeli sakınıp turur erken*

(BT 25: 0092) [1 kez]

küvenç yokay “mağrur, kibirli / Hochmütig”

***küvenç yokay** kılıkıg (...) (BT 25: 0908) [1 kez]*

küvençsiz sevinçsiz “alçakgönüllü, mütevazı, kibirsiz / nicht hochmütig”

*takı 'eñ edgüsi **küvençsiz sevinçsiz** köñüllüg erti*

(BT 37: 00911-00912) [1 kez]

küzetin- saklan- “sakınmak, saklanmak / sich hüten und vorsehen”

*bo savda kimler **küzetinserler saklansarlar** (BT 25: 0810-0811) [1 kez]*

lakşanlğ nayraglğ “işaretili alametli / mit lakşanas und anuvyañjanas”

*yükünürbiz **lakşanlğ nayraglğ** atlğ teñri burhan kutıña*

(BT 25: 2762-2763) [1 kez]

lèn paryan “çilehane, keşiş hücresi / Wohnzelle”

*kèn tükel bilge teñri teñrisi burhan virharnıñ **lèn paryanların** keze yorıp*

(BT 37: 06956) [1 kez]

lènhwa çeçek “Lotus çiçeği, çiçek / Lotusblume, Lotus, Padma”

*antakı ootlarıg altun yapurgaklğ **lènhwa çeçekler** belgürtüp*

(BT 25: 1450, [3 kez]; BT 37)

maiter edgü öşi “iyi kalpli / maitrī (d.h), Wohlwollen”

maiter edgü öşi *sakınçın oğlagu közin törtün sınar körüp*

(BT 37: 03178) [1 kez]

maitri edgü ögli “iyi kalpli / Wohlwollen”

bodisatavların maitri edgü ögli *köñülleri neñ antag bolmaz*

(BT 25: 0296) [1 kez]

meñi ögrünçü “sevinç, mutluluk / Freude”

köñülke yaraşı meñi ögrünçü *turgulukı yok tēp* (BT 37: 07474) [5 kez]

meñilig ögrünçülüğ “mutlu, sevinçli / freudig”

meñilig ögrünçülüğ bolmuşın (BT 37: 08089) [3 kez]

meñi toña “neşe, sevinç, zevk / Freude”

öz yaş öñ körk at küü meñi toña *çog yalın tēgli bēş törlüg buyanlar üze*

(BT 25: 0644) [1 kez]

morvant monçuk “inci boncuk / Perle”

amtı morvant monçuk (...) (BT 37: 05846) [1 kez]

muhur didim “taç / Diadem”

(...) *muhur didim* (...) (BT 37: 09377) [1 kez]

muḡ tar “zorluk ve sıkıntı / Not und Bedrängnis”

*amtı **muḡka tarka** tegmiş bo erinç tınlıglarka yme umug ınag bolu yarlıkazun*
(BT 37: 02199-02200) [3 kez]

muḡ tar emgek “zorluk, sıkıntı, üzüntü / Not, Bedrängnis und Beklemmung ”

*(...) **muḡ tar emgek** (...)* (BT 37: 11497) [1 kez]

muḡadınçığ taḡlançığ “şaşırtıcı, olağanüstü, harika / wunderbar”

***muḡadınçığ taḡlançığ** atlıg teḡri burhan kutıḡa yükünürmen*
(BT 25: 1776, [1 kez]; BT 37)

muḡadınçığ taḡlançığ edgü “harika ve güzel / wunderbar und herrlich”

*köḡülünte bo ne yme **muḡadınçığ taḡlançığ edgü** oronlar közünür*
(BT 25: 1455-1456) [1 kez]

mün kadag “suç / Vergehen”

*ilişlig tıltagı **münüg kadagı** birtem alkıp* (BT 25: 3884, [2 kez]; BT 37)

münsüz kadagsız “suçsuz, günahsız / Sündenloser (Adoşa=Buddhaname)

*yükünürbiz **münsüz kadagsız** atlıg teḡri burhan kutıḡa* (BT 25: 2461) [1 kez]

mürki biligsiz “aptal ve cahil / dumm und unwissend”

*ikirçgü seziklig kişiler **mürki biligsiz** üze ataguluk bolurlar*
(BT 25: 0535) [1 kez]

narakapalaké rakşaz “cehennem bekçisi, kötü yaratık, insan yiyen şeytani varlık / Höllenwächter und rākṣasa”

***narakapalaké rakşazlarını** boşumadın kēñürü idmadın turmuşları közünür*
(BT 25: 2934-2935) [1 kez]

nom bitig “kitap, Sutra eseri / Sūtrabuch, Schrift”

***nom bitig** ançakıya éligde tutdukta* (BT 25: 0841, [1 kez]; BT 37)

nom şazin ~ şazan “Budizm öğretisi, din / dharma, śāsana, die buddhistische Lehre”

*içtin sıyar arıg ıdok **nomnuş şazinnuş** ésilmeklig (...)* (BT 37: 00158) [5 kez]

nom törö “budist öğretisi, dini yasa ve kurallar / Dharma, Gesetz”

*birök bir ajunta **nomça töröçe** yorısarlar* (BT 25: 1503, [] BT 37)

noş raşayan “iksir, hayat iksiri, ölümsüzlük ilacı / Elixir”

*inçe kaltı ağır igke korkmuş kişi **noş raşayan** ot bulsar* (BT 37: 08465) [1 kez]

odgurak adırtlayu “tam olarak, kesin / genau”

*edgüli ayıglı kılınç tüşin **odgurak adırtlayu** bilirmen* (BT 37: 08153) [1 kez]

odgurak sèziksiz “kesin, kesinlikle, şüphesiz / unbedingt”

*anı **odgurak sèziksiz** ölürgey men* (BT 37: 05164) [1 kez]

odug sak “dikkatli, uyanık, tetikte / wach, wachsam”

*üküş telim yatgak turgak erenler üze koduru **odug sak** erip*
(BT 25: 0056) [1 kez]

ogul kız “oğul kız / Sohn und Tochter”

*ögnüñ kañnıñ **oglın kızın** sakınmaklıg edgü ögli köñüli* (BT 25: 0289) [2 kez]

okı- sözle- “okuyup söylemek / lesen und verkünden”

*bo nom erdinig tutar boşgurur **okıyur sözleyür** erken*

(BT 25: 0546-0547) [1 kez]

okıt- sözle- “okutmak, vaaz etmek, duyurmak, ilan etmek / rezitieren lassen und verkünden”

*ontın sıñarkı bodisatavlarınıñ sudurlarığ **okıtdaçı sözledeçi***

(BT 25: 3276) [1 kez]

ol- epre- “bozulmak, çürümek; yıpranmak / sich zersetzen”

*anıñ içinte bēş akıgları **olup eprep*** (BT 37: 00305) [1 kez]

olın- tolğan- “(beli, kalçası) kıvrılmak / (mit den Hüften) kreisen”

*yinçge bēlin **olınıp tolğanıp*** (BT 37: 09098) [1 kez]

oonguluksuz yaşıguluksuz “gizlenemeyen, saklanamayan / sich nicht verbergen, können”

***oonguluksuz yaşıguluksuzka** tegip* (BT 25: 0053) [1 kez]

oot yalın “ateş, alev / Flamme”

*inçe kaltı baştakı **oot yalınıg** öçürgeli* (BT 25: 0683) [1 kez]

ordo karşı “saray / Palast”

*ol yılanka evet biziñ **ordo karşı** tapıgçı uduğçı kişiler (...) koduru odug sak erip* (BT 25: 0055, [1 kez]; BT 37)

oron uya “yer yurt, yuva / Ort und Hort”

*étiglig étigsiz nom yörügleriniñ urguluk ornanguluk **ornı uyası***
(BT 37: 01305-01306) [2 kez]

ot em “ilaç / Heilmittel”

*antag osuglug **ot em** al altag yaratıglıg kalmaşapadé éignin etözinteki yügin kanatın kéterip* (BT 37: 04180) [2 kez]

ot yem “ot, çimen; ilaç / Gras, Heilmittel”

*bo yértinçüdeki yagız yér arkasındaki **ot yem** sanınça* (BT 37: 06769) [6 kez]

oyna- ilinçüle- “oynamak ve eğlenmek / sich vergnügen”

*hwalıg çeçeklig yérde **oynayu ilinçüleyü** olurur erdi* (BT 37: 09130) [1 kez]

oz- adrı- “kurtulmak, ayrılmak / entkommen und sich entziehen”

*edgüli ayıglı kılınçlarnıñ tüşleri teggüde neñ olartın **ozgalı adrılgalı** bulmaz*
(BT 25: 2883-2884) [1 kez]

oz- kutrul- “kurtulmak / freikommen”

*ol emgekin **ozgay kutrulgay** tep* (BT 25: 0110, [20 kez]; BT 37)

oz- ün- “kurtulmak / freikommen”

*yene ayıg kılınçları alkınıp olartın **ozup ünüp*** (BT 25: 0314) [4 kez]

ozgur- kutgar- “kurtarmak / retten”

*bilge teñri burhan ulug törlüg ağır iginte **ozguru kutgaru** yarlıkadı*

(BT 37: 07062) [3 kez]

ozmak kutrulmak “kurtulma / Freikommen, Befreiung”

*uzun turkaru **ozmak kutrulmak** küsüşin* (BT 37: 00095) [1 kez]

ö- sakın- “düşünmek / denken”

*utlı sevinç tegürgülük köñülte **öyü sakınu*** (BT 25: 0309-0310) [7 kez]

öç- alkın- “sönmek ve azalmak, bitmek / verlöschen und schwinden”

*kim men şabi ata tutuñnuñ kşanti kılmuş kılınçlarım **öçüp alkınıp***

(BT 25: 0858) [4 kez]

öç- amrıl- “sönmek dinmek / verlöschen und sich beruhigen”

*öküngülük kılınçları birtem **öçzün amrılzun***

(BT 25: 1582-1583, [3 kez]; BT 37)

öç- arı- “sönmek, temizlenmek / verlöschen und rein werden”

*alkugun barça kalısız **öçzünler arızunlar*** (BT 25: 0861-0862) [1 kez]

öçlög keklig “nefret dolu, kinli / Haßerfüllter, Haßerfüllt”

*ol tört tugumlartakı altı yollardakı üç üdki **öçlög kekliglerniñ** yme kşanti*

kılguluk kılınçları ketzün tarıxzun (BT 25: 1580, [4 kez]; BT 37)

öçlög keklig övkelig “nefret dolu ve öfkeli / rachsüchtig und hasserfüllt”

öçlög keklig övkelig tınlıglarig arıtı kötürmez (BT 37: 01069-01070) [1 kez]

öçür- alk- “söndürmek ve yok etmek / auslöschen und vernichten”

ayıg kılınçları kşanti kılıp (...) öçürgeli alkgalı küsegülük ol

(BT 25: 0960) [1 kez]

ög bilig “şuur, bilinç, akıl fikir / Bewußtsein”

ögi biligi alvırıp buşup (BT 25: 2940-2941) [1 kez]

ög köñül “şuur, bilinç, akıl fikir / Bewußtsein”

ögi köñüli -takı kakadaş edgü ögliler tegirmileyü kurşayu

(BT 25: 2920, [1 kez]; BT 37)

ög kañ “ana baba / Mutter Und Vater”

ög kañ bahşılar uluglar üçün (BT 25: 0253) [21 kez]

ög- alka- “övmek, yüceltmek / loben, preisen”

yügerü yüz törlüg ögdin öge alkayu yarlıkamış (BT 37: 00123) [4 kez]

ög- küle- “övmek / loben, preisen”

on törlüg ayıg nomlarig ögüp külep (BT 25:1015-1016) [2 kez]

ög- yıv- “övgü / loben, preisen”

on törlüg ayıg nomlarta yoridaçılarig yme ögüp yıvıp

(BT 25: 1016-1017, [1 kez]; BT 37)

öğdir anço “ödül, mükâfat / Belohnung”

*saña ulug törlüg **öğdir anço** bar* (BT 37: 02799) [3 kez]

ögir- sevin- “mutlu olmak, sevinmek / sich freuen”

*lovudi han tēp eşidip ertinü **ögirip sevinip*** (BT 25: 0147, [1 kez]; BT 37)

öglüg köñüllüg “akıllı, düşünceli, mantıklı / verständnisvoll, bewusst, vernunftbegabt, Denken-”

***öglüg köñüllüg** kişi teg yorıyu kelip* (BT 37: 03209) [9 kez]

ögrünç meñi “sevinç / Freude”

*alkınçsız üküş ır oyun **ögrünç meñi** kergek* (BT 25: 0578) [1 kez]

ögrünç sevinç “sevinç, mutluluk / Freude”

***ögrünç sevinç** köñülüg* (BT 25: 0246, [3 kez]; BT 37)

ögrünçlüg ~ ögrünçülüg sevinçlig “mutlu, sevinçli / freudig”

*artokrak **ögrünçülüg sevinçlig** bolup* (BT 37: 03817) [16 kez]

ögsüz köñülsüz “akılsız, fikirsiz, cahil / unwissend, gedankenlos”

*ne atlıg **ögsüz köñülsüz** kişi yalñok bolur* (BT 25: 0536) [1 kez]

ögürtür- sevintür- “sevindirmek, mutlu etmek / erfreuen”

*bo ok etözi üze ıtlarığ kuşlarığ **ögürtürür sevintürür***

(BT 37: 00363-00364) [1 kez]

ökün- bilin- “pişman olmak, itiraf etmek / beichten, bekennen”

*eñitü yükünü erinçketü tsuyurkatu **ökünü bilinü** teginürbiz*

(BT 25: 1085) [2 kez]

öl ödüş “nem, rutubet / Feuchtigkeit”

*kentü etözümnüñ **ölinte ödüşinte** bir tag teg ulug bedük etözlüg bakan balık
tugayın* (BT 37: 01146) [1 kez]

öl- ert- “ölüp gitmek / sterben”

*olar **ölmüş ertmiş*** (BT 25: 0604) [1 kez]

ölüm itim “ölüm / Tod”

*kentü **ölümin itimin** takı ne ayıtmış kergek* (BT 37: 00462) [1 kez]

ölür- yetür- “öldürmek, yok etmek / töten”

*alkunı bir teg yüz körmedin **ölürdeçi yetürdeçi** erür* (BT 37: 00374) [1 kez]

ölütçi yetitçi “katil / Mörder”

*yavız yavlak **ölütçi yetitçi** kişiler kışga bolmuşları közünür*

(BT 25: 0528) [1 kez]

öñ kırtış “ten, cilt, beniz, yüz rengi; görünüş / Gesichtsfarbe”

*(...) **öñi kırtış** tegşilip artap* (BT 37: 05288) [11 kez]

öñ körk “şekil, görünüş / Gestalt”

öz yaş öñ körk at küü meñi toña çoğ yalın tégli beş törlüg buyanlar üze

(BT 25: 0643-0644) [1 kez]

öñ körtük “tenha, ıssız yer; çöl / Wüste”

ol öñ körtük barça hwa çeçek üze tolu boltı (BT 37: 01164) [8 kez]

öñlüğ kırtışlıg “(yüzü) renkli, kanlı canlı / mit Gesichtsfarbe”

éyin kezigçe igi togası kêtıp öñlüğ kırtışlıg bolup (BT 37: 02530) [1 kez]

öñlüğ meñizlig “güzel görünüşlü, güzel / gestalthaft, schön”

öñlüğ meñizlig tavarlar üze ukıtguluk (BT 37: 00028) [2 kez]

öñsir- bozar- “rengi gitmek, griye dönmek / farblos werden und grau werden”

tozmış tooz tuprak üze öñsirep bozarıp (BT 37: 00257-00258) [1 kez]

öñsüz meñizsiz “renksiz ve cansız, (yüz için) sararmış solmuş / gestaltlos”

kentü özi öñsüz meñizsiz erip (BT 37: 00027) [1 kez]

öñre êrterek “önceden, eskiden / früher”

öñre êrterek ök ölgüm eryük (BT 25: 0669) [1 kez]

ööç kek üz boz “nefret, kin ve öfke / Hass und Zorn”

ajundakı ööç kek üz boz sakınçıñın ıdalagıl (BT 37: 06907) [2 kez]

örit- turgur- “oluşturmak, meydana getirmek / hervorbringen”

kamag edgülerig öritip turgurup (BT 25: 3418) [1 kez]

ördek kaz “yaban ördeği ve yaban kazı / Wildente und Wildgänse”

barça ördekler kazlar belgürtüp (BT 25: 1451) [1 kez]

örgek sargak “gizli saklı / Verhüllung”

ayığ kılınçnıñ örgeki sargakı kezigi tizigi erte uzun erür

(BT 37: #00682) [2 kez]

örle- ag- “(güneş) doğmak, yükselmek / (Sonne) aufgehen”

kértü yaşıklıg altı yegirmi tañda azkıya öñtün örlep agıp

(BT 37: 00149) [1 kez]

örle- tug- “(güneş) doğmak, yükselmek / (Sonne) aufgehen”

bo yértinçü yersuvda burhanlıg künteñri örleyü tuga kelgey

(BT 37: 08960) [1 kez]

ört yalın ~ yalan⁷ “ateş, alev / Flamme”

ol kılıç köziñe ört yalın teg közüñüp inçe sakınur (BT 37: 00595) [30 kez]

örte- köyür- “yakmak, ateşe vermek / verbrennen, in Brand setzen”

öz etözümdeki arıgsızlarım kentü özümün örtep köyürüp

(BT 37: 07021) [1 kez]

---

⁷ ört yalan (BT 37: 4839) [1 kez]

örten- köy- “alevlenmek, yanmak, kavrulmak / brennen, verbrennen”

ootka tüşüp uzun üdün örtenmiş köymiş (BT 25: 0847) [1 kez]

örtlög yalınlag ~ yalınlag “ateşli, alevli / flammend”

örtlög yalınlag süvri uçlug tarjul uçınta olgurtup

(BT 37: 01750-01751) [6 kez]

örü kudı: “yukarı ve aşağı / hinauf und hinunter”

sansar içinte yoksuz örü kudı yügürdüñ (BT 37: 04881) [5 kez]

örüg amıl ~ amal “sakin, sessiz / ruhig”

öçmiş amrılmış örüg amıl nirvan (...) (BT 37: 01937) [3 kez]

örüg amıl turug “sakin, sessiz, huzurlu / ruhig”

adasız tudasız örüg amıl turug yêrlergerü uduzdunuz êltdiñiz

(BT 37: #00759) [1 kez]

ötrü anta “sonra / dann”

ötrü anta ig kem törüp (BT 25: 0564, [1 kez]; BT 37)

ötrü ol üdün “sonra /dann”

ötrü ol üdün purne arhant üç yavlak yolug kezer erken (BT 25: 0762) [1 kez]

övke kakıg “öfke, nefret / haß, Zorn”

azu yme övke kakıg üze (BT 25: 1585) [3 kez]

övkelemek kakımaqlıg “öfkelenme, sinirlenme / Hass”

bo övkelemek kakımaqlıg ayıg kılınç ol (BT 37: 02135-02136) [1 kez]

övkeliğ kekliğ “öfkeli / Zorn”

övkeliğ kekliğ köñüli turup (BT 25: 0293-0294) [1 kez]

öz etöz “kendi, kendisi, vücut / sich selbst, Körper”

öz etözlerin sıkıgı emgetgü negü erki tēp sözlep

(BT 25: 0596, [12 kez]; BT 37)

öz kod- öl- “ölmek / sterben”

*ulug tērin kuvrag arasınta **öz kodtı ölti*** (BT 37: 00543) [2 kez]

öz konok marım “beden, vücut, hayati organlar / lebenswichtiges Organ”

*amranmaklag bag tügünin tolp **öz konok marımlarımın** barça bekkatag*

bayuk sen (BT 37: 02454) [4 kez]

öz yaş “hayat, ömür / Leben”

öz yaş öñ körk at küü meñi toña çoğ yalın tēgli bēş törlüg buyanlar üze

(BT 25: 0643, [4 kez]; BT 37)

özin özin “her biri ayrı ayrı / jeder einzelne für sich”

*yene yme **özin özin** bir ikintişke bir teg emgeklig sıkıgılgırlar birle (...)*

(BT 25: 0862) [1 kez]

özlüg yaşlıg “ömürlü, yaşayan / mit Leben, mit einer Lebenszeit”

*sekiz tümen mahakalp uzun özlüg yaşlıg naivasanyan öñsüz teñri yèrinte
tugmış tınlıglar* (BT 37: 00403-00404) [2 kez]

padum lenhwa “lotus, nilüfer / Lotus”

*padum lenhwa teg tüp tüz seviglig közin brahmadatê élig tapa tètüü
körmeklig yarukın ıdtı* (BT 37: 02727) [1 kez]

pra kuşatare “güneşlik, şemsiye, gölgelik / Schirm”

yürün pra kuşatare yadtılar (BT 37: 01052) [1 kez]

riddi küükelig erdem “sihirli, büyülü güç / rddhi-Zauberkraft”

riddi küükelig erdem küçinte kurug kalık yolınça yorıdılar
(BT 37: 03069-03030) [1 kez]

rasayan tatıg “iksir / Rasāyana-Elixier”

nomlug rasayan tatıgıg bolup (BT 25: 2713) [2 kez]

saç tüü “saç tüy / haar”

bir evin saç tüü teñinçekiye erser (BT 25: 2944) [1 kez]

saç- yad- “saçmak yaymak / verbreiten, ausbreiten”

alku tınlıglarka kênürü saçgalı yadgalı şastr nomlarıg ötgürmiş
(BT 25: 0132) [1 kez]

saçok- yañlok “dağınık, dikkatsiz / Zerstreut”

birök kim kayu kişiler saçok yañlok köñülin erser yme (BT 25: 0826) [1 kez]

sakın- sözle- “düşünmek ve söylemek, anlatmak / denken und sagen”

(...) *sakınu sözleyü yétinçsiz* (...) (BT 37: 11878) [1 kez]

sal- tokı- “tokuşturmak, (birbirine) vurmak / schlagen”

bi bıçguları bir ikintike salmış tokımuş (BT 37:08917) [1 kez]

samadi dyan “meditasyon, derin dalınç, zihin odaklama / Versenkung”

yüz miñ törlüg samadi dyanlarığ kayuta öser sakınsar (BT 25: 3033) [1 kez]

samantabadre puiken “Buda’nın sağ kolu, temel kanunların efendisi /

Samantabhadra”

samantabadre puiken bodisatav teg nom üçün etözlerin köyürdeçi bolzunlar

(BT 25: 1317) [2 kez]

san sakış “sayı, miktar / Zahl, Anzahl”

yaşaguluk isig öziniñ sanın sakışın ertürgeli idmatın

(BT 25: 2159-2160, [2 kez]; BT 37)

sansız üküş “sayısız / zahllos”

tamu erkligleri sansız üküş erinç tınlıglarığ ol eşiçlerde kemişip

kayıntururlar (BT 37: 01712) [21 kez]

sañik seğrem sanlıg “tarikata ait, manastıra ait / dem Orden gehöriğ, dem sañgharāma gehöriğ”

sañik seğrem sanlıg stopik virhar sanlıg (BT 37: 11395-11396) [2 kez]

sav söz ~ savsöz “söz / Wort”

savı sözi ne eraser tusulmaz tēp tēdi (BT 37: 07596) [6 kez]

seçilmiş ünmiş “seçilmiş ve yükselmiş / ausgezeichnet und hervorragend”

beki katığı üze seçilmiş ünmiş (BT 25: 3175) [1 kez]

ser- tıdın- “dayanmak, katlanmak, tahammül etmek / ertragen und aushalten”

birkiye emgekimin bilip sergeli tıdınğalı umadın (BT 25: 1046) [1 kez]

serin- katıgılan- “çalışmak, çabalamak, gayret etmek / geduldig sein und sich bemühen”

çahşapat tutup serinip katıgılanıp çankramit kılı yorıp (BT 25: 0599) [2 kez]

sev- tapla- “sevmek ve arzulamak, istemek / lieben und biligen”

kim kayu kişi özlüg ölürmekig sever taplasar (BT 37: 01544) [10 kez]

sever amrak “sevgili, sevimli / geliebt”

yalıuz birkiye sever amrak ogulça sakınıp

(BT 25: 0276-0277, [1 kez]; BT 37)

sevgülük taplaguluk “nazik, hatırşinas, gülyeryüzlü, sevimli / Der Liebenswürdige (Subhaga = Buddhaname)”

yükünürbiz sevgülük taplaguluk atlıg teyri burhan kutıña

(BT 25: 1983, [1 kez]; BT 37)

sevig amrak “sevgili / Liebe”

sevig amrak köñülümün altı (...) (BT 37: 00134) [1 kez]

seviglig amrak “sevimli, sevgili / lieb, geliebt”

seviglig amrak etözin men barguluk (...) (BT 37: 10889-10890) [1 kez]

seviglig yımrak “sevimli, sevgili / Liebenswertig”

seviglig yımrak köñülin anıñ yavlak eriglerin barıqların tetrü körür
(BT 37: 06789) [1 kez]

sevigsiz taplagsız “sevimsiz ve istenmeyen, itici / unansehnlich”

yavız yavgan sevigsiz taplagsız bolup turur (BT 37: 00259) [1 kez]

sevinç utlı “sevinç, minnettarlık, şükran / Dankbarkeit”

sevinç utlı sakınçın yarlıkançuçı köñüllüg umug inag teñri teñrısı burhanka
yinçürü yükünürbiz (BT 37: 03220) [4 kez]

sevinçsiz utlısız “nankör / undankbar”

(...) sevinçsizin utlısızın (...) (BT 37: 08062) [2 kez]

sevmek amranmak “hoşlanma, sevme / Liebes-, mit Liebe“

sevmek amranmaklıg (...) (BT 25: 1832) [1 kez]

sêkri- suçı- “seğirmek, (iç organları) hareket etmek, sıçramak / (Eingeweide)
rebellieren”

amarılarının içegüleri sêkriyü suçıyu isig tutup (BT 37: 07094) [1 kez]

sêzik sakıg “şüphe, kaygı, endişe / Zweifel”

ikinti sêzikig sakıgıg tarkarmaklıg bölök alku tınlıqlar ikirçgü sêziktin öñi
üdrülmeyük (BT 25: 0505) [1 kez]

sêzik sakınç “şüphe ve düşünce / Zweifel und Grübeleı”

sêzikig sakınçig yokaddurmasar biz neteg bolgay (BT 25: 0339) [1 kez]

sêzik yañılmak “şüphe ve hata / Zweifel und Irrtum”

ol sêzikleri yañılmakları ugrınta üç yavlak yolta tüşerler

(BT 25: 0617-0618) [1 kez]

sêziksiz odgurak “şüphesiz, kesin / unbedingt”

bo muntag alp kılğuluk iş işlemişinke sêziksiz odgurak burhan kutın bulgay sen (BT 37: 06361) [2 kez]

sêzin- ıçan- “sakınmak ve dikkat etmek / sich hüten und in acht nehmen”

çın kértü sêzingülük ıçanguluk bolgaylar (BT 25: 0334) [1 kez]

sı- buz- kırmak, bozmak / zerbrechen und zerstören”

yükünürbiz nizvanılıg yagıg sıdaçı buzdaçı atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 2999) [1 kez]

sıgun muygak “geyik, erkek ve dişi geyik / Maral, männlicher und weiblicher Maral”

alku sıgun muygak kuvragınıñ ögi teg amrak erip

(BT 37: 04290-04291) [1 kez]

sık- emget- “sıkma, eziyet etmek / quälen und peinigen”

öz etözlerin sıkgu emgetgü negü erki tęp sözlep (BT 25: 0596) [2 kez]

sık- tañ- “sıkmaq, sıkıştırmak, bastırmak / einzwängen, pressen”

*köñülüg yürekig **sıktaçı tañtaçı** ol çaşut çaşurmak* (BT 37: 04725) [1 kez]

sımak tıtmaklıg “kıрма / Brechen-”

*bo çahşapat **sımak tıtmaklıg** ayıg kılınç ol* (BT 37: 02134) [1 kez]

sın suburgan “mezar, mezarlık / Friedhof”

*muni teg ök **sın suburgan** ara amrakıntın adrılıp* (BT 37: 00333) [15 kez]

sın- uvşan- “kırılmak, parçalanmak / zerbrechen”

*alku süñökleri barça yinçge uvşak **sıntı uvşantı*** (BT 37: 01155) [1 kez]

sız- öç- “erimek ve sönmek, eriyip kaybolmak / schmelzen und verlöschen”

*alku ayıg kılınçlıg tıdıgları barça **sızıp öçüp*** (BT 25: 2311-2312) [1 kez]

sızgur- öçür- “eritmek ve söndürmek, eritmek ve yok etmek / schmelzen und auslöschen”

*alku ayıg kılınçların alkumı **sızgurup öçürüp*** (BT 25: 1952) [1 kez]

sok- sokçı- “gagalamak / picken”

*kuş kuzgun kelip **sokmuşka sokçımışka** yasıta balıg bolmış teg yatur*

(BT 37: 00354-00355) [1 kez]

solal- beklel- “zincirlenmek, bağlanmak / angekettet und festgesetzt sein”

*kamag adın bek bukagulukta yazoksuz bitadı **solalmış beklelmış***

(BT 25: 3121-3122) [1 kez]

soyul- yırtıl- “soyul- yırtıl- / und zerteilwerden”

*yılki yolıntakı **soyulmıklıg yırtılmıklıg** emgeklerke yolukmayın*

(BT 25: 1656) [1 kez]

sög- tuta- “sövmek, yermek, hakaret etmek / verfluchen und verächtlich machen”

*terkin tavrata olarnı **sögüp tutap** (BT 25: 0772) [1 kez]*

sök- karga- “küfretmek, lanet etmek / fluchen, verfluchen”

*anta ok teñri teñrısı burhanıg érig yavgan yogun savların **sökdi kargadı***

(BT 37: 06882) [6 kez]

sök- sars- “küfretmek, lanet etmek / fluchen”

*érig sarsıg ünün **söküp sarsıp** (BT 37: 01592) [5 kez]*

sök- sars- karga- “küfretmek, lanet etmek / fluchen”

*(...) **söküp sarsıp kargap** (...) (BT 37: 10240) [1 kez]*

stup virhar “tapınak, manastır; Buda’ya ait eşyaların saklandığı ibadet yeri / Stüpa und Kloster”

***stupka virharka** kirip (BT 25: 0826-0827) [1 kez]*

sukançıg edgü “harika ve güzel / wunderbar und gut”

*kamag teñrilerniñ **sukançıg edgü** ton kedimleriniñ bürtüglerin uzatı bürtelim*

(BT 25: 3764) [1 kez]

su süt “su ve süt / Wasser und Milch”

*alkugun barça **suvlı sütli** teg tüz baz bolup* (BT 25: 1602) [2 kez]

sukançığ körkle “sevgili, sevimli, güzel / Liebliche (Sulocana = Buddhaname)”

*yükünürbiz **sukançığ körkle** közlüg atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25: 1986) [1 kez]

suv kurkag “su ve kara parçası / Wasser und Land”

***suvdaki kurkagdaki** kök kalık uguşuntakı alku kamag tınlıglar üçün*

(BT 25:0262) [2 kez]

suva- sıka- “sıvazlamak, okşamak / streichen”

*yumşak eligin başların töpölerin yarlıkançucı köñülin **suvadı sıkadı***

(BT 37: 07118) [1 kez]

suvı- sıka- “yıkamak ve masaj yapmak / (jmdn.) baden und massieren”

*etözlerin tüze **suvıp sıkap*** (BT 25: 1191) [1 kez]

süñüş tartış “savaş / Schlacht”

*üküş telim **süñüşde tartışta** miñ kolları üze beşer yüz oklarıg birgerü atıp*

(BT 37: 00525) [1 kez]

süzök arıg “saf, temiz, arı / rein”

*köni kértü **süzök arıg** savların odgurak bilzünler* (BT 37: 03647) [kez]

şesmek yörmek “çözüm, çare / Lösung, Auflösung”

*ayıg kılınçlarıg kşanti kılğuluk nom bitigde üz boz öç kek köñülüğ **şesmek yörmek** kètermek tarkarmak (...)* (BT 25: 1526) [1 kez]

şitavan suburgan “mezarlık / Friedhof”

*ol kunçuylar (...) **şitavan suburganka** èltip* (BT 37: 06317) [1 kez]

tagon askançu “alay ve dedikodu / Spott”

*ölüm üdinte bo **tagon askançu** savlarıg (...) munta ok kalıp*
(BT 37: 07659) [16 kez]

taitsoki ulug agılık nom “kitap, büyük hazine, Budizm külliyatını oluşturan üç tür kitap / Das Buch, Großes Schatzhaus, scil. das Tripiṭaka; scil. der buddhistische Kanon; Lehnübersetzung von”

*tolp **taitsoki ulug agılık nomug** agızınta tutmış teg ked*
(BT 25: 0101-0102) [6 kez]

taişèṅ sèv{t}tşèṅ “büyük araç ve küçük araç, Mahayana ve Hinayana / das große Fahrzeug (Skt. Mahāyāna) und das kleine Fahrzeug (Skt. Hīnayāna)”

***taişèṅ sèv{t}tşèṅ** şastarlarıg kamag nomlarıg ötgürmiş* (BT 25: 3331) [2 kez]

takı yme “dahi, yine, ayrıca, bir de / ferner”

*(...) birle **takı yme** emgekke sıkıgka tegip* (BT 25: 1083, [3 kez]; BT 37)

talula- altur- “seçmek / auswählen und (Schriften) heranziehen lassen”

*kşanti kılğuluk nom bitiglerig **talulap alturup*** (BT 25: 0134) [1 kez]

taloy ügüz “okyanus / Ocean”

alkugun barça ulug kut kolunmaklıg taloy ügüzke kirip inçip

(BT 25: 2864, [1 kez]; BT 37)

tañ adınçig “seçilmiş, kutsal, özel / vorzüglich, besonders”

tañ adınçig biligke edremke tegmişim (BT 37: 00200-00201) [2 kez]

tañla- muñad- “hayret etmek, şaşırmak / sich wundern”

alku yértinçüdeki tınılıglarka tañlaguluk muñadguluk kılı yarlıkadı

(BT 37: 11166) [2 kez]

tañlançig munadınçig “şaşırtıcı, hayret verici, / wunderbar, sonderbar”

ança yme tañlançig munadınçig ermez mü (BT 37: 02222) [2 kez]

tapag ~ tapıg udug “hizmet, saygı, hürmet / Verehrung”

tapıg udug üze tapınıp üdünüp (BT 25:0145, [3 kez]; BT 37)

tapıgçı ~ tapagçı udugçı “hizmetçi / Diener”

ırakdaki yakındaki tapıgçı udugçı kim bar erserler

(BT 25: 0065, [2 kez]; BT 37)

tapın- udun- “hürmet etmek, saygı göstermek, hizmet etmek / verehren, (kultisch) bedienen”

tapıg udug üze tapınıp udunup (BT 25: 0145, [3 kez]; BT 37)

tarı- ek- “ekmek, dikmek, tohum ekmek / säen”

*öñre kılmış kılınçnıñ **tarımış ekmiş** tavarıñ tüşin utlısın bilmedin*

(BT 25: 0537) [1 kez]

tarık- kêt- “gitmek, uzaklaşmak / sich entfernen”

*ol öñre ajundakı tsuy ayıg kılınçları **tarıkar kèter** öçer amrılur*

(BT 25: 0552, [1 kez]; BT 37)

tart- taşgar- “çekmek, çıkarmak / herausziehen”

*tugmak ölmek sansarlartakı emgeklerdin **tartdaçı taşgardaçı** yarlıkarlar*

(BT 25: 4204)

tart- ozgur- “çekmek, kurtarmak / herausziehen und retten”

*olarnı emgeklerintin **tartıp ozgurup** (BT 25: 0414) [5 kez]*

tartıl- oz- “dışarı çıkarılmak ve kurtulmak / sich herausziehen und befreien”

*üç yavlak yollartın özin **tartılğalı ozğalı** (BT 25: 3454) [1 kez]*

tatıglıg ~ tataglıg süçiglig “tatlı, lezzetli / wohlschmeckend und süß”

*edgü sav söz **tatıglıg süçiglig** aş içgüler üze (BT 25: 2912, [1 kez]; BT 37)*

tavço nomlug oron “bilgelik koltuğu / bodhimanda”

*uzatı munı teg **tavço nomlug oronug** turgurup (BT 25: 1672) [1 kez]*

taviş tuvuş “gürültü / zischendes, Geräusch”

*taştırtın bir **taviş tuvuş** ün eşidilti (BT 25: 0047) [1 kez]*

tavran- katıglan- “uğraşmak, çabalanmak, gayret etmek / sich anstrengen”

birök tavranmasar katıglanmasarbız (BT 25: 0648) [1 kez]

tayan- tüş- “dayanmak / sich stützend”

kayuka erser tayangusun tüşgisin arıtı bilinmez (BT 25: 2925) [1 kez]

tegin- aşıa- “almak, ulaşmak, / empfangen”

alkınçsız üküş buyanlarig teginürler aşayurlar (BT 25: 0811-0812) [1 kez]

tegin- bışrun- “kabul etmek, hissetmek, farkına varmak /empfinden, (etwas geistig) kultivieren, meditativ betrachten”

on törlüg tegingülük bışrunguluk dyanlarig (BT 25: 1335) [1 kez]

tegirmile- kurşa- “çevrelemek, etrafını çevirmek / umgeben”

ka kadaş edgü ögliler tegirmileyü kurşayu yığlaştukda sıgtaştukda
(BT 25: 2922) [2 kez]

tegrikle- avla- “kuşatmak, çevrelemek / umzingeln, umgeben”

anıñ arasınta tamudakı ört yalın olarnı tegriklep avlap alır
(BT 37: 01608) [2 kez]

tegsil- arta- “değişmek ve bozulmak / sich ändern und degenieren”

öñi kırtışı tegsilip artap (BT 37: 05288)

tegşil- arta- “değişmek, bozulmak / Veränderung und Vergänglichsein

tegşilmeki artamakı yme alkınçsız tüketinçsiz têtir (BT 25: 0384) [1 kez]

tegzin- avla- “toplanmak, (etrafını) sarmak / sich sammeln”

ol kut keyikniñ tolپ etözünite tegzinip avlap altılar (BT 37: 04660) [2 kez]

tek ançak “tek, ancak, sadece, yalnızca / nur, lediglich”

*tek ançak bir kşanda bir kezde bir koluda (...) bir yılda kılmış olarnıñ
buyanların tutsar teñleser* (BT 25: 0819) [1 kez]

telim üküş “çok / zahlreiche”

telim üküş kurtlar avıp kelip (BT 25: 0077) ; BT 37)

teñ tüz “denk, eşit / gleich”

teñ tüz yumkı köni tüz tuyunmakka tegmekimiz bolzun
(BT 25: 1339-1340) [4 kez]

teñ ülgü “ölçü, beden ölçüsü / Ausmaß”

ol meniñ inim kotuz öküz öz etözinañ teñin ülgüsün arıtı bilmez men
(BT 37: 05155) [1 kez]

teñle- kolula- “ölçmek, enine boyuna düşünmek, düşünüp tartmak / erwägen und bedenken”

birök kim kayu kişi inçe teñleser kolulasar (BT 25: 2198) [1 kez]

teñri yër “gök ve yer / Himmel und Erde”

teñrideki yërteki kök kalık yüüzintekiler üçün (BT 25: 0442) [1 kez]

teñri yalnok “tanrı ve insan / Gott und Mensch”

*bo **teñrili yalnoklı** etözlügler yêlvi kömen teg yêleyü erip*

(BT 25: 0380) [5 kez]

teñsiz tüzsüz “eşit olmayan, farklı / ungleich”

***teñsiz tüzsüz** kılık erig üze men meniñlig köñülüg turgurup*

(BT 25: 1055) [1 kez]

tepre- kamşa- “sallanmak, sarsılmak / erbeben”

*(...) teg **tepregüçi kamşaguçı** (...) (BT 37: 05571) [8 kez]*

tepremek kamşamak “hareket etme, sallanma, yerinden oynama, deprenme / Bewegung”

*tüzüglüg ögrünçülüğün yorımak barmak **tepremek kamşamak** evrilmek tegzinmekte (BT 25: 0646) [1 kez]*

tepret- kamşat- “sarsmak, sallamak, hareket ettirmek / zum Zittern bringen”

*teñri burhannıñ tüüsün (...) **tepretgeli kamşatgalı** umazlar*

(BT 37: 06772) [1 kez]

tepret- titret- “titretmek, sarsmak, hareket ettirmek / zum Zittern bringen”

*körtle tişleri köñülümin yürekimin ertiñü **tepretdi titrettdi***

(BT 37: 09817) [1 kez]

terk tavrak “çabucak, hemen, hızlı / schnell, rasch”

*bo tınıhlarınıñ **terk tavrak** tegşilmeki üze emgeklik taloyta uzatı tegzinip*

(BT 25: 0395, [2 kez]; BT 37)

terken kunçuy “prens, kraliçe / Prinzessin”

*sansız üküş ajunlarda **terken kunçuylar** bolguluk avant tıtag kılmuş bolur*

(BT 37: 03255) [2 kez]

terkin tavrak “çabuk, çabucak, aceleyle / schnell”

***terkin tavrak** etözimin yöleyü tutuñlar (BT 37: 02613) [4 kez]*

terkin tavrati “hemen, çabucak, derhâl / sogleich, schnell”

***terkin tavrati** (...) ıdok ordosıntakı çizi hatun yılan etözinte belgürmiş*

(BT 25: 0148) [2 kez]

ters azag “sapkın, zındık / häretisch”

***ters azag nomlug** bahşılarnıñ **ters** körümi ne erser (BT 37: 09431)*

ters azag nomlug tirtè “sapkın, zındık / die Häretiker, die tırthikas”

***ters azag nomlug tirtèlarka** buzgalı artatgalı (BT 25: 2824-2825) [2 kez]*

ters nomlug tirtè “sapkın, zındık / die Häretiker, die tırthikas”

*alku **ters nomlug tirtèlarıg** adak asra kılıp (BT 25: 1284-1285) [1 kez]*

ters tetrü “ters, aksi, yanlış, sapkın / falsch und irrig, häretisch”

*bêş törlüg küsençig meñilig **ters tetrü** (...) bürtmekin bürtmelim*

(BT 25: 3748, [2 kez]; BT 37)

tev kür “aldatma, hile / Trug”

tev kür yavlak sakınç köñülinde yaşuru kizleyü turur erdi

(BT 37: 02729) [7 kez]

tevlig kürlüg “hileli, yalan / betrügerisch”

bo muntag tevlig kürlüg savlarig sakınıp (BT 37: 02548) [6 kez]

tevsiz kürsüz ~ kürsiz “hilesiz, yalansız / ohne Trug”

tevsiz kürsüz tözün yumşak törölüg tokulug erti (BT 37: 04289) [4 kez]

tez- ert- “geçmek, kaçmak / umgehen”

*irak tezgülük ertgülük bo ërig sarsıg sav ërig savlıg kişi umuglug inaglıg
kértülüg savlarka tuşu umaz* (BT 37: 05280) [1 kez]

tez- kaç- “fırar etmek, kaçmak / fliehen”

isig özleriñe umug üzülüp tezgülük kaçguluk yer bulmadın

(BT 37: 00745) [2 kez]

tèn tarıglag “tarla / Feld”

*edgü tèn tarıglag yerke ogşatı azkıya buşılıg urugnuñ ülgüsüz üküş kèñ alkıg
tüş bérdeçi* (BT 37: 00124) [1 kez]

tère kavıra “özetle, kısaca / summarisch, kurzgefasst”

teñri burhannıñ edgülerin tère kavıra sözledim (BT 37: 04095) [2 kez]

tèrin kuvrag “topluluk, cemaat / Gemeinde, Leute, Familie”

*tört törtlüg **tèrin kuvragı** köñüllerinte antag sakınçları tursar*

(BT 25: 0018, [32 kez]; BT 37)

tèrinlig kuvraglıg “akrabalarıyla, topluluklu, cemaatli / mit Angehörigen”

*apamulug nomlug kakadaş üze edgü ögli yarlıkançuçı köñüllüg **tèrinlig kuvraglıg** bolup* (BT 25: 1605) [1 kez]

tètik ~ tètig bilge “bilge, akıllı, zeki / klug und weise”

***tètik bilge** köni kértü köñüllügler üçün* (BT 25: 0441, [3 kez]; BT 37)

tètrü çingar “doğru, kesin / unverwandt, genau”

*ajok söğütnüñ butıkı tapa **tètrü çingar** körüp* (BT 37: 09101) [1 kez]

tıd- sergür- “engellemek, alıkoymak, durdurmak / zurückhalten und zum Stehen bringen”

*kişilerniñ emgeklig yorıkın **tıdıp sergürüp*** (BT 25: 0923) [2 kez]

tıdıg ada “engel, tehlike / Hindernisse”

*(...) **tıdıg ada** (...)* (BT 25: 0915); BT 37)

tıdıg antiray “engel, bariyer, set / Hindernis und Barriere”

*(...) **tıdıg antiray** ertüklerin uzatı (...)* (BT 25: 3846) [1 kez]

tıdıg tutug “engel, mahzur, mâni / Hindernis und Hemmnis”

***tıdıg tutuglar** barça kértgünçsüz köñül tıtagınta bolur*

(BT 25: 0317, [1 kez]; BT 37)

tdıɣlıɣ adalıɣ “engelli / Behinderungen”

*alku **tdıɣlıɣ adalıɣ** savlarıɣ turgurup* (BT 25: 0735) [1 kez]

tdıɣlıɣ köşiklig “engelli, örtülü, gizli, kaplı / hinderlich und verhüllend, mit Hemmnissen und Verhüllungen”

*kayu nece **tdıɣlıɣ köşiklig** ülgüsüz üküş ayıɣ kılınçlarıɣ bar ermiş erser*
(BT 25: 0859) [1 kez]

tdıɣlıɣ tutuɣluɣ “engelli, zorlu / behinderungen, schwierig”

*alku edgü nomlarda munı teg üküş **tdıɣlıɣ tutuɣluɣ** bolurlar*
(BT 25: 0838-0839) [1 kez]

tdıl- köşitil “engellenmek, mâni olunmak / behindert werden”

*anın nomta üküş **tdılurlar köşitilürler*** (BT 25: 0507) [1 kez]

tdıl- tutul- “engellenmek, alıkoyulmak, tutulmak / behindert und zurückgehalten”

*könülleri biligleri **tdılup tutulup*** (BT 25: 1562) [1 kez]

tdıl- üzül- “engellenmek, tutulmak / behindert und abgehalten”

*ötrü kılınçlıɣ tdıɣ tutuɣ üze **tdılup üzülüp*** (BT 25: 0333) [1 kez]

tıkıl- taɣıl- “sıkılmak / zusammengepresst werden”

*ölüm küni yagudokta könülleri yürekleri **tıkılup taɣılup*** (BT 37: 08130) [1 kez]

tın- inçikla- “inlemek / seufzen”

*anı yme körüp uluɣ **tına inçiklayu*** (BT 37: 00316) [1 kez]

tın- seril- “dinlenmek, istirahat etmek, nefeslenmek / sich ausruhen”

yme tınalım serilelim tēp tēmezünler (BT 25: 0659) [1 kez]

tın- sön- “dinlenmek ve gevşemek / sich ausruhen und nachlassen”

anı için burhanların yarlığında arıtı tınmadın sönmedin

(BT 25: 0682) [3 kez]

tınmaksız sönmezsiz “durmaz bitmez, sonsuz / Nicht nachlassend (name eines Bodhisatva)”

inçe kaltı tınmaksız sönmezsiz bodisatav teg ıraktın tanuklap

(BT 25: 1315) [5 kez]

tınmaksızın sönmezsizin “durup dinlenmeden, aralıksız, devamlı / unablässig”

tükelligin bodisatavlar yolında yorıyu tınmaksızın sönmezsizin katıglanu tavrana (BT 25: 2325) [2 kez]

tınsız turasız “cansız / leblos”

tınsız turasız kamıltı (BT 37: 02935) [3 kez]

tigi çoğı “gürültü patırtı / Geräusch”

ulug tigi çoğı (...) (BT 37: 05004) [1 kez]

tigilig yañkulug “gürültülü, yankılı, yüksek sesli, çınlamalı / tönend, widerhallend”

bilge teñri teñrиси burhan tigilig yañkulug seviglig ezrua ünin ol oğrılarka inçe tēp yarlıkadı (BT 37: 02203) [4 kez]

tigirt sokurt “gürültü patırtı, şamata / Getöse”

*ol bêş yüz sartlar yêrtinçünûn bo muntag **tigirt sokurtin** körûp*

(BT 37: 01167) [1 kez]

tigisiz çogısız “sessiz, sakın / ruhig”

*biz bo arıg semekde **tigisiz çogısız** oronta ot yêyü suv içe yorıyurbiz*

(BT 37: 00786) [5 kez]

tile- iste- “dilemek ve istemek, arayıp talep etmek / suchen und streben”

*tüşin ıdıp kemişip avantın ok **tilep istep** (BT 25: 0613) [2 kez]*

tile- küse- “dilemek, arzulamak / wünshen, erstreben”

*ol edgü burhanlıg (...) **tileyürmen küseyürmen** (BT 37: 05569) [1 kez]*

tilin- tegzin- “döndürmek, çevirmek / sich drehen”

*burhannın yarlıgına karışmak üze anın üç yavlak yolta **tilinip tegzinip***

(BT 25: 0680) [1 kez]

tirig esen “sağ salim, sağlıklı / wohlbehalten, gesund”

*siz bo yêrtinçüde **tirig esen** erür siz (BT 37: 06472) [2 kez]*

tirig öz “can, yaşam, hayat / Leben”

*maña yme **tirig öz** negülük ol (BT 37: 07134) [4 kez]*

tirig turug “canlı, diri / lebendig”

*mahêndrasênê êlig ögsüz bolup takı **tirig turug** têp (BT 37: 07250) [1 kez]*

tiş azığ “diş ve azı dişi / Zahn”

tişlerin azıkların çıkıratıp (BT 37: 08977) [2 kez]

tiştanti tirig “canlı, diri / lebendig”

bo yigit ırı tiştanti tirig esen erken etözlüg (...)

(BT 37: 00338-00339) [1 kez]

tit- ert- “terk etmek, vazgeçmek, geçmek / aufgeben und passieren”

(...) tiddükte ertdükte (...) (BT 25: 0909) [1 kez]

tit- ıdala- “vazgeçmek / aufgeben”

teşrim bo etözüg isig özüg titip ıdalap (BT 25: 0350, [7 kez]; BT 37)

titre- bez- “titremek, sarsılmak / erbeben”

ölüm üdi yagudokta ‘eş öşre öz ornınta yatıp tolş etözi titreyür bezer

(BT 37: 07215) [3 kez]

titilmez tegşilmez “vazgeçilmez ve değişmez / unaufgebbar und unveränderlich”

titilmez tegşilmez ürlüklüg tégüçi adın savlar köligeli yañkılı teg

tayanişmakları üze (BT 25: 2877) [1 kez]

tod- kan- “doymak ve kanmak, tatmin ve memnun olmak / satt und zufrieden sein”

etözleri köşülleri todup kanıp (BT 25: 2710-2711, [1 kez]; BT 37)

todmuş kanmış “doymuş, kanmış; tok, memnun / sättigten und zufrieden ”

(...) ürüg uzatı todmuş kanmış bolurlar (BT 37: 09267) [1 kez]

todur- kantur- “memnut etmek, tatmin etmek / zufrieden stellen”

alku edin tavarın alkuka ıdalayı tite bërü kılı inçe ök buşıçı koltguçılarıg idi
toduru kanturu umaz erti (BT 37: 00924) [1 kez]

togrul- yarıl- “yarılmak, patlamak, kesilmek, çatlamak / aufplatzen, aufreißen”

etleri kırtışları togrulup yarılıp (BT 37: 00277) [2 kez]

tokı- toŋla- “dövmek, vurmak / schlagen”

bedük bargan tokıyu toŋlayu (BT 37: 05946) [2 kez]

tokı- toŋla- kına- “dövmek, kamçılarlamak ve cezalandırmak / schlagen, peitschen und bestrafen”

yene adınlarını etözin tokıp toŋlap kınap (BT 25: 1047) [1 kez]

ton kedim “giysi, kıyafet, elbise / Kleid”

yene ton kedim tıtagınta yme üküş busuş emgeknıñ bolmakı közünür
(BT 25: 0567) [3 kez]

toŋa yaŋa “kahraman, yiğit / Held”

toŋa yaŋa teg küçlüg erser (BT 37: 00581) [1 kez]

tooz ~ toz tuprak “toz toprak / Staub”

tozmış tooz tuprak üze öñsirep bozarıp (BT 37: 00257-00258, [2 kez]; BT 37)

tozlug tupraklıg “toz topraklı / staubig”

tozlug tupraklıg yerte balık teg inaru berü agnatılar (BT 37: 03885) [1 kez]

toy kuvrag “kalabalık, topluluk / Menge, Schar”

*kolti sanınça tamulug èrinç tınlıglar **toyın kuvragın** kuup tegre yığılurlar*

(BT 37: 01606) [2 kez]

toyın dèntar “rahip, keşiş, din adamı / Mönche und Religiöse”

*èl bahşıslı kamağ **toyınlarığ dèntarlarığ** yıgturup kelürüp*

(BT 25: 0104) [2 kez]

toyın şamnanç “rahip ve rahibe / Mönch und Nonne”

közünür üdki toyınlar şamnançlar üçün (BT 25: 1718) [10 kez]

törö çizig “töre ve kural, topluluk kuralları, namus / Gesetz und Richtschnur, Anordnung”

*begimniñ **törösın çizıgın** yetyükmen (BT 37: 02538-02539) [3 kez]*

törölüg tokulug “gelenek ve göreneğe uygun, ahlaklı / dharmagemäß”

*tözün yumşak **törölüg tokulug** köni kértü savlıg erdi (BT 37: 03854) [4 kez]*

törösüz tokusuz “ahlaksız / unsittlich”

*teñri teñrisi burhan yme **törösüz tokusuz** amranmak teginmekig artokrak
yèryük ol (BT 37:02476) [1 kez]*

töş böğşek “göğüs, döş, bağır / Brust”

*amarıları **töşin böğşekin** ömgekediler (BT 37: 00743) [1 kez]*

töt- titre- “titremek / erbeben”

*yarlıkançuçı köñül üze **töte titreyü** (BT 37: #00776) [1 kez]*

töz yiltiz “temel, esas, kök / Wurzel, Ursprung”

*seniñ uluşuñdaki ig emgeknîñ **tözi yiltizi** ol erür* (BT 37: 08838) [4 kez]

tözlüg yiltizlig “köklü, esaslı / mit Wurzel”

*tıltag **tözlüg yiltizlig** (...)* (BT 37: 11873) [1 kez]

tözün ıdok “asil ve kutsal, karizmatik / edel und charismatisch”

***tözün ıdok** kişilernîñ ergülüğ ornınta tugup* (BT 25: 1671) [1 kez]

tözün yavaş “asil ve uysal / edle und sanfte”

***tözün yavaş** edgü savlar (...)* (BT 25: 0236, [1 kez]; BT 37)

tözün yavaş yumşak “asil, sakın ve nazık / edel und sanft”

*kamag eliglernîñ hanı teñrîsi amrak biziñ **tözün yavaş yumşak** (...)*
(BT 37: 05764) [1 kez]

tözün yumşak “asil ve yumuşak, tatlı, sevecen / edel und mild”

***tözün yumşak** köñülin yek içgeklernîñ teg erig yavgan kılur mu*
(BT 37: 03632) [25 kez]

tsuy ayıg kılınç “günah / Sünde”

***tsuy ayıg kılınçları** tarıkar kèter öçer amrılur* (BT 25: 0551, [1 kez]; BT 37)

tsuy èrinçü “günah / Sünde”

*kentü özüm **tsuy èrinçü** bulup* (BT 25: 0640) [1 kez]

tug- belgür- “doğmak ve belirmek, görünmek, ortaya çıkmak / geboren werden und erscheinen”

*arış süzök burhanlar uluşınta **tugup belgürüp*** (BT 25: 2012) [2 kez]

tug- törü- “doğmak / geboren werden”

*men yene öñre **tugmuş törümiş*** (BT 25: 0080, [3 kez]; BT 37)

tugum ajun “doğum ve varoluş / Geburt, Existenz”

*alku **tugum ajunlarış** tıddaçı bekledeçi* (BT 37: 00035) [13 kez]

tugmak öçmek “doğum ve ölüm (döngüsü) / Geborenwerden und Schwinden (Sterben)”

*bo **tugmaklı öçmekli** ikigü inçe kaltı üzük bilerzök teg alkınmadın artamadın*
(BT 25:2963-2964) [1 kez]

tugmak ölmek sansar : “doğum ölüm döngüsü, dünya, samsara / Geborenwerden und Sterben”

***tugmak ölmek sansarış** titip ıdalap* (BT 25: 2843- 2844) [3 kez]

tugmaklıg ölmeklig “doğum ölüm; doğum ölüm döngüsü, dünya, samsara / zum Geborenwerden und Sterben gehörig, saṃsāra”

***tugmaklıg ölmeklig** emgek (...) nirvanlıg meñike tegürüp*
(BT 25: 1499) [2 kez]

turug örüg amıl “sakin, sessiz ve uysal / ruhig und friedlich”

*(...) **turug örüg amıl** erti* (BT 37: #00731) [1 kez]

tuymak biliglig “kavrayışlı ve bilgili, anlayışlı / Einsichts-”

tuymak biliglig kañlıçısı anı üküş katıgılanmakın eviter yoriyur erti

(BT 37: 00342) [1 kez]

tumlug buzlug “soğuk ve buzlu / kalte und eisige”

tumlug buzlug üdlerde inçip karzta ulatı yoğun tonlarıg kedtükte

(BT 25: 0568) [1 kez]

turgur- ornat “durdurmak ve yerleştirmek / etablieren und befestigen”

könjüllerin turkaru yæg sukançig edgü yiltızlarta turgurup ornatıp

(BT 25: 3410-3411) [1 kez]

tusula- kergekle- “yararlı ve gerekli olmak / nützlich und notwendig sein”

(...) yértinçüde belgürmişin ök tusulayu kergekleyü ermez

(BT 25: 1158) [1 kez]

tut- boşgur- “tutup kavramak ve öğretmek / halten und lehren”

bo nom erdinig tutar boşgurur okıyur sözleyür erken

(BT 25: 0546-0547) [1 kez]

tut uçuz “düşük, değersiz / Niedriges, Gemeines”

adınagutın tutka uçuzka tegser (BT 25: 0547-0548, [2 kez]; BT 37)

tut- boşgur- okı- sözle- “tutmak, öğretmek, okumak ve duyurmak / halten, lehren, lesen und verkünden”

bo nom erdinig tutar boşgurur okıyur sözleyür (BT 25: 0546-0547) [1 kez]

tut- içger- “sahiplenmek, benimsemek / sich annehmen”

*artokrak bir teg **tuta içgerü** yarlıkazunlar* (BT 25: 0365) [23 kez]

tutmak içgermek “tutma ve kendine çekme / Umfassen und Ansichziehen”

*üç erdinilerniñ edgü ögli yarlıkazunçı köñül üze **tutmak içgermeklerin** teginip* (BT 25: 1675) [1 kez]

tuy- bil- “anlamak, bilmek / erkennen, verstehen”

*kılınçlıg yêl éyin yêderü kentü özüm **tuymadın bilmedin***
(BT 25: 1094-1095) [2 kez]

tuyun- bilin- “aydınlanmak, hissetmek farkına varmak, bilmek / den Entschluß zur Erleuchtung fassen”

*edgü ögli yarlıkazunçı köñülleri küçinte yañırtı **tuyunup bilinip***
(BT 25: 0342) [1 kez]

tuyun- odun- “uyanmak aydınlanmak / erwachen, den Entschluß zur Erleuchtung fassen”

*amtı têmin yañırtı **tuyunup odunup*** (BT 25: 0852) [2 kez]

tuyunmış odunmuş “uyanmış, aydınlanmış / Erwachter (Bodhana = Buddhaname)”

*yükünürbiz **tuyunmuş odunmuş** atlıg teñri burhan kutıña*
(BT 25: 1985) [1 kez]

tuyuntur- oduntur- “ / erleuchten und wachrüttein, zur Erleuchtung bringen”

*alku kamag tınlıglarıg alkunı barça **tuyunturu odunturu** yarlıkazunlar*
(BT 25: 0487) [1 kez]

tülük küç “güç kuvvet / Kraft, Gewalt”

*ol ugurda **tülükün küçin** üntürgey biz* (BT 37: 09110) [1 kez]

tülüklüg küçlüg küsünlüg “güçlü, kuvvetli / Macht und Kraft”

*yükünürbiz ulug **tülüklüg küçlüg küsünlüg** atlıg bodisatav kutıña*

(BT 25: 3545) [1 kez]

tün kün “gece gündüz / Nacht und Tag”

*meniñ bo prèt körklüg etözüm miñ kalp üd ertginçe **tünüg künüg** üzüksüz
ertürüp* (BT 25: 0789, [1 kez]; BT 37)

tüp tüz adırsız “dümdüz, ayrımsız / Einmütig”

***tüp tüz adırsız** köñülin teñ tüz dyan sakınçka kirip* (BT 25: 3377-3378)

türk küç “güç kuvvet / Macht, Stärke”

*seniñ **türk küçüniñ** kim (...)* (BT 37: 08801) [1 kez]

türk yigit “yiğit, güçlü / in der Blüte der Jugend befindlich”

*ol yme séné erniñ ragagayini atlag kişisi **türk yigit** erdi*

(BT 37: 02431) [4 kez]

türklüg küçlüg “kuvvetli ve güçlü / Mächtiger und Kräftiger”

*yükünürbiz **türklüg küçlüg** teñri burhan kutıña* (BT 25: 3073) [1 kez]

tüş utlı “meyve, sonuç, ödül / Frucht, Resultat, Ergebnis”

*edgülik **tüşke utlıka** tegdeçi* (BT 25: 0021, [7 kez]; BT 37)

tüş yemiş “meyve, yemiş / Frucht, Obst”

*bodisatavnıñ adaşları arıgdakı sémekteki yêg edgü **tüş yemiş** kelürüp*

(BT 37: 09253) [2 kez]

tüşlög yemişlig “meyveli, yemişli / mit Obst, mit Früchten”

*biz **tüşlög yemişlig** hwalıg çeçeklig ı ıgaç yuul yuulaklıg yêrde barıp*

(BT 37: 03066) [2 kez]

tüşmek kamılmak “düşme, devrilme, yıkılma / Zusammenfallen, Niedergang”

*etöz ulatı édiz étmiş étig yaratıg **tüşmek kamılmak** tüplög tétir*

(BT 37: 04953) [1 kez]

tüştür- kud- “düşürmek / fallen lassen”

*teñridem hwa çeçeklerig bodisatav tegin üze yagıtıp **tüştürdi kuddı***

(BT 37: 01345) [1 kez]

tütüşgüçi kerişgüçi “kavgacı, tartışmacı / zank- und streitsüchtig”

*tltagsız evinte **tütüşgüçi kerişgüçi** bolur (BT 37: 02429-02430) [1 kez]*

tüü teri “tüy, deri; kürk, post / Fell”

*tolp etözi **tüüsi terisi** şobag altun öñlög erti (BT 37: 04287) [1 kez]*

tüz baz “barış, huzur / einträchtig, einmütig”

*alkugun barça suvlı sütli teg **tüz baz** bolup (BT 25: 1602, [1 kez]; BT 37)*

tüzü tükel “tamamen, eksiksiz / vollkommen”

tüzü tükellig bolzunlar (BT 25: 3209-3210) [2 kez]

tüzü tüketi “tamamen, bütünüyle / vollständig, zur Gänze”

tüzü tüketi ötkünüp (BT 25: 0108, [3 kez]; BT 37)

uç buluŋ “sınır / Spitze”

uçı bulu(n)gı kırıgıadyuk ol telim üküş yıl ay ertdi (BT 37: 02781) [1 kez]

uç büt “uç bucak, sınır / Grenze”

ayıg kılınçıñnıñ uçı büti arıtı yok (BT 37: 06910) [1 kez]

uç- kalı- “uçmak, yükselmek / fliegen”

sansarlıg kök kalık yüzinte uça kalıyu barıp (BT 37: 01292) [1 kez]

uç kırıgı “uç, kıyı, sınır, kenar / Grenze”

altı yollardaki kelmedük üdnüñ uçı kırıgı tükeginçeketegiki
(BT 25: 2803, [1 kez]; BT 37)

uç tüp “uç, dip, son, zirve, tepe / Gipfel”

bodisatavlar yorıkınta yorıyu vaçraupam dyanlıg uçka tüpke tegip
(BT 25: 3138-3139) [1 kez]

uçuz oŋay “kolay, basit / leicht, einfach”

umunmak kértgünmeklig nom kapıgıña uçuz oŋay kireli bulgay
(BT 25: 0331) [1 kez]

uçsuz kıdırsız “sınırsız, sonsuz / endlos, grenzenlos”

uçsuz kıdırsız alku kamag tınlıglarıg ozgursunlar (BT 25: 1958) [17 kez]

uduz- lt- “yönlendirmek, iletmek / geleiten”

*adasız tudasız aglak rüg amıl turug y rl rger  **uduzdu uz ltdiniz***

(BT 37: #00759-#00760) [1 kez]

uduz- y rile- “ nc l k etmek, yol g stermek, rehberlik etmek / f hren, leiten”

*ulug k l g k s nl gin **uduzup y rilep*** (BT 25: 1676-1677) [1 kez]

ugur yık “fırsat, vesile, sıra / Gelegenheit”

*bo m n g  k nmi  tıltagınta antag **ugrı yıkı** bar sokar*

(BT 37: 01407) [3 kez]

ulag sapıg “sıra, dizi, kol / Reihe”

*adiit k   ln   **ulağın sapıgın**  zmeg l k ol* (BT 25: 1149) [1 kez]

ulgad- bed - “b y mek / gro  werden, wachsen”

*suvdaki lenhwa eek teg terk  d  n **ulgadt  bed ti*** (BT 37: 07753) [2 kez]

ulı- sıgta- “inlemek, sızlamak, haykırarak ağılamak / klagen und seufzen”

*yene bayak  yanca   n n k t r p **ulı u sıgtay *** (BT 25: 0793, [1 kez]; BT 37)

ulımak sıgtamak “inilti ağılama, inleme / Klagen und Seufzen”

*(...) **ulımak sıgtamak** (...)* (BT 37: 05893) [1 kez]

ulmak sıgtamaklag “iniltili, ağlamaklı / mit Klagen und Seufzen”

*aviş tamudakı tınlıglarnıñ **ulmak sıgtamaklag** açığ ünleri (...) kim kayu
tınlıg anta tugsar* (BT 37: 01828) [1 kez]

ulmak sıgtamaklıg emgeklig “iniltili, dertli / klagend und leidend”

*tamudakı **ulmak sıgtamaklıg emgeklig** ünlerig (...) eşidtürürler*
(BT 25: 1452-1453) [1 kez]

ulug ağır “büyük ve ağır, ciddi / schwere”

*ülgüsüz sansız **ulug ağır** ayıg kılınçlarım tükel bar ermiş erser*
(BT 25: 3457) [1 kez]

ulug bedük “ulu, büyük, yüce / groß”

*anta basa üzdeçi tag teg **ulug bedük** basroklug müyüz bakalar*
(BT 37: 00962) [21 kez]

umug inag “umut, sığınak / Hoffnung und Zuflucht”

*barça **umug inag** namo but* (BT 25: 0164, [1 kez]; BT 37)

umug urunçak “umut ve güvence / Hoffnung und Pfand”

*alku kamag bodisatavlarka mahasatavlarka **umug urunçak** tutuzu teginürbiz*
(BT 25: 4162) [1 kez]

umuglug inaglıg “umutlu, ümitli, sığınacak yeri olan / mit Hoffnung und Zuflucht”

***umuglug inaglıg** kértülüg isig özümüz teg amrak adaşamız-a seni
köñülümüzte sakınıp* (BT 37: 09246) [2 kez]

umugsuz inagsız “umutsuz, ümitsiz, dayanaksız / ohne Hoffnung und Zuflucht”

*yüz yègirmi yaştaki tınlıglar **umugsuz inagsız** bolgaylar*

(BT 37: 03556) [20 kez]

umun- inan- “ummak ve inanmak / hoffen auf und Zuflucht nehmen zu, vertrauen auf”

*kşanti kılıp muña **umunmış inanmış** (BT 25: 0162)*

umunmak kèrtgünmeklig “güven ve inanç / zum Hoffen und Glauben gehörig, des Hoffens und Glaubens”

***umunmak kèrtgünmeklig** nom kapıgıña uçuz oñay kireli bulgay*

(BT 25: 0330-0331) [2 kez]

unit- irat- “unutmak ve uzaklaştırmak / vergessen”

*bo küsüşüg sakınçig **unitu iratu** yarlıkamazunlar (BT 25: 2223) [1 kez]*

unit- tit- “unutmak ve vazgeçmek / vergessen und aufgeben”

*nomlarıg **unitmadaçı titmedeçi** bolayın (BT 25: 4031) [1 kez]*

upadya bahşi “hoca, öğretmen / Lehrer”

*teñri **upadya bahşıya** bo arıgda semekte ne tıltagın kelti erki*

(BT 37: 03818) [2 kez]

ut- yèged- “yenmek, üstün gelmek / übertreffen, besser sein, siegreich sein”

*üküş uğurlar üze **utar yègedür** tep (BT 25: 0824, [1 kez]; BT 37)*

utlı sevinç “şükran, minnettarlık / Dankbarkeit”

utlı sevinç tegürgülük köñülte öyü sakınu (BT 25: 1665, [3 kez]; BT 37)

utlısız sevinçsiz “nankör, memnuniyetsiz / undankbar”

kayu tınlıglarnıñ utlısız sevinçsiz kılmuşları (BT 37: 00857) [2 kez]

utlısız törösüz “nankör ve yaramaz, terbiyesiz / undankbar und unartig”

yene ög kañ ogulnuñ kıznuñ utlısız törösüz kılmuşın (BT 25: 0293) [1 kez]

utmak yègedmek “yenme, zafer kazanma, mağlup etme / Siegreichsein, Siegen”

ulug törlüg utmakın yègedmekin çogın yalının yalrıyu yaşuyı

(BT 37: 00156) [1 kez]

utun yavız “kötü, fena / Bösertige und Schlechte”

utun yavızları körtükde odgurak umug boltaçı

(BT 25: 1285-1286, [1 kez]; BT 37)

utun yavlak “kötü, hayırsız, utanmaz / verkommen”

antag ayıg kılınç yok kim ters körümçe teñlig utun yavlak

(BT 37: 09667) [1 kez]

utunçsuz yègedinçsiz “yenilmez, mağlup edilmez / Unbesiegbarer”

yükünürbiz utunçsuz yègedinçsiz atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 1913-1914) [1 kez]

uvutsuz ıyatsız “arsız, utanmaz, edepsiz / schamlos”

tevlig kürlüg uvutsuz ıyatsız üküş ezüg sözlegüçi men (BT 37: 05121) [1 kez]

uulsuz/ulsuz tüpsüz “ölçüsüz, dipsiz, sonsuz / maßlos”

ulsuz tüpsüz uçsuz kadıgsız ayıg kılınçlarig kılımız kuvratdımız erser

(BT 25: 1058) [1 kez]

uulsuz/ulsuz tüpsüz alkınçsız tüketinçsiz “ölçüsüz, dipsiz, sonsuz, tükenmez / maßlos und unendlich”

uulsuz tüpsüz alkınçsız tüketinçsiz üstün kök kalık yüüzinteki (...)

(BT 25: 0260) [3 kez]

uvut ıyat “utanma, edep, tevazu / Scham und Bescheidenheit”

yükünürbiz uvut ıyat kırtışlıg atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 4064-4065, [1 kez]; BT 37)

uvutlıg ıyatlıg “utangaç, mahcup / schamhaft”

uvutlıg ıyatlıg köñülin etözüg köñülüg yup arıtıp

(BT 25: 0813, [1 kez]; BT 37)

uvutsuz ıyatsız “arsız, utanmaz, edepsiz / schamlos”

tevlig kürlüg uvutsuz ıyatsız üküş ezüg sözlegüçi men (BT 37: 05121) [1 kez]

uz uz'anmak “beceri, uzmanlık / Geschicklichkeit”

(...) uz uz'anmak (...) (BT 37: 09799) [1 kez]

uzatı meñün “ her zaman, daima, sonsuz / stets, auf ewig”

uzatı meñün turdaçı alku kamag nomlarda arıg süzök tözi üze

(BT 25: 0461) [1 kez]

uzun ırak “uzun ve uzak / lang und fern”

tözün yol uzun ırak üçün bir künte alp bulguluk bütürgülük erür

(BT 25: 0660) [1 kez]

uzun turkaru “her zaman, daima, sürekli / immer, stets”

kayu kişi uzun turkaru ölütcü bolsar (BT 37: 00094) [48 kez]

uzun turkaru amru “her zaman, daima, sürekli / immer, stets”

uzun turkaru amru ayıg kılınç kılğalı tegimlih bolguluk erser

(BT 37: 05360-05361) [1 kez]

üd kolu “zaman, dönem, çağ / Zeit”

bo edgü üdke koluka yarışmalaşu bodisatavlar

(BT 25: 2208, [2 kez]; BT 37)

üdire- ükli- “artmak, çoğalmak ; büyümek, gelişmek/ zunehmen, anwachsen”

buyan edgü kılınçlar üdireyü ükliyü (BT 37: 000227) [1 kez]

ükli- asıl- “çoğalmak artmak / zunehmen”

yarlıkançucı köñülleri artok ükliyür asılur (BT 25: 0298, [4 kez]; BT 37)

üklimiş asılmış “çoğalmış, artmış / Der zugenommen, hat

(*Arthavardha = Buddhaname)”

yükünürbiz üklimiş asılmış atlıg teñri burhan kutıña (BT 25: 3178) [1 kez]

üklimek asılmak “çoğalma, artma / Zunahme”

sizlerniñ eviñizlerde ed tavarlarınñ üklimeki asılmakı bolzun

(BT 37: 09570) [1 kez]

üklit- as- “çoğaltmak, artırmak / vermehren, fördern”

köñülin yürekin buyan edgü kılınça üklitdi astı

(BT 37: 08949-08950) [1 kez]

üklit- semirt- “çoğaltmak, semirtmek, semizletmek, şişmanlatmak / mästen”

etin yiniñ üklitip semirtip (BT 25: 2158) [1 kez]

üküş telim “çok / zahlreiche”

üküş telim kişileriñ korluc kunçluc kılıp (BT 25: 0069, [9 kez]; BT 37)

üksüz tərkinsiz “toplanmamış, yığılmamış, bir araya gelmemiş / ohne Anhäufung”

üksüz tərkinsiz ètigsiz akıgsız üç törlüg ırulug (BT 37: 00040) [1 kez]

ülgüle- teñle- “ölçmek ve tartmak / abwägen, kritisieren”

alku kamag tınlıglarka ülgülegeli teñlegeli (BT 25: 2833) [3 kez]

ülgülençsiz tenlençsiz “sınırsız, ölçülemez, sonsuz, dengi yok, eşsiz / unbegrenzt und unvergleichlich”

ülgülençsiz tenlençsiz ulug yarlıkançuçı köñülleri üze ozgrurup kutgarıp

(BT 25: 0272) [2 kez]

ülgüsüz sansız “sınırsız ve sayısız / unbegrenzt und zahllos”

ülgüsüz sansız uçsuz kırıksız ayıg kılınçlarıg kultım kuvratdım erser

(BT 25: 1018, [11 kez]; BT 37)

ülgüsüz sansız üküş “sınırsız, sayısız ve çok / unbegrenzt, zahlreich und zahllos”

meniñ bo munçulayu ülgüsüz sansız üküş törlüg kentü özke ögirgülik

savımın (BT 25: 1694) [1 kez]

ülgüsüz üküş “sınırsız ve çok, sayısız / unbegrenzt und zahlreich”

ülgüsüz üküş açığ tarka emgeklerig teginürler

(BT 25: 0300, [24 kez]; BT 37)

ülgüsüz sansız ulsuz tüpsüz uçsuz kırıksız “sayısız, ölçüsüz, sonsuz / unzählig, maßlos, endlos und grenzenlos”

muntadı ulatı ülgüsüz sansız ulsuz tüpsüz uçsuz kırıksız ayıg kılınçlarıg

kultımız kuvratdımız erser (BT 25: 1058) [1 kez]

ün çogı “gürültü / Geräusch”

ulımak sıgtamaklıg ün çogı (...) (BT 37: 08614) [1 kez]

ün egzig “ses seda, ezgi / Stimme”

yükünürbiz ün egzig üze yègedmiş atlıg teñri burhan kutıña

(BT 25: 2455-2456) [1 kez]

ün- kêt- “çıkmak, gitmek / sich entfernen”

vitnan atlıg köñül tètme isig öztin ünüp kêtıp (BT 37: 03502) [1 kez]

ün- tul- “çıkmak, dışarı vurmak / herausschlagen”

birerde agızınta oot yalını ünüp tulup (BT 25: 0760) [1 kez]

ünüş bolmak “ortaya çıkma ve olma / Entstehen und Werden”

alku étiglig nomlartın apamulug ünüş bolmak üze tanuklaguluk

(BT 37: 01313) [1 kez]

ür ırak “uzun zaman önce, geçmiş, eskiden / lange zurückliegend”

ür ırak üdte etözin kodup (BT 37: 03279) [1 kez]

ür kêtç “uzun zaman önce, uzun süre, geçmiş / lange her”

ür kêtç üd kolu ertip bardı (BT 37: 03395) [6 kez]

üriş- kèber- “kabarmak, şişmek / anschwellen”

karnı içiñe isig kirip ürişip kèberip (BT 37: 00293) [2 kez]

ürk- belıñ- “korkmak, ürkmek / sich fürchten, erschrecken”

yaña arıtı ürkmez belıñlemez (BT 37: 02792) [1 kez]

ürk- kork- “ürkmek korkmak / sich fürchten”

*anı körüp han artokrak **ürküp korkup*** (BT 25: 0052) [2 kez]

ürkit- korkut- “ürkütme korkutmak / erschrecken, in Furcht versetzen”

*üküş telim şimnuları **ürkitdeçi korkutdaçı*** (BT 25: 1283) [1 kez]

ürt- köşit- “örtmek, kapatmak / verhüllen”

*bo atavaké yek burhanlıg kün teyrig öz küçin **ürt{e}geli köşitgeli** katıglanur*
(BT 37: *06749) [1 kez]

ürtüg köşik “örtü / Bedeckung und Verhüllung”

*yükünürbiz **ürtügü köşikü** kemişmiş atlıg bodisatav kutıja*
(BT 25: 2537-2538) [1 kez]

üstel- asıl- “çoğalmak, artmak / zunehmen, anwachsen”

***üstelü asılı** turup* (BT 37: 00228) [1 kez]

üstünki yeg “en üstün, en iyi, mükemmel / höchste und beste”

***üstünki yeg** köñülüg öritüp* (BT 25: 3397-3398, [1 kez]; BT 37)

üt erig “öğüt, nasihat / Rat”

*birök sizler meniñ **ütimin erigimin** tutsar* (BT 37: 09270) [5 kez]

ütle- erigle- “öğretmek, öğüt vermek / beraten, ermahnen”

*kut kolunu **ütlep eriglep*** (BT 25: 0280, [10 kez]; BT 37)

ütleş- erigleş- “öğütleşmek, birbirlerine karşılıklı öğüt vermek, birbirlerini karşılıklı uyarmak / sich gegenseitig ermahnen, sich gegenseitig beraten”

*ulug kuvrag bökünki kün üze yintem **ütleşü erigleşü** (BT 25: 0657) [1 kez]*

üz boz “kin, nefret / Haß, Zorn”

***üzüg bozug** yügerü teginü (BT 25: 1648, [2 kez]; BT 37)*

üz boz öç kek “kin, nefret, öç / Haß und Zorn”

***üz boz öç kek** köjülüg şeşmek yörmek (...) (BT 25: 1526) [1 kez]*

üz- kes- “kesmek, parçalara ayırmak / zerteilen, zerschneiden”

*yürekig bagırığ tsun tsun **üzmiş kesmiş** teg kılur*

(BT 25: 0583, [2 kez]; BT 37)

üzül- kesil- “kesilmek / abgeschnitten werden”

*altı tişleriniñ siñirleri tamırları **üzülüp kesilip** (BT 37: 02927-02928) [1 kez]*

üzünçsüz kesinçsiz “kesintisiz / ununterbrechbar”

*ol anı teg **üzünçsüz kesinçsiz** örgek sargakka kirip (BT 37: #00685) [1 kez]*

üzeliksiz üstünki “eşsiz ve üstün / unübertreffliche und höchste”

***üzeliksiz üstünki** tuyenmakka tükellig bolup (BT 25: 0501) [2 kez]*

üzeliksiz yæg üstünki “en iyi ve en yüksek / beste und höchste”

*amtıta inaru **üzeliksiz yæg üstünki** burhan kutıña tegginçeketegi*

(BT 25: 0346-0347) [6 kez]

üzük bilerzök “yüzük bilezik / Fingerring und Armband”

*bo tugmaklı öçmekli ikigü inçe kaltı **üzük bilerzök** teg alkınmadın artamadın*

(BT 25: 2965) [1 kez]

üzül- alkın- “kesilmek ve yok olmak / unterbrochen werden und schwinden”

*burhanlarnıñ (...) köñülleri apamuketegi **üzülmez alkınmaz tēp***

(BT 25: 0292) [1 kez]

vimalakrit külüg arıg “şanlı ve temiz, lekesiz / Vimalakirti, Ruhmreicher und Reiner”

***vimalakrit külüg arıg** bodisatavlar teg alku edgü edremelerke öñin öñin
tükellig bolzunlar (BT 25: 1321) [1 kez]*

viman ordo “(tanrısal, hareketli) saray / himmlischer Palast”

*bo **viman ordomuz** birle belgülig boltumuz (BT 37: 03350) [1 kez]*

vyakrit alkış “kehanet / Prophezeiung”

*burhanlarta yüz yügerü **vyakrit alkış** almadın (BT 25: 1508) [1 kez]*

yadıl- saçıl- “yayılmak ve saçılmak / sich ausbreiten”

*yalınayu yalrıyu **yadılı saçılı** turur (BT 37: 00141) [1 kez]*

yagı yavlak “düşman / Feind”

*telim üküş **yagı yavlaklarıg** adak asra kıltilar (BT 37: 00468) [1 kez]*

yaglıg yumşak “yumuşak, nazik, kibar / sanft, schmeichlerisch”

***yaglıg yumşak** közin arjiler tapa tētrü körüp (BT 37: 03198) [4 kez]*

yaglıg semiz “semiz, şişman, yağlı / fett”

*ol ulug küçlüg **yaglıg semiz** kotuz öküzüg körüp*

(BT 37: 05102-05103) [1 kez]

yaguru yakın “yakın / nahe”

*(...) **yaguru yakın** kelgü- (...) (BT 37: 02516) [1 kez]*

yakın yaguk “yakın / nähe”

*yıdığ sasığ yıdı irak ünmeke üze **yakın yaguk** bargulaksuz bolup*

(BT 25: 0759, [1 kez]; BT 37)

yalğan yolğan “yalan yanlış / lügnerisch”

***yalğan yolğan** savın (BT 37: 00912) [1 kez]*

yalına- yaltrı- “parlamak, ışık saçmak / strahlen”

***yalınayu yaltrıyu** yadılı saçılı turur (BT 37: 00141) [1 kez]*

yalğuz baş “yalnız, tek / einzig”

*amrak oguluma bolmış **yalğuz baş** ogulum sen (BT 37: 10874) [1 kez]*

yalğuz birkiye “yalnız, biricik, tek / einzige(-r, -s)”

***yalğuz birkiye** sever amrak oğulca sakınıp (BT 25: 0276) [2 kez]*

yalğuz yalıntık “yalnız / einsamer”

***yalğuz yalıntık** yalğok keğşeklerig uçuzlamak satgamak (...)*

(BT 25: 2186-2187) [1 kez]

yaltrı- yaşı- “parlamak, ışıık saçmak, ışıldamak / glänzen, strahlen”

ulug törlüg utmakın yègedmekin çoğın yalının yaltrıyu yaşuyu

(BT 37: 00157) [1 kez]

yalvar- küse- “yalvarmak, istemek / flehen und wünschen”

çın kèrtü köñülin yalvaru küseyü kşanti ötünü teginürmen

(BT 25: 1640) [1 kez]

yantur- kèter- “geri çevirmek, döndürmek, gidermek, uzaklaştırmak / abhalten (von)”

(...) yantursar kèterser odgurak ol teñri burhanıg ölürmış bolur

(BT 37: 08029) [1 kez]

yantur- tıd- “uzaklaştırmak, çevirmek / Abstand nehmen”

nizvanılıg agun ögsiremiş teg köñülünin yanturgıl tıdgıl

(BT 37: 01255) [1 kez]

yañlok tetrülmek “yanlış, hatalı düşünce / irrige Fehleinschätzung”

yañlok tetrülmekig öritürler (BT 25: 0556-0557) [1 kez]

yañıl- sèzin- “yanılmak ve şüphelenmek / fehlgehen und zweifeln”

ok tilep istep yañlok sakınu muntag yañılurlar sèzinürler

(BT 25: 0614) [1 kez]

yañılmak sèzik “yanılma ve şüphe / Irrtum und Zweifel”

edgü öglilerke tuşsarlar ol yañılmakları sèzikleri kètar tarıkar

(BT 25: 0615) [1 kez]

yapargak yavışgu “yaprak, yeşillik / Blattwerk”

yapargakı yavışgusı tüketip (BT 37: 08021) [1 kez]

yarıl- yırtıl- “yarılmak yırtılmak /zerrissen werden”

edgü ögli köñüllüg tsun tsun yarılıp yırtılıp (BT 25: 2938) [1 kez]

yarı- yaşı- “parlamak, ışıldamak / glänzen”

öz öz tèrinlerinin kuvraglarının yarukları yaşıkları yaruyu yaşıyu

(BT 25: 1798) [1 kez]

yaruk yaşıuk ~ yaşıuk “parlaklık; parıltılı, ışıklı / Glanz”

öz öz tèrinlerinin kuvraglarının yarukları yaşıkları yaruyu yaşıyu

(BT 25: 1797-1798, [3 kez]; BT 37)

yaruksuz iröksüz “yarıksız çatlaksız ,kusursuz, eksiksiz, bütün / ohne Risse”

yaruksuz iröksüz kirsiz arıg raçadarmilıg tolunın tolunadmış (...)

(BT 37: 00143) [1 kez]

yarumak yaşımak “parlaklık, parıltı, ışıltı / Leuchten und Glänzen”

etözüm artokrak birkiye yarumak yaşımak üze (...) tüzü tükellig bolup

(BT 25: 3880-3881) [1 kez]

yarut- sözle- “aydınlatmak ve söylemek / beleuchten und verkünden”

*olarnıñ katıg katıgılanmaklıg edgüsin yene **yarutu sözleyü***

(BT 25: 0734) [1 kez]

yaşlg üdlüg “yaşlı / der Lebensdauer und der Zeit”

***yaşlg üdlüg** luu hanları (BT 25: 1764) [1 kez]*

yaşur- kizle- “gizlemek / verbergen”

*tev kür yavlak sakınç köñülinte **yaşuru kizleyü** turur erdi*

(BT 37: 02730) [1 kez]

yatgak turgak “bekçi, gün içinde görevli denetçi / nachtwächter und am tage diensttuende aufseher”

***yatgak turgak** erenler üze koduru odug sak erip (BT 25: 0056) [1 kez]*

yavalmış tüzülmüş “sakinleşmiş ve durulmuş, dengelenmiş / Ruhe und Ausgeglichen”

***yavalmış tüzülmüş** köñülüg (...) (BT 25: 3223-3224) [1 kez]*

yavız kıñ “kötü ve kıskanç / böse und scheel”

*tülisiz tulvısın **yavız kıñ** köz üze körüp (BT 25: 0772) [1 kez]*

yavız yavgan “iğrenç, kötü, çirkin / scheußlich, hässlich”

***yavız yavgan** sevigisiz taplagsız bolup (BT 37: *00259) [1 kez]*

yavız yavlak “kötü, fena / übel, böse”

yavız yavlak ölütcü yetitci kişiler kışa yaşlı bolgu erip

(BT 25: 0527) [1 kez]

yavlak utun “kötü / schlimm”

antag yavlak utun sansar ol (BT 37: 07699-07700) [1 kez]

yazoksuz bitadı “günahsız, suçsuz / unschuldig und grundlos”

kamag adın bek bukagulukta yazoksuz bitadı solalmış beklemiş

(BT 25: 3121) [1 kez]

yek içkek “şeytan / Dämon”

(...) kişilerke ayıp ters tetrü yekke içkekke kèrtgüntümelim

(BT 25: 3932, [1 kez]; BT 37)

yek rakşas ~ rakşaz “şeytan / Dämon”

indraçitèda ulatı yeklerig rakşazlarig köylerig ölürdiler

(BT 37: 00478) [9 kez]

yè- iç- “yemek içmek / essen und trinken”

asıg içgüg ülgüde artok yèser içşer (BT 25: 0564) [1 kez]

yè- yoŋla- “yiyip bitirmek, tüketmek, kullanmak, harcamak / essen, verbrauchen”

amtı biz atamız kazganmış tavarig yèp yoŋlap (BT 37: 2415) [1 kez]

yèg adrok “en iyi, üstün, seçkin, mükemmel / ausgezeichnet”

*yavız köñülin kişilerniñ **yèg adrok** edgüsiñe tıdığ ada kılıu tegintim*

(BT 25: 0836, [5 kez]; BT 37)

yèg edgü “en iyi ve en güzel, mükemmel / sehr gut und schön”

*yükünürbiz **yèg edgü** bilge biliglig atlıg teñri burhan kutıña*

(BT 25: 1921-1922, [1 kez]; BT 37)

yèg baştınki “en iyi, en üstün / beste(-r, -s)”

***yèg baştınki** emgetmeksiz yarlıkançuçı köñüllüg nom kapıgı*

(BT 25: 4011-4012) [1 kez]

yèg küçlüg “mükemmel ve güçlü / vorzüglich und kräftig”

*öz etözümniñ **yègiñe küçlügiñe** tayanıp* (BT 25: 0773) [1 kez]

yèg sukançıg “en iyi, harika, mükemmel / herrlich”

*teriñde teriñ **yèg sukançıg** nomlarıg körüp* (BT 25: 2847) [2 kez]

yèg üstün “en iyi, en üstün; baş / Haupt”

*yme **yèg üstün** kunçuy (...) bolgay* (BT 37: 09821) [1 kez]

yèg üstünki “en iyi, üstün / allerhöchste(-r, -s)”

***yèg üstünki** buyan edgü kılınçıg kılıp* (BT 25: 0088, [5 kez]; BT 37)

yég üstünki edgülüg “çok iyi ve sağlıklı / allerbeste(-r, -s) und heilsame(-r, -s)

yég üstünki edgülüg tatıglarınıñ tatıgların turkaru tatayın

(BT 25: 3720) [2 kez]

yéged- ut- “yenmek, kazanmak, üstün olmak / besiegen, übertreffen, obsiegen”

yme muntada yégedip utup üstün bolgulukı yok (BT 37: 05114) [3 kez]

yégedinçsiz utunçsuz “yenilmez, alt edilmez, aşılmaz / unbesiegbar, unüberwindlich”

yégedinçsiz utunçsuz alpagut tegip (BT 37: 00480) [1 kez]

yégü aş “yemek, aş / Essen”

arığ semek yèrlerig (...) siziñe yégü aş içgü suvsuş (...) kergek teginmez

(BT 37: #00788) [1 kez]

yèlvi kömen “büyü, sihir / Zaubertrug”

yme bo teñrili yalñoklu etözügler yèlvi kömen teg yéleyü erip

(BT 25: 0380, [5 kez]; BT 37)

yèmir- saç- yıkmak, çökmek ve dağıtmak, saçmak / zum Einsturz bringen und zerstreuen

üçünç yme altı törlüg bun töz yiltiz nizvanılıg taglarıg yèmirdeçi saçdaçı

(BT 37: 00056) [1 kez]

yènik yumşak “hafif ve yumuşak / leicht und weich”

üidçe aş aşanmışın yènik yumşak tonlarıg kèterip (BT 25: 0594) [1 kez]

yêr suv “ yer su, dünya, yeryüzü / Welt”

*tükel bilge teŋri teŋrisi burhan bo yêrtinçü **yêr suvda** tuğa belgüre yarlıkap*

(BT 25: 0032) [1 kez]

yêr suvluğ “dünya, dünyalı / Welt-”

*bo çambudvip **yêr suvluğ** tınlıglarnıŋ (...)* (BT 37: 07620-07621) [1 kez]

yêr- müne- “yerme ve hor görme / tadeln und verachten, verunglimpfen”

*alku tınlıglarka **yêrgülük münegülük** boltum* (BT 37: 02567) [7 kez]

yêr- müne- karga- “yermek, hor görmek ve azarlamak / schämen”

*anı üze urup **yêrerler müneyürler kargayurlar*** (BT 37: 07471) [1 kez]

yêr- yarsı- “utanmak, iğrenmek / schämen, abgestoßen sein”

*bo kunçuylarnıŋ körki meŋizi munı teg **yêrgülük yarsıguluk** bolup*

(BT 37: 03513) [7 kez]

yêriñü- açı- “yerinmek, üzülmek, acımak / beklagen”

*ançulayu kelmişniñ edgülerin öyü sakınu **yêriñüyü açıyu***

(BT 25: 0435) [1 kez]

yêrtinçü yêr suv “dünya / Welt”

*tükel bilge teŋri teŋrisi burhan bo **yêrtinçü yêr suvda** tuga belgüre yarlıkap*

(BT 25: 0032, [4 kez]; BT 37)

yétinçsiz yétiz “ulaşılamaz / unerreichbar breit”

yme bo yétinçsiz yétiz yagız yêr teŋri altı törlüg ugrın tepredi kamşadı

(BT 37: 09319) [1 kez]

yıd yıpar “güzel koku, rayiha, misk, parfüm / Duft”

yıd yıpar yügmeklig yıdlıg yıparlıg aşılarınıŋ tatıgın turkayı tatayın

(BT 25: 3710, [1 kez]; BT 37)

yıd yuk “çöp, atık, kalıntı; kötü koku / Stumpf und Stiel, vollkommen”

alku arıgsız yavlak nizvanılarıg yıdı yuku birle tarkarıp

(BT 37: 00007-00008) [1 kez]

yıdı- sası- “kokmak, kötü kokmak, kokuşmak / stinken”

açıyu çıvşayu yıdımıŋ sasımıŋ (BT 37: 00307) [3 kez]

yıdlıg sasıg “kötü kokulu, pis kokulu, kokuşmuş / stinkend”

yıdlıg sasıg yıdı ırak ünmeke üze yakın yaguk barguluksuz bolup

(BT 25: 0758, [3 kez]; BT 37)

yıdı- sasıt- “kokutmak, kötü kokutmak, / stinken lassen”

kaçan ölüm yağı kelser tolp etözin yıdıtıp sasıtıp (BT 37: 09970) [1 kez]

yıdlıg yıparlıg “güzel kokulu, mis / duftend”

yıd yıpar yügmeklig yıdlıg yıparlıg aşılarınıŋ tatıgın turkayı tatayın

(BT 25: 3710, [1 kez]; BT 37)

yığ- tēr- “yığmak, dermek, toplamak / sammeln”

*olarnı barça bir yêrde **yıgırlar têriqler** (BT 37: 04776-04777) [3 kez]*

yıggu têrgü “yığın / Sammeln”

*edgü kılınçlarıg **yıgguka têrgüke** tıdıg ada kılguçı ol az köñül*

(BT 37: 08230) [1 kez]

yıgla- sıgta- “ağlamak sızlamak / schluchzen und seufzen”

***yıglayu sıgtayu** öñdün kedin yügürür kaçır erdi*

(BT 25: 0761, [1 kez]; BT 37)

yıglaş- sıgtaş- “ağlaşmak / gemeinsam wehklagen”

*kakadaş edgü ögliler tegirmileyü kurşayu **yıglaştukda sıgtaştukda** ol öldeçi
kişi ürküp korkup (BT 25: 2922-2923) [1 kez]*

yıgmak têrmeklig “yığın, küme / Sammel”

*buyan edgü kılınçig **yıgmak têrmekleri** edremleri üze (...)*

(BT 25: 0637) [1 kez]

yıl yaş “yıl ve yaş / Jahre, Lebensdauer”

*ertiñü uzun **yıl yaş** üze emgek teginürler (BT 25: 2147) [1 kez]*

yılıg yumşak “yumuşak, nazik, kibar / Sanftmut und Milde”

***yılıg yumşak** köñülüğ (...) (BT 25: 3223) [1 kez]*

yılın yumşak oğlagu “yumuşak, narin, sevecen / weich und sanft”

yılın yumşak oğlagu éligin iglig toyunug arıg yudı

(BT 37: 07047-07048) [1 kez]

yır oyun “şarkı, oyun, eğlence / Gesang und Spiel, Lied, Gesang”

kentü etözin yırın oyunın ilinçüleyü (BT 37: 08848) [3 kez]

yigit urı “yiğit, delikanlı, genç / Jüngling, junger Mann”

bo yigit urı ölügi alku edgülerinte adrılıp üdrülüp (BT 37: 00318) [6 kez]

yık yarma “sütun ve mağara / Spalte und Höhle”

yme ök yok antag yık yarma tolp etözümün sıgurguça açmaklıg emgekin

sıkılıp (BT 25: 0073-0074, [1 kez]; BT 37)

yilik kan “ilik ve kan / Mark und Blut”

tınlıg uguşınıñ yilikiniñ kanınıñ tatıgın tatmayın (BT 25: 3704) [1 kez]

yilin- yapşın- “yapışmak, bağlanmak / haften (an)”

ne yilingülük yapşinguluk ol tęp sakınmış kergek

(BT 37: 03486-03487) [2 kez]

yilinmek yapşınmak “yapışma, bağlanma / Anhaften”

meniñ isig özümke ançakıya yme yilinmekim yapşınmakım yok

(BT 37: 00769) [5 kez]

yilinmek yapşınmaklıg “bağlı, ilintili / Anhaften-”

*bo munu teg **yilinmek yapşınmaklıg** torıñın tuzakıñın butarlayu yüzüp
kemişgey men* (BT 37: 06005) [1 kez]

yilinmeksiz yapşınmaksız “bağlı olmayan / ohne Anhaften”

*muna amtı öz etözümün **yilinmeksiz yapşınmaksız** köñülin buşı bërür men*
(BT 37: 06046-06047) [1 kez]

yilintür- yapşintur- “yapıştırmak, bağlamak / haften lassen”

*kalın kunçuylar kuvragı amranmaklıg toorda **yilintürdeçi yapşinturdaçı** erig
barıg kıltilar* (BT 37: 03074-03075) [1 kez]

yinçge uvşak “ince, küçük, ufak / fein”

*süñökimin çurni sokmış teg **yinçge uvşak** sokup* (BT 37: 06136) [3 kez]

yinçü monçuk “inci boncuk / Perle”

*yükünürbiz arıg **yinçü monçuk** atlıg teñri burhan kutıña*
(BT 25: 3891) [1 kez]

yinçür- sakın- “üzerine eğilip düşünmek / sich verneigen und (andächtig)
bedenken”

*teñrim kentü özümüz **yinçürü sakınu** teginürbiz* (BT 25: 0834) [1 kez]

yinçür- yükün- “eğilmek, secde etmek / sich verneigen”

*agır ulug süzök kértgünç köñülin ayayu ağırlayü **yinçürü yükünü** teginür
men* (BT 37: 00023) [2 kez]

yinçür- töpön yükün- “eğilmek, başıyla eğilip secde etmek / sich mit dem Scheitel verneigen”

*ayayu ağırlayu **yinçürü töpön yükünü** teginür biz* (BT 37: 00138) [2 kez]

yip ışığ “ip ve halat / Faden und Schnur”

***yip ışığ** tartar teg ağıg sızlag yoriyur* (BT 25: 0566) [1 kez]

yipün çögsig “pembe, mor / rosig”

*kumut çeçekke ogşatı **yipün çögsig** öñlüg* (BT 37: 00275) [1 kez]

yip yirümiş artamış “tamamen çürümüş, bozulmuş / vollkommen verwest”

***yip yirümiş artamış** yıdların yıdlamalım* (BT 25: 3643) [1 kez]

yit- yokad- “kaybolmak, yok olmak / vergehen”

*açmakları uşmakları yme **yitip yokadıp*** (BT 25: 2712) [1 kez]

yiti kınıg “kuvvetli, güçlü, sıkı / scharf, intensiv; stark intensiv”

*artok **yiti kınıg** edgü köñülin emgekte turu tüketip* (BT 25: 0433) [1 kez]

yiti sikiz “keskin, yoğun / scharf und beruhigt”

*yükünürbiz **yiti sikiz** atlıg teñri burhan kutıña* (BT 25: 2371) [1 kez]

yiti ~ yitti sivri ~ süvri “sivri, keskin / scharf”

*ol ağır yüklüg katır ulatı kölüklerniñ **yiti sivri** tuyugları etözi üze tapıp*
(BT 37: 01216) [4 kez]

yitlin- yokad- “yitmek, kaybolmak, yok olmak / schwinden und zugrunde gehen”

tüşi arıtı yitlinmez yokadmaz (BT 25: 0803-0804) [1 kez]

yogun érig⁸ “kalın, iri, kaba / grob”

ulatı yogun érig savlar üze ére ayıglayu (BT 25: 0308) [1 kez]

yogun yinçge “kalın ve ince / grob und fein”

anın tüşleri yme yogun yinçge bolup (BT 25: 0518) [1 kez]

yok çıgay “fakir, yoksul / arm”

yok çıgay bolmazunlar (BT 37: 11301) [1 kez]

yok yodun “önemsiz, etkisiz, yok / nichtig”

yok yodun mün kadaglar (...) (BT 37: 07470) [1 kez]

yokaru örü “yukarı, üst / nach oben”

tüüleri barça yokaru örü turup (BT 37: 09562) [1 kez]

yoksuz asagsız “yararsız, faydasız, boş / nutzlos”

amrak ogulum emgenmiş emgekimin yoksuz asagsız kılman

(BT 37: 10709) [1 kez]

yol oruk “yol / Pfad”

tezgülük kaçguluk yol orukug (...) (BT 37: 00678) [2 kez]

---

⁸ bkz. 2.dipnot.

yolçı yêrçi “rehber, kılavuz / Wegef hrer”

*sansardak  nizvanil  kap kara guda **yol ı y r ı** bolur erser men*

(BT 37: 02951) [4 kez]

yol y  ak: “yol y n, varlık / Weg und Richtung, Existenzform”

*edg  kılın  erser kalt  yaln oklu te rilini  y   adrok **yol  y  ak ** er r*

(BT 25: 2125, [1 kez]; BT 37)

yor - bar- “y r mek, varmak / gehen, wandeln”

***yoriguluk barguluk** k mi k pr   bolta ılar     n*

(BT 25: 1288-1289, [1 kez]; BT 37)

yorımak barmak “y r me, varma / Wandeln”

*b   t rl   buyanlar     t z                n **yorımak barmak** tepremek
kam amak (...) (BT 25: 0645) [1 kez]*

yor - tepre- “y r mek, hareket etmek / wandeln und (sich) bewegen”

*pr  lar **yor p teprep** (BT 25: 3571) [1 kez]*

y le- kur a- “destek, dayanak olmak; sar p sarmalamak / st tzen und umgeben”

*edg  kılın  kıl   larka te riler naivazikeler **y ley  kur ayu** turm  ları
k z n r (BT 25: 2931-2932) [1 kez]*

y rgel- bal- “sar lmak, ba lanmak / umwickelt werden”

*t men t rl   emgekler     (...) **y rgel rler bal rlar** (BT 25: 0681) [2 kez]*

yörgel- yumzul- “sarılmak, / sich einhüllen”

*oglum kara tuprakka **yörgelip yumzulup** (BT 37: 00353) [1 kez]*

yu- arıt- “yıkamak, arıtmak / waschen, reinigen”

*uvutlıg ıyatlıg köñülin etözüg köñülüg **yup arıtıp** (BT 25: 0814) [1 kez]*

yukug türtüg “lekeli / verschmiert”

*tupraklıg **yukug türtüg** yüziñe meñizine yukurup türtüp*

(BT 37: 00323) [1 kez]

yukur- türt- “sürmek / verschmieren”

*tupraklıg yukug türtüg yüziñe meñizine **yukurup türtüp***

(BT 37: 00323-00324) [1 kez]

yumkı barça “toplucu, bütün, hepsi / insgesamt”

*ol kamag tınlıglar **yumkı barça** ozup kutrulup (BT 25: 0500) [1 kez]*

yumşak oglagu “yumuşak ve zarif / weich und sanft”

*tözün **yumşak oglagu** adakın akuru akuru mañın yoriyur*

(BT 37: 09099) [1 kez]

yuul yuulaklıg “dereli, ırmaklı, pınarlı / mit Bächen, mit Quellen”

*biz tüşlög yemişlig hwalıg çeçeklig ı ıgaç **yuul yuulaklıg** yërde barıp*

(BT 37: 03067) [1 kez]

yügür- kaç- “koşmak, kaçmak / schnell laufen”

*yıglayu sıgtayu öñdün kedin **yügürür kaçar** erdi*

(BT 25: 0762, [1 kez]; BT 37)

yükün- enit- “eğilmek, secde etmek / sich verneigen”

*çankramit kılı yorıp **yükünüp enitip** (BT 25: 0600) [1 kez]*

yükünç yükünmek “eğilme, secde etme / Verneigung”

*bo nom erdini içinteki **yükünç yükünmek** kşanti kılmak tıltagınta (...)*

(BT 25: 0020) [3 kez]

yüküntür- enitdür- “secde ettirmek / zur Verbeugung veranlassen”

*üç erdinilerke **yüküntürelim enitdürelim** (BT 25: 3966-3967) [1 kez]*

yülüğ utru “karşı / gegenüber”

*hanka **yülüğ utru** turdı (BT 25: 0051-0052) [1 kez]*

yürek bagır “kalp ve karaciğer; göğüs / Herz und Leber”

***yürekig bagırığ** tsun tsun kesmiş teg kılur (BT 25: 0582) [1 kez]*

yürek köñül “yürek, gönül, kalp / Herz”

*(...) **yürekim köñülüm** (...) (BT 37: 12423) [1 kez]*

yüz meñiz “yüz, beniz, surat / Gesicht”

*tupraklıg yukug türtüg **yüzine meñizine** yukurup türtüp*

(BT 37: 00323) [1 kez]

yüüz yüzegü “yüz ve dış organlar / Glieder”

yüüz yüzegülerinte barça oot ok tugup (BT 25: 0760, [2 kez]; BT 37)

yüz yügerü “yüz, karşı / angesichts”

burhanlarta yüz yügerü vyakrit alkış almadın (BT 25: 1507) [1 kez]

4. TEKRARLAR VE PEKİŞTİRMELER

adrok adrok “ayrı ayrı / unterschiedliche”

adrok adrok açığ tarka emgeklerig teginser (BT 25: 0359,[5 kez]; BT 37)

akru akru (akuru akuru) “yavaş yavaş / ganz langsam”

bir karı braman akru akru mañın yoriyu (BT 37: 03877-03878) [1 kez]

alpta alp “çok zor / sehr schwierig, überaus schwierig”

alpta alp ol üdüin yértinçüde tuggalı bulmak (BT 37: 01817) [2 kez]

amrakta amrak “çok sevgili / sehr lieb”

amrakta amrak ermez mü ertin maña (BT 37: 05972) [1 kez]

ança ança “zaman zaman / mal so (und) mal so”

çaşut çaşurmakñıñ ayıg kılınçın ança ança ol tıp (BT 37: 04681) [3 kez]

ançan ançan “yavaş yavaş, art arda / schrittweise, nacheinander”

munçulayu ançan ançan keñürü tolپ ontın sıñar yértinçülerte tolug sakınپ
(BT 25: 1177) [1 kez]

artokta artok “çok fazla / (Glaube) sehr fest, sehr entschieden”

teñri burhanka artokta artok süzök köñülüm asılzun tıp ötünti
(BT 37: 06447) [3 kez]

ajun ajunta “her varlıkta / in jeder Existenz”

ajun ajunta uzun üdün teginürler (BT 37: 01387) [3 kez]

basa basa “tekrar tekrar, durmadan, devamlı / immer wieder, immer weiter”

ol yınakdın basa basa yügürür erti (BT 37: 04351) [5 kez]

bir bir “bir bir, her biri / jeder einzelne”

tınlığı bir bir (BT 37: 07967) [1 kez]

edgü edgü “iyi iyi / Gut! Gut!”

edgü edgü ermez tęp (BT 25: 1070, [1 kez]; BT 37)

edgüde edgü “çok iyi / sehr gut”

edgüde edgü ögli sakınçlıg bedük orohitik balık öz evinte tıgyuk erdim
(BT 37: 04737) [1 kez]

ırakta ırak “çok uzak / sehr fern”

teşri burhannıñ ırakta ırak barmış (BT 37: 08048) [1 kez]

ilki ilki “geçmiş, en eski / vergangen, weit zurückliegend”

ilki ilki ajunlartın berü istimi kılmuş kazanmış (BT 37: 00180) [1 kez]

isig isig “çok sıcak, sımsıcak / sehr heiß, ganz heiß, ganz warm”

(...) isig isig yüreklerin (...) (BT 37: 06923) [3 kez]

kap kara ~ kapkara “kapkara, çok kara, simsiyah / tiefschwarz, pechschwarz”

*kün teñri yarukı **kap kara** közüñür* (BT 37: 00586) [15 kez]

kap karañgu “kapkaranlık, çok karanlık / tiefe Finsternis”

*sansardakı nizvanılıg **kap karañguda** yolçı yêrçi bolur*

(BT 37: 02950) [2 kez]

kay kay “sokak, cadde / Straße”

*ite tarta **kay kay** sayu êltdiler* (BT 37: 10067) [1 kez]

kayu kayu “nice nice / welche(r, -s) auch immer”

***kayu kayu** ırak balık uluşka barsar* (BT 37: 02114) [2 kez]

kentü kentü “kendi kendi / jeder selbst”

*bo kamag kuvrag **kentü kentü** köñüllerin yıga tutup*

(BT 25: 0238, [2 kez]; BT 37)

kim kim “kimler kimler, herkes / wer alles”

*bo yigit urı öñre **kimni kimni** yme sevintürdi erti* (BT 37: 00360) [1 kez]

kup kurug “kupkuru, çok kuru / ganz leer”

***kup kurug** turguralı uguluk ermez sen* (BT 37: 06134) [2 kez]

kutlugda kutlug “çok karizmatik, çok kutlu, çok şanslı / sehr charismatisch”

*yêgde yêg **kutlugda kutlug** erür* (BT 37: 07976-07977) [1 kez]

kün küniye “günü gününe, günden güne / Tag für Tag”

kün küniye tözün yumşak savlar sözleyür erti (BT 37: 02747) [4 kez]

miñ miñ “binlerce / viele tausend”

bedük boltokta miñ miñ kapınçal atlıg kuşlar kelip (BT 37: 08022) [2 kez]

miñ miñ tümen “binlerce, on binlerce / tausend mal zehntausend”

(...) miñ miñ tümen (...) (BT 37: 02980) [1 kez]

miñ tümen “binlerce / tausend mal zehntausend”

miñ tümen yıl ertser (BT 37: 01494) [6 kez]

miñer miñer “biner biner / je tausend mal je tausend”

yèrtinçüler ol birsi miñer miñer bolsar (BT 37: 07900) [1 kez]

neçe neçe “nice nice / alle möglichen, wie viele auch immer, wie oft”

neçe neçe teñriler hanı (BT 37: 00440) [5 kez]

öñi öñi “başka başka, birkaç / verschiedene”

üç uguş yèrtinçülerte öñi öñi etözlerig teginip (BT 25: 1242, [2 kez] ; BT 37)

öz öz “kendi / je eigen”

azuça yme öz öz savların ok çın kèrtü ol tēp (BT 25: 0611, [21 kez]; BT 37)

oron oron “yer yer / Ort”

oron oron sayu alku ayıg kılınçlarıg öritip (BT 25: 1093) [1 kez]

öñin öñin “ayrı ayrı, teker teker / jeder für sich”

anı üçün bökünki künte öñin öñin kentü özleri bir ikintişke (...)

(BT 25: 0323) [24 kez]

sadu sadu “iyi iyi, güzel güzel / TochA sādhu oder Sogd. s’δw < sādhu sādhu gut, gut (s. Khotansak *sātā sātā*)”

sadu sadu (BT 37: 00232) [1 kez]

surt surt “sürekli / ständig”

küntüzinte birer tušta surt surt yerinip bagdam bolup (BT 25: 0044) [1 kez]

tañ tañ “şaşırtıcı / wunderbar”

tañ tañ öñi öñi körgeli körtle körk meñiz belgürtüp (BT 37: 08809) [1 kez]

tañçu tañçu “parça parça / in kleinen Stücken”

tolp etözleri tañçu tañçu bolup (BT 37: 01676) [6 kez]

tem telim “pek çok, çok fazla / sehr zahlreich”

(...) tem telim (...) (BT 37: 02083) [1 kez]

teriñde teriñ “çok derin / sehr tief”

teriñde teriñ nom kapıgıña kirü yarlıkazunlar (BT 25: 0239-0240) [3 kez]

top tolgu “çok yuvarlak / ganz rund”

(BT 37: 06212-06213) [1 kez]

teŋ teŋ “denk denk, eşit / ganz gleich”

*adrok adrok teŋrilerniŋ **teŋ teŋ** küülüg körklüg küçlüg küsünlüg (...)*

(BT 37: 00382) [1 kez]

tsun tsun “parça parça, dilim dilim, (Çin. uzunluk ölçüsü birimi) / zollgroße, Zoll für Zoll”

*yürekig bagırıg **tsun tsun** üzmiş kesmiş teg kılur* (BT 25: 0583) [2 kez]

tüp tüz “dümdüz / ganz eben, völlig gleich”

***tüp tüz** bir teg emgeklig sıkıgılgılar birle bēş tilgenimizni yērke tegürüp*

(BT 25: 0370, [3 kez]; BT 37)

ulug ulug “ulu ulu, yüce yüce, çok büyük / sehr groß”

***ulug ulug** ataguluk atlar üze atagu* (BT 37: 00038) [5 kez]

una una “bak bak / schau, schau”

***una una** tokı közüñür* (BT 37: 01180) [2 kez]

üküş üküş “çok çok, çok fazla / ganz zahlreich”

***üküş üküş** buyan kıltaçı (...)* (BT 37: 11211) [1 kez]

yene yine “yine yine / immer wieder”

yene yine evrilip neteg kılayın tēp (BT 37: 04353) [2 kez]

yepyeşil “yemyeşil / grasgrün”

yep yeşil yıdığ yiriñler (...) turur (BT 37: 00280) [2 kez]

yêgde yêg “en iyisi, en üstünü / vorzüglicher als vorzüglich”

yêgde yêg kutlugda kutlug erür (BT 37: 07976) [1 kez]

yüp yürün “bembeyaz, kar beyazı, inci beyazı / schneeweiß, perlweiß”

*inçe kaltı uvşak yinçü salkımıña ogşatı **yüp yürün*** (BT 37: 00263) [4 kez]

5. SONUÇ

Eski Uygurca metinlerde diğer dönemlere nazaran daha çok sayıda ikileme bulunmaktadır. Bunun sebebi; Uygurların yeni bir kültür dairesine girmiş olmaları; yeni kelimelerin ve dinî terimlerin anlaşılması amacıyla yabancı kelimelerin yanına Türkçe kelimeleri ekleyerek onları açıklama çabasıdır. Ayrıca anlama ahenk ve canlılık katmak, anlatımı güçlendirmek, güzelleştirmek için ikilemelerden yararlanılmıştır. Bu çalışmada yaklaşık 1050 madde ikileme, 51 madde tekrar ve pekiştirme tespit edilmiştir. Bunların içinde daha önceki çalışmalarda yer almayan yaklaşık 200 yeni ikileme de mevcuttur.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Eski Uygur Budist Edebiyatına ait bir tövbe metni olan Kşanti Kılğuluk Nom Bitig (BT 25) ile yine Eski Uygur Budist Edebiyatına ait anlatı metni olan Daşakarmapathāavadanāmala (BT 37) metnindeki ikilemeler tespit edilmiştir. “1. Giriş” bölümünde ikilemenin tanımı ve araştırmacılar tarafından ikileme türünün nasıl adlandırıldığından bahsedilmiş, günümüze kadar yapılan ikileme çalışmaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmanın amacı ve yöntemi verildikten sonra incelenen eserler ve üzerinde yapılan çalışmalar tanıtılmıştır. “2. İkilemelerin Özellikleri” bölümünde ikilemeler ses, hece, yapı, sözcük türü, köken ve anlam bakımından incelenmiştir. “3. İkilemeler Sözlüğü” bölümünde tespit edilen ikilemeler alfabetik sıra ile sıralanmış ve Türkçe – Almanca karşılıkları verilmiştir. Her ikilemenin metinde geçtiği bağlam örnek olarak verilmiş, ikilemenin tespit edildiği metin veya metinler gösterilmiştir. “4. Tekrarlar ve Pekiştirmeler” bölümünde tespit edilen tekrar ve pekiştirmelerin Türkçe ve Almanca karşılıkları verilmiş, metinde geçtiği bağlam gösterilmiş ve kullanım sıklığına yer verilmiştir. Ayrıca ikilemenin metindeki kullanım sıklığı verilmiştir. 5. bölüm “Sonuç” bölümüdür.

KAYNAKÇA

- Adams, Douglas Q. 2013. **A Dictionary of Tocharian B Revised and Greatly Enlarged**. Amsterdam-New York: Editions Rodopi B. V.
- Ağakay, M. A. 1953. İkizlemeler Üzerine. **Türk Dili**. c. 2. s. 17: 268-271.
- _____. 1954. Türkçede Kelime Koşmaları. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten**. c. 2: 97-104.
- Aktan, Bilal. 2010. Dîvânu Lügâti't-Türk'ün Söz Varlığında Yer Alan İkilemeler. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. s. 28: 1-12.
- Ayazlı, Özlem. 2012. **Altun Yaruk Sudur VI. Kitap, Karşılaştırmalı Metin Yayını**. İstanbul: TDK Yayınları.
- _____. 2016. **Eski Uygurca Din Dışı Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı**. Ankara: TDK Yayınları. (AKDITYK Türk Dil Kurumu Yayınları. 1187).
- Aydemir, Hakan. 2007. **Untersuchungen zum Wortshatz der alttürkischen Xuanzang-Biographie (mit besonderer Berücksichtigung von Buch IX)**. Göttingen.
- Aydın, Erhan. 1997. Orhon Yazıtlarında Hendiadyoinler. **Türk Dili**. c.I s. 544: 417-421.
- Bozok, Emrah. 2012. Eski Uygurcada İstikaklı İkilemeler. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, Meltem. 2010. Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler. Yüksek Lisans Tezi. UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Clauson, Sir Gerard 1972. **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.
- Çağatay, Saadet. 1944. Uygurca'da Hendiadyoinler. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi**, c.1. 1940-1941: 97-145. (Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler. Ankara: 1978, s. 29-66'da tekrar yayımlanmıştır.)
- Çoraklı, Şahbender. 2001. Türkçe'nin Yaratma Gücü: İkilemeler (1). **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. s 17: 53-60.
- Edgerton, Franklin 1953. **Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary**. c. II: Dictionary. New Haven: Yale University Press.

- Elmalı, Murat. 2016. **Daśakarmapathāvadānamālā, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin-Tıpkıbası**. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Emre, Ahmet Cevat. 1945. **Türk Dilbilgisi**. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eraslan, Kemal 2012. **Eski Uygur Türkçesi Grameri**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, Hasan. 1949. İkiz Kelimelerin Tarihine Dair. **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**. c.VII. s. 2: 283-286.
- Erdal, Marcel. 1991. **Old Turkic Word Formation : A Functional Approach to the Lexicon (Cilt I-II)**. Wiesbaden: Otto Harrassowitz. (Turcologica 7).
- _____. 2004. **A grammar of Old Turkic**. Leiden: Brill. (Handbook of Oriental Studies/Handbuch der Orientalistik, Section 8. Central Asia. 3).
- Erdem, Mehmet Dursun. 2005 Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine. **Bilig**. s.33: 189-225.
- Eren, Hasan. 1949. İkiz Kelimelerin Tarihi Hakkında. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi**, c.7 s.2: 283-286.
- Foy, Karl. 1899. Studien zur Osmanischen Syntax, Das Hendiadyoin und die Wortfolge ana baba. **Mittheilungen des Seminars für Orientalische Sprachen (MSOS)**, c.II: 105-136.
- Gabain, Annemarie. von. 1988. **Eski Türkçe'nin Grameri**. çev. Mehmet Akalın. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Gharib, B. 1995. **Sogdian Dictionary: Sogdian-Persian-English**. Tehran: Farhangian.
- Giles, Herbert A. 1912. **A Chinese-English Dictionary**. Part I-II. 2. bs. Shanghai/London: Kelly and Walsh.
- Gulcalı, Zeynep. 2015. Altun Yaruk Sudur X. Kitap (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Sözlük). Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hatiboğlu, Vecihe. 1973. **Pekiştirme ve Kuralları**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____. 1981. **Türk Dilinde İkileme**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İmer, Kâmile, Ahmet Kocaman, A. Sumru Özsoy. 2011. **Dilbilim Sözlüğü**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Korkmaz, Zeynep. 1992. **Gramer Terimleri Sözlüğü** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Monier-Williams, Sir Monier. 1899. **A Sanskrit-English Dictionary**. Oxford: Oxford University Press.

- Marchand, H. 1952. **Alliteration, Ablaut und Reim in den türkischen Zwillingsformen.** Oriens, c.5. s.1: 60-69.
- Maue, Dieter. 1996. **Alttürkische Handschriften : Dokumente in Brahmi und Tibetischer Schrift** (Cilt 1. kısım). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Nadalyaev, V. M., D. M. Nasilov, E. R. Tenişev, A. M. Şçerbak 1969. **Drevnetyurkskiy Slovar’.** Leningrad: Izdat. Nauka, Leningradskoe Otd.
- Ölmez, Mehmet. 1991. **Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm).** Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi. 1.
- _____. 1994. Hsüan-Tsang’ın Eski Uygurca Yaşamöyküsü VI. Bölüm. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 1998. Eski Uygurca odug sak İkilemesi Üzerine. **Türk Dilleri Araştırmaları.** c. 8: 35-47.
- _____. 2016. Buddhistische Erzählungen aus dem Alten Zentralasien Edition Der Altuigurischen Daśakarmapathāvadānamālā, Jens Wilkens, Brepols 2016. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten.** c. 64. s.1: 147-151.
- _____. 2017. Eski Uygurca İkilemeler Üzerine. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten.** c. 65. s. 2: 243-311.
- _____. 2018. ON OLD UYGUR Sıkıg ~ Sıkış AND Tañıg ~ Tañış. **Language, Society, and Religion in the World of the Turks Festschrift for Larry Clark at Seventy-Five.** ed. Zsuzanna Gulácsi. Turnhout: Brepols Publishers: 89-98
- Ölmez, Zühal. 1997. Kutadgu Bilig’de İkilemeler (1). **Türk Dilleri Araştırmaları.** c.7: 19-40.
- _____. 1998. Kutadgu Bilig’de İkilemeler (II). **Bahşı Ögdisi 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı.** ed. Jens Peter Laut, Mehmet Ölmez. Freiburg-İstanbul: Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi c.21: 235-260.
- Önen, Yaşar, Cemil Ziya Şanbey, 1993. **Almanca - Türkçe Sözlük** (Cilt I-II). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Pott, August Friedrich. 1862. **Doppelung (Reduplikation, Geminatio) als eines der wichtigsten Bildungsmittel der Sprache: beleuchtet aus Sprachen aller Welttheile.** Lemgo (Germany): Im Verlage der Meyer'schen Hofbuchhandlung.
- Poucha, Pavel 1955. **Thesaurus Linguae Tocharicae Dialecti A.** Pars I. Praha: Státní Pedagogické Nakladatelství (Institutiones Linguae Tocharicae).
- Pulleyblank, Edwin G. 1991. **Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin.** Vancouver.
- Räsänen, Martti. 1969. **Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türk Sprachen.** Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. (LEXICA SOCIETATIS FENNO. UGRICAE XVII,1.)

- Röhrborn, Karl. 1971. **Eine uigurische Totenmesse. Text, Übersetzung, Kommentar.** Berlin: Akademie Verlag.
- _____. 1977-1998. **Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 1-6: a-ärñäk.** Wiesbaden: Steiner.
- _____. 2010. **Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. I. Verben.** Band 1: ab-üzüglä-. [Türkçe başlık: Uygurca Sözlük. İslam Öncesi Orta Asya Türkçe Metinlerinin Dil Malzemesi. Yeniden düzenlenmiş baskı. I. Fiiller. 1. Cilt: ab-üzüglä-]. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- _____. 2015. **Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina - Pronomina-Partikel.** Band 1: a-asvık. [Türkçe başlık: Uygurca Sözlük. İslam Öncesi Orta Asya Türkçe Metinlerinin Dil Malzemesi. Yeniden düzenlenmiş baskı. I. İsimler-Zamirler-Edatlar. 1. Cilt: a-asvık]. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- _____. 2017. **Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina - Pronomina - Partikeln.** Band 2: aş – äzüük. [Türkçe başlık: Uygurca Sözlük. İslam Öncesi Orta Asya Türkçe Metinlerinin Dil Malzemesi. Yeniden düzenlenmiş baskı. I. İsimler-Zamirler-Çekimsiz Sözcükler. 2. Cilt: aş-üzük]. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Sev, Gülsel. 2004. Divanü Lûgat'it Türk'te İkillemeler. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi.** c. LXXXVIII. s. 634: 497-510.
- Schilling, Uta. 2000. Untersuchung zu den Wortgruppen im Alttürkischen Yüksek Lisans Tezi. Frei Universität Berlin.
- Simpson, D. P. 1977. **Cassell's New Latin – English English – Latin Dictionary.** 5. bs. London: Cassell.
- Soothill, William Edward, Lewis Hodous 1937. **A Dictionary of Chinese Buddhist Terms: with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index.** London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Soydan, Serpil. 2017. Ali Şir Nevâî ve Hüseyin Baykara'nın Manzum Eserlerine Göre Klasik Çağatay Türkçesinde İkillemeler. **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi.** s. 14: 319-332.
- Steuerwald, Karl. 1988. **Almanca – Türkçe Sözlük.** Wiesbaden - İstanbul: Otto Harrassowitz - ABC Kitabevi A.Ş.
- Şahin, Hatice. 1997. Ferah-Name'de Geçen İkillemeler Üzerine. **Osmanlı Araştırmaları.** c. 17: 125-135.
- Şen, Serkan. 2002. Eski Uygur Türkçesinde İkillemeler Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Taş, İbrahim. 2012. Kutadgu Bilig’de İkilemeler. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten**. c.60. s.2: 43-96.
- Tekin, Şinasi. 2014. Ev Bark Nedir? Ş. Tekin içinde, **İştikakçının Köşesi**. İstanbul: Dergâh Yayınları: 85-94.
- Tekin, Talat. 1998. **Orhun Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk**. İstanbul: Simurg Yayınevi.
- Tietze, Andreas. 1966. Reduplikasyon ve (r) He Kurulmuş Çift Sözler, **Reşit Rahmeti Arat İçin**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. c. I. s. A 2: 423-429.
- Tuna, Osman. Nedim. 1946. Türkçede Tekrarlar. **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**. c. 3. s. 2-3: 429-447.
- _____. 1950. Türkçede Tekrarlar 2. **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, c. 4. s. 1-2: 35-82.
- _____. 1986. **Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabîî Bir Ünsüz Dizisi**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Üstünova, Kerime. 1998. Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler. **Türk Dili**. c. II. s. 563: 398-405.
- Warnke, Ingrid. 1978. Eine buddhistische Lehrschrift über das Bekennen der Sünden, Fragmente der uigurischen Version des Cibeï-daochang-chanfa. Doktora Tezi.
- _____. 1983. “Fragmente des 25. und 26. Kapitels des Kšanti qilyuluq nom bitig”. **AoF**. c. 10. s. 2: 243-268.
- Wilkins, Jens. 2007. **Das Buch von der Sündentilgung. Edition des alttürkisch-buddhistischen Kšanti Kılğuluk Nom Bitig** (Cilt I-II). Turnhout, Belgium: Brepols Publishers.
- _____. 2016. **Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvadānamālā**. Teil 1. [Vorwort, Einleitung, Siglen der Handschrift und Konkordanzen, Edition]. Teil 2. [Edition, Faksimiles]. Teil 3. [Glossar, Transliterationen, Abkürzungen, Literaturverzeichnis]. Turnhout: Brepols.
- Yıldız, Hüseyin. 2013. Eski Uygurca Dışastvustık'ta İkilemeler Üzerine Notlar. **Bengü Beläk, Ahmet Bican Ercilasun Armağanı**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 465-482.
- Yüce, Nuri. 1998. İkilemelerde İlginç Problemler. **Bahşi Ögdisi 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı**. ed. Jens Peter Laut, Mehmet Ölmez. Freiburg-İstanbul: Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi c.21: 419-427.
- Zieme, Peter. 1994. Appendix: Alttürkische Fragmente über den Regenstein. **Weather-Magic in Inner Asia (Uralic & Altaic Series Vol. 158)**.

Bloomington, Indiana: Sinor Research Institute of Inner Asian Studies. s. 147-151.

ÖZ GEÇMİŞ

Simge Sevim 25.10.1993 tarihinde Bursa’da doğdu. Lisans eğitimini Uludağ Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde 2015 yılında tamamladı. Hâlen Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Yüksek Lisans programında eğitimine devam etmektedir.